

جوانان ۹ روشننگری

YOUTH & ENLIGHTENMENT

عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان
«برآیند برنامه کلیپ آزادی-۲۰۲۰»

عبدالقاهر بهشتی و همکاران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جوانان و روشنگری؛

عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان

عبدالقاهر بهشتی و همکاران

«برآیند برنامه کلب آزادی-۲۰۲۰»

“Outcome of Liberty Club Program-2020”

سرشناسه: بهشتی، عبدالقاهر، ۱۹۹۱م. Beheshti, Abdul Qaher, 1991

عنوان و نام پدیدآور: جوانان و روشنگری؛ عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان (برآیند برنامه کلب آزادی - ۲۰۲۰) / عبدالقاهر بهشتی و همکاران.

ناشر: موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (AELSO)

سازمان همکار: National Endowment for Democracy (NED)

چاپ: انتشارات عازم

اهتمام و حمایت: محمد خالد رامزی؛ رئیس اجرائیه موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان

بازبینی و ویراستاری: سید مصطفی سعیدی؛ معاون علمی دانشگاه رنا و رئیس بورد رهبری (AELSO)

همکاران پژوهشگر: نجیب الله سلیمان خیل، محمد منصور قیومی و سیمگل قاسمی.

طرح جلد: خواجه الهام رستمی

صفحه آرا: عبداللطیف بارکزی و احمد مجتبی نبی‌زاده

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۰۰ افغانی

ایمیل: publications@aelso.org

صفحه انترنی: www.AELSO.org

تماس: +93 20 210 63 49 | +93 700 25 32 16

هرگونه تکثیر و یا تولید مجدد این کتاب، به صورت کامل و یا بخشی از آن، اعم از چاپ، کاپی،

فایل صوتی یا الکترونیکی بدون اجازه کتبی ناشر، ممنوع بوده و پیگرد قانونی را در پی دارد.

تقدیم:

تقدیم به دانشجویان، پژوهشگران، مبارزان و اندیشمندانِ که دانش را ارزش می‌دانند و در مسیر روشننگری و مبارزه با افراط‌گرایی در هرگونه شرایط دست از تلاش برنمی‌دارند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰.....	درباره موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان
۱۵.....	پیام هیئت رهبری موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان
۱۹.....	سخن پژوهش‌گر
۲۲.....	مقدمه:
۳۰.....	فصل اول؛ کلیات و مباحث نظری
۳۱.....	۱- بیان مسأله
۳۴.....	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق
۳۵.....	۳- اهداف تحقیق
۳۶.....	۴- پرسش‌های تحقیق
۳۷.....	۵- فرضیه تحقیق
۳۷.....	۶- روش تحقیق
۳۸.....	۷- شیوه‌ی گردآوری اطلاعات
۳۹.....	تعریف مفاهیم
۳۹.....	بنیادگرایی:
۴۲.....	افراط‌گرایی:
۴۶.....	چرایی پیدایش افراط‌گرایی:
۵۲.....	نقش جنگ سرد در ترویج افراط‌گرایی
۵۴.....	رابطه میان افراط‌گرایی و سلفی‌گری
۵۸.....	چارچوب نظری

۶۲	فصل دوم؛ پیشینه‌ی تحقیق.....
۶۴	پیشینه‌ی تحقیق.....
۷۲	گذشته‌ای افراط‌گرایی در افغانستان:
۷۴	ظهور مجدد افراط‌گرایی با استفاده از فرصت‌های جدید:
۷۶	الف - افراط‌گرایی در لباس چپ:
۸۱	ب - افراط‌گرایی در لباس دین
۹۰	جنبه‌ی جدید بودن و نوآوری تحقیق
۹۱	فصل سوم؛ روش تحقیق.....
۹۲	نوع تحقیق
۹۲	جامعه‌ی آماری
۹۳	نمونه‌ی آماری
۹۵	ابزار و شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات.....
۹۵	روش‌های تحلیل اطلاعات.....
۹۶	شیوه‌ی اجرای تحقیق.....
۹۷	فصل چهارم؛ عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان.....
۹۷	طرح بحث
۹۸	عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی از دید نخبگان.....
۱۰۴	عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان از دیدگاه جوانان.....
۱۰۴	۱. داده‌های جمعیت‌شناختی
۱۱۰	تحلیل داده‌ها.....
۱۱۰	سنجش پایایی شاخص‌ها

- توصیف شاخص‌ها ۱۱۱
۱. تحلیل و توصیف شاخص‌های عوامل افراط‌گرایی ۱۱۱
- ۱-۱. شاخص دینی ۱۱۱
- ۱-۲. شاخص فرهنگی و اجتماعی ۱۱۳
- ۱-۳. شاخص اقتصادی ۱۱۴
- ۱-۴. شاخص سیاسی و امنیتی ۱۱۵
۲. تحلیل و توصیف شاخص‌های پیامد افراط‌گرایی ۱۱۷
- ۲-۱. شاخص پیامد دینی ۱۱۷
- ۲-۲. شاخص پیامد فرهنگی و اجتماعی ۱۱۸
- ۲-۳. شاخص پیامد اقتصادی ۱۱۹
- ۲-۴. شاخص پیامد سیاسی و امنیتی ۱۲۰
۳. تحلیل پرسش‌ها ۱۲۱
- ۳-۱. دیدگاه جوانان پیرامون عوامل افراط‌گرایی در افغانستان ۱۲۱
- ۳-۱-۱. عوامل دینی افراط‌گرایی ۱۲۱
- ۳-۱-۲. عوامل اقتصادی افراط‌گرایی ۱۴۵
- ۳-۱-۳. عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی ۱۵۳
- ۳-۲. پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان ۱۶۸
- ۳-۲-۱. پیامد دینی ۱۶۸
- ۳-۲-۲. پیامد فرهنگی و اجتماعی ۱۷۲
- ۳-۲-۳. پیامد اقتصادی ۱۷۴
- ۳-۲-۴. پیامد سیاسی و امنیتی ۱۷۸

۱۸۲.....	فصل پنجم: نتایج تحقیق و ارایه راهکارها
۱۸۳.....	عوامل افراط‌گرایی در افغانستان
۲۰۰.....	پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان
۲۰۸.....	منابع و مأخذ

درباره موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان

موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (AELSO) یک نهاد غیردولتی، غیرانتفاعی، غیرسیاسی و مستقل بوده که به تاسی از قانون اساسی و قانون موسسات غیردولتی افغانستان در ۱۰ دسامبر سال ۲۰۰۹ میلادی به ابتکار جمعی از فعالان مدنی و حقوق بشری، استادان پوهنتون‌ها، کارمندان نهادهای اکادمیک ملی و بین‌المللی، متخصصین افغانی و دانشمندان شناخته شده بین‌المللی در عرصه‌های علوم اقتصادی و حقوقی بنیانگذاری و به شماره (۱۵۳۲) در وزارت اقتصاد جمهوری اسلامی افغانستان رسماً ثبت گردیده است.

ایلسو به این باور است که درک رابطه‌های علمی عمیق میان سیستم حقوقی و نظام اقتصادی این فرصت را میسر خواهد ساخت تا کاستی‌ها و نارسایی‌های قانونی و اجرایی هویدا گردیده، با ارایه طرح‌های متوازن حقوقی و اقتصادی وضعیت بهبود یافته و زمینه‌های بهتر رشد اقتصادی به‌ویژه در سازوکار نظام اقتصاد بازار آزاد فراهم می‌گردد.

از این‌رو این موسسه به مثابه نخستین مرکز تبادل افکار، تحقیق، آگاهی‌دهی و تهیه و نشر مواد جدید علمی در عرصه اقتصاد بازار و مسایل

حقوقی و حقوق بشری مصمم است تا به نوبه خود خدمات ارزنده‌ای را در این راستا انجام دهد.

(AELSO) از بدو ایجاد خود با نهادهای معتبر بین‌المللی و منطقه‌ای که در راستای ترویج ارزش‌های جامعه باز چون اقتصاد بازار، حکومت‌داری خوب، حاکمیت قانون، حقوق بشر به شمول حقوق زنان فعالیت می‌نمایند؛ همکاری‌های علمی را ایجاد نموده است و در سرا سر جهان با بیشتر از ۵۰۰ اتاق فکری همکار و همگام می‌باشد.

دیدگاه و ماموریت

دیدگاه این موسسه به عنوان یک اتاق فکری پیشتاز؛ سهم‌گیری در ایجاد یک جامعه‌ای آزاد، مرفه و عاری از افراط‌گرایی است که مبتنی بر ارزش‌های جامعه‌ی باز بنیان نهاده شده، و در تلاش آنست که شهروندان افغانستان در هر گوشه و کنار کشور از این ارزش‌ها آگاه و بهره‌مند باشند.

ماموریت این موسسه، آموزش و ترویج اندیشه‌های کثرت‌گرایی، دموکراسی، آزادی، همدیگرپذیری و مبارزه با افراط‌گرایی در میان جوانان می‌باشد و در راستای ترویج و آموزش ارزش‌های جامعه‌ی باز مانند حاکمیت قانون، حکومت‌داری خوب، حقوق بشر، آزادی‌های فردی،

اقتصاد بازار و سازگاری این اندیشه‌ها با آموزه‌های اسلامی به شکل رضاکارانه فعالیت میکنند. و بیش از ۳۰۰۰ اعضای رضاکار این سازمان در ۳۴ ولایت کشور جهت تحقق مأموریت و دیدگاه این اتاق فکری تلاش می‌ورزند.

اهداف:

✓ کار در راستای معرفی بهتر و علمی اقتصاد بازار برای جامعه افغانی به‌ویژه برای دست‌اندرکاران ساحه‌ی صنعت، تجارت و نهادهای اکادمیک افغانستان.

✓ ارتقای سطح آگاهی علمی افراد و نهادهای مطرح در راستای پالیسی‌سازی اقتصادی در زمینه‌ی موازین اقتصاد بازار و اصلاح زیربنای حقوقی مربوطه به آن و کار در راستای تقویت آگاهی مردم از موازین حقوقی.

✓ تامین روابط و همکاری با نهادهای ملی و بین‌المللی که در زمینه‌ی تامین حاکمیت قانون و انکشاف موازین حقوقی در افغانستان فعالیت می‌نمایند.

✓ ارتقای سطح آگاهی مردم در زمینه‌ی آگاهی‌های حقوق به ویژه حقوق بشر؛ شامل حقوق زنان، کودکان، معلولان و معیوبین و قربانیان جنگ‌ها.
✓ انجام تحقیقات علمی و کاربردی در زمینه‌های اقتصادی و حقوقی به شمول حقوق تعاملی.

✓ تامین ارتباطات نزدیک با نهادهای پالیسی‌ساز به شمول پارلمان و سایر بخش‌های دولت به خاطر شریک سازی تحلیل‌ها و ارزیابی‌های علمی در راستای بهبود حیات اقتصادی و نظام حقوقی افغانستان.

✓ ترویج اندیشه‌های جامعه‌ی باز، کثرت‌گرایی، روشنگری و انجام تحقیقات کاربردی در راستای مبارزه با افراط‌گرایی.

حوزه‌ی فعالیت‌ها:

۱) چاپ و نشر کتاب‌های علمی در مسایل حقوقی و اقتصاد بازار آزاد در مشوره و همکاری با نهادهای علمی و اکادمیک.

۲) ترجمه کتاب‌های معتبر علمی در حوزه‌های اقتصادی و حقوقی به زبان‌های رسمی کشور.

۳) همکاری با دولت و موسسات غیردولتی در راستای تعدیل و اصلاح قوانین، مقرره‌ها و کارشیوه‌ها.

- ۴) اجرای تحقیق و مطالعات میدانی پیرامون موضوعات حقوقی، حقوق بشری و اقتصاد بازار آزاد.
- ۵) تدویر سیمینارها، ورکشاپ‌ها، سمپوزیم‌ها و کنفرانس‌های علمی، تحقیقی و آموزشی پیرامون اقتصاد آزاد، مسایل مختلف حقوقی، حقوق بشر، حاکمیت قانون و سایر ارزش‌های انسانی.
- ۶) تدویر برنامه‌های آموزشی برای وکلا و مشاورین حقوقی در زمینه‌ی دفاع و مشوره در نهادهای عدلی و قضایی از شخصیت‌های حقیقی و حکمی در ساحه‌ی اقتصاد بازار.
- ۷) سهم‌گیری در کارزارهای اقتصادی، حقوقی و حقوق بشری برای جلب سرمایه‌گذاری و انکشاف حقوقی، حقوق بشر، فقرزدایی و کمک‌های بشردوستانه.
- ۸) آموزش موازین قانونی برای هموطنان برای ارتقای سطح فهم و دانش حقوقی آنان.
- ۹) چاپ رساله‌ها، کتاب‌ها، بروشورها، تهیه‌ی برنامه‌های آگاهی‌دهی علمی و تحلیلی از طریق رسانه‌های جمعی و رادیو راه ابریشم.

پیام هیئت رهبری موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان خداوند بزرگ را سپاس گزاریم که یک بار دیگر به ما توفیق عنایت کرد که به سلسله‌ی پژوهش‌های جامع درحوزه‌ی مبارزه با افراط‌گرایی با توجه به دیدگاه جوانان، این بار کتاب تحقیقی دیگر از آدرس موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان به زیور چاپ آراسته می‌گردد.

کتاب حاضر که حاصل و جمع‌بندی نظریات جوانان ولایت‌های ننگرهار، بدخشان، بلخ، هرات، پکتیا، پروان، پنجشیر و کابل را در بر می‌گیرد؛ توسط توزیع پرسشنامه‌ای جامع در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت برنامه کپ آزادی-۲۰۲۰م، گردآوری شده و روی عوامل افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها به‌ویژه در میان نسل جوان کشور، به بحث پرداخته و این مبحث مهم را مورد بررسی قرار می‌دهد.

همان‌طوری که شما عزیزان در جریان هستید، موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (ایلسو) در دو دهه‌ی پسین با تلاش‌های مثمر و با جدیت در پی خلق روایت‌های بنیادی نسل جوان در حوزه‌های مختلف فکری بوده و با دیدگاه واضح و متفاوت همواره با برنامه‌محور بودن، موفقانه فعالیت نموده است.

کتاب حاضر که عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی را در افغانستان به‌خصوص در دانشگاه‌ها به بحث می‌گیرد، در واقع نخستین و جامع‌ترین و دست اول‌ترین روایت نسل جوان کشور را که با عوامل افراط‌گرایی در جامعه به‌ویژه در دانشگاه‌ها مواجه بوده اند، به خواننده پیشکش می‌کند.

از یاد نبریم که افراط‌گرایی در افغانستان طبق مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته، عوامل داخلی و بیرونی دارد. قرائت‌های سخت‌گیرانه از اسلام، بی‌سوادی، فقر، کهنه بودن نصاب تحصیلی و تعلیمی کشور، نبود متخصصان حوزه‌ی مطالعات اسلامی در نهادهای مربوطه و... را می‌توان از جمله عوامل داخلی رشد و فربه شدن افراط‌گرایی در کشور دانست.

به همین گونه رقابت‌های سیاسی - مذهبی میان ایران و عربستان، رقابت‌های که میان ایران و امریکا جریان دارد، رقابت‌های هند و پاکستان و تداوم جنگ‌های نیابتی و جنگ‌های ایدئولوژیک در کشور باعث گردیده است که در افغانستان افراطیت روز به روز فربه‌تر گردد.

عدم کنترل نهادهای بنیادگرا چون حزب تحریر، جمعیت اصلاح و... و سربازگیری این نهادها از میان جوانان کشور در دانشگاه‌ها از جمله خطرات جدی دیگر در این حوزه به شمار می‌رود.

در این کتاب که داده‌های آن از طریق روش میدانی-کتابخانه‌ای و نیز گردآوری پرسشنامه‌ها صورت گرفته است، به مهم‌ترین عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی پرداخته و نیز راهکارهای مناسب و جامع را با در نظر داشت فرهنگ و وضعیت اجتماعی موجود در کشور، ارائه نموده است.

کتاب حاضر که به همت گروه پژوهشگران موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان تدوین و ویراست گردیده است، به نهادهای ذیربط، جوانان، محققان و صاحب‌نظران کمک شایان می‌کند تا از این اثر به عنوان منبع معتبر استفاده نمایند، از یاد نبریم که دانشگاه هرات و انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان نیز تحقیقاتی مفید را در این حوزه انجام داده اند که قابل ستایش پنداشته می‌شود.

کتاب حاضر در واقع در دوره‌ای حاکمیت نظام جمهوری اسلامی افغانستان تحقیق گردیده است و روایتی زمانی را بازگو می‌کند که جوانان و نهادها وضعیت متفاوت‌تر از امروز را تجربه می‌کردند، اما امروزه وضعیت به گونه‌ی دیگری رقم خورد و حکومت طالبان که کنترل را به دست دارند در واقعیت امر؛ حامی نهادهای بنیادگرا و افراطی بوده و زمینه‌ای فربه شدن نحل‌های افراط‌گرایی بیشتر از پیش در کشور مساعد می‌گردد.

اکنون مسئولیت نهادهای مدنی و فکری است تا با روشنگری و خلق افکار اعتدالی و در روشنی ارزش‌های اساسی دین مبین اسلام که برخلاف هر نوع افراط و تفریط است و میانه‌روی را یگانه نسخه‌ای معتبر می‌داند، در این زمینه مبارزه‌ای کاربردی نمایند.

موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان به عنوان یکی از نهادهای معتبر، بر نامه‌محور، خوش‌نام و هدفمند؛ تلاش دارد تا با راه‌اندازی برنامه‌های متعدد و جامع در این راستا بیشتر از پیش فعالیت نموده و سهم فکری- انسانی خود را ادا نماید.

پیام ما این است که خاموشی در برابر افراط‌گرایی؛ رویکرد غیرم‌سئولانه بوده و منفعلانه حرکت کردن افراد و سازمان‌ها برای نسل جوان و آینده‌ای کشور خطرناک پنداشته می‌شود که زیان‌های جبران‌ناپذیر را در قبال خواهد داشت. پس تا دیر نشده حرکت کنیم، روایت خلق کنیم، فکر ایجاد کنیم و در برابر افراط‌گرایی و عوامل متعدد آن خردمندان و راهبردی مبارزه کنیم.

سید مصطفی سعیدی

رییس‌بورد موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (AELSO)

سخن پژوهش گر

بدون شک افغانستان یکی از کشورهای است که با توجه به ژئوپولیتیک خاص این سرزمین؛ پیچیده‌ترین موضوعات منازعه و صلح در آن رقم خورده و در سطح بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است که اعضای جامعه جهانی را برای دهه‌های متوالی به خود مشغول ساخته است. بنابراین با در نظر داشت ژئوپولیتیک افغانستان؛ عوامل متعدد داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در شکل‌گیری گروه‌های افراطی در افغانستان دخیل است که شرح جزئیات این عوامل بر مبنای دیدگاه جوانان کشور، تبیین شده است.

اوج فعالیت گروه‌های افراطی مقیم افغانستان؛ حمله به برج‌های دوقلوی تجارت جهانی در ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بود. این حادثه، سرآغاز تحولات گسترده‌ای شد که با هدف مبارزه با تروریسم و افراط‌گرایی از جانب امریکا و متحدان آن صورت گرفت.

برگزاری نشست‌های متعدد بین‌المللی در مورد افغانستان و هزینه میلیاردها دالر از سوی نهادها و دولت‌های جهان همه به این امید صورت

گرفت تا این کشور را از فرورفتن هرچه بیشتر در باتلاق افراط‌گرایی و منازعات خشونت‌بار نجات بخشد.

از این رو، موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان، که پیشبرد مطالعات توصیفی و تبیینی در حوزه مبارزه با افراط‌گرایی، ترویج کثرت‌گرایی و همچنین آموزش و ارتقای اندیشه‌های کثرت‌گرایی در برابر افراط‌گرایی در جامعه که یکی از اهداف اصلی آن‌را تشکیل می‌دهد؛ توانستند، کنفرانس‌های کاربردی "**بزرگ فکر کنید**" را در چارچوب برنامه کپ آزادی-۲۰۲۰م با محور مبارزه با افراط‌گرایی در هشت ولایت کشور، موفقانه برگزار نمایند.

لذا برآیند این برنامه‌ای کاربردی در چارچوب کتاب پژوهشی-کاربردی، می‌تواند دولت افغانستان و سازمان‌های ملی و بین‌المللی میانه‌رو و کثرت‌گرا را در راستای مطرح نمودن دیدگاه واقعی جوانان افغانستان پیرامون چگونگی مبارزه با افراط‌گرایی در جامعه کمک شایان نمایند.

بنابراین نجات افغانستان از باتلاق افراط‌گرایی و جهت دادن شهروندان این سرزمین به‌سوی همدیگرپذیری بدون همت و قدرت جوانان افغانستان میسر نمی‌گردد، از این‌رو موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان به

همکاری سازمان‌های معتبر ملی و بین‌المللی، به منظور جمع‌آوری و بازتاب دیدگاه جوانان افغانستان از هشت ولایت مورد نظر، کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" را در چارچوب برنامه کلمپ آزادی-۲۰۲۰ برگزار نمود که در این کنفرانس‌ها؛ گروه تحقیق موسسه مسئولیت داشت تا نظریات تمام جوانان را ذریعه پرسش‌نامه، جمع‌آوری نمایند که این رسالت موفقانه انجام یافت و اکنون موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان، برآیند برنامه کلمپ آزادی-۲۰۲۰ را به‌حیث یک کتاب کاربردی در جهت مبارزه با افراط‌گرایی بر بنیاد نظریات جوانان، برای نسل امروز و فردای کشور و تمام شهروندان افغانستان تقدیم می‌نماید و آرزو مندیم که از این اثر علمی در راستای جهت دادن جامعه بسوی روشنگری و همدیگرپذیری استفاده بهینه صورت گیرد.

بدون شک پیشنهادات و نظریات عالمانه‌ای شما، به غنای نسخه‌های بعدی این کتاب و سایر برنامه‌های تحقیقی موسسه خواهند افزود.

عبدالقاهر بهشتی

مسئول تحقیق موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (AELSO)

مقدمه:

افراط‌گرایی به‌عنوان پدیده‌ای ناهنجار اجتماعی و سیاسی، که رفتارهای خشونت‌آمیز و گسترش تروریسم محصول آن است، ساختارها و ارزش‌های جوامع را هدف قرار می‌دهد. افراط‌گرایی همواره به‌عنوان یک نگرانی و مورد توجه جهانیان بوده است. سوال جدی و اساسی این است که چه عوامل و انگیزه‌هایی باعث ایجاد تفکر افراط‌گرایانه و رشد آن در افغانستان می‌شود و پیامدهای اصلی افراط‌گرایی در جامعه‌ی افغانستان چیست؟

تاکنون، جهان مسند مشخصی از تعریف افراط‌گرایی ارائه نکرده است و افغانستان، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین قربانیان این معضل، هنوز در تلاش است ریشه‌های شکل‌گیری و راهکارهای برای از بین بردن آن را بیابد. در این کتاب، سعی بر آن است که به عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان بپردازیم.

افراط‌گرایی فرایندی است که در سه سطح فرد، گروه و توده‌ها اتفاق می‌افتد و در بسیاری موارد، از فرد شروع می‌شود و فرد هم‌فکرانش را دور خود جمع می‌کند و گروه‌های بزرگ تشکیل می‌دهد. در بسیاری از جنبش‌های افراط‌گرایی، موضوعی که اساس رفتار آنها را تشکیل داده است

رنگ و ریشه‌ای مذهبی دارد اما در واقع، افراط‌گرایی مذهبی انحراف از دیدگاه‌ها و شیوه‌های میانه‌رو مذهبی است که چرخش به سوی تفسیر تندروانه از آموزه‌های دینی دارد.

افغانستان امروز با یک پدیده‌ای جدی و ویرانگر مواجه است، جریان‌های افراطی که چهره‌ای غیرمنطقی و خشن از این کشور و دین اسلام به تصویر می‌کشند. به باور آگاهان، «افراط‌گرایی مذهبی در افغانستان ریشه در سلفی‌گری دارد»؛ سلفی‌گری در افغانستان از مدارس دینی پاکستان سرچشمه می‌گیرند. عرب‌ها نه تنها گروه‌های سلفی در پاکستان را به وجود آوردند، بلکه در ایجاد گروه‌های سلفی در افغانستان نیز نقش اثرگذاری داشتند. اما در این میان، قربانی بیشتر؛ نوجوانانی بوده‌اند که ارزش‌های آنها پس از شناسایی، هدف قرار می‌گیرد و تندروها تلاش می‌کنند شورش‌ها در مغز نوجوانان ایجاد شود تا آنها به اصل افراط‌گرایی روی بیاورند.

محرومیت‌های تاریخی و اجتماعی یک گروه قومی در ساختارهای سیاسی و اجتماعی، حمله به ارزش‌ها و ثروت‌های فرهنگی، نبود فرصت‌های برابر اقتصادی، تبعیض و تعصب، نگاه‌های قومی، زبانی و مذهبی نیز از عوامل

و زمینه‌های اساسی شکل‌گیری اندیشه‌های افراطی و علل افزایش این پدیده در بخش‌های گوناگون کشور برشمرد می‌شوند.

افراط‌گرایی به معنای در انحصار داشتن حق است و غیر را نمی‌پذیرد و حاضر است برای تحقق خواسته‌اش، به مبارزه از راه خشونت دست بزند. افراط‌گرایی نوعی جنگ روانی است که به جنگ‌های مسلحانه می‌انجامد. افراط‌گرایی قومی و فرهنگی نیز ریشه در هدف قرار گرفتن ارزش‌های گذشته دارد؛ برای مثال، گروه‌های افراط‌گرا و تروریستی مخالف تراشیدن ریش، پوشیدن شلوارک، برپایی دموکراسی، برابری حقوق زن و مرد، تماشای تلویزیون، آزادی بیان، خروج زن از خانه بدون محرم، برگزاری انتخابات و ده‌ها مورد دیگرند و به باور آنان، به شخصی که قوانین آنها را در این موارد زیرپا بگذارد فقط با شمشیر می‌شود پاسخ داد.

برای مثال، ما شاهد بودیم که در نتیجه فعالیت‌های این گروه‌ها در مناطق دوردست افغانستان، مردم در انتخابات میزان سال ۱۳۹۸ حضور بسیار کم‌رنگی داشتند. در گذشته گروه‌های افراطی بیشتر جغرافیای ولایات شرقی و جنوبی را هدف قرار داده بود. اما اینک، صدای افراط‌گرایی مذهبی بیشتر از شمال افغانستان برمی‌خیزد.

حزب التحریر در ترویج این پدیده در ولایات و مناطق گوناگون نقش موثری داشته است. این حزب آزادانه فعالیت می‌کند و به جلب و جذب جوانان برای گروه‌های افراطی مانند داعش نیز کمک می‌کند.

در حال حاضر، مشکلاتی همچون باورهای نادرست مذهبی، سطح پایین سواد، حضور و مداخله‌ی کشورهای بیرونی و چند مورد دیگر سبب بالا گرفتن این معضل شده است. راهیابی و حضور افراط‌گرایان در نهادهای حکومتی، میان پلیس، دانشجویان و دانشگاه‌ها توانسته پای آنها را بیشتر میان مردم باز کند.

در همین حال، سال گذشته، دو تن از استادان دانشگاه کابل، مولوی معروف راسخ و عبدالظاهر داعی به اتهام ترویج افراطی‌گرایی میان دانشجویان دستگیر شدند. پیش‌تر نیز ابو عبیدالله متوکل به اتهام همکاری با گروه داعش در دانشگاه کابل دستگیر شد. متوکل متهم به جذب دهها دانشجو برای گروه داعش بود.

تحقیقات نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر نیز طرفداران رفتارهای افراطی میان جوانان بیشتر شده‌اند، اما حکومت هنوز این موضوع را درست پیگیری نکرده است. چراهای زیادی بی‌پاسخ مانده‌اند.

اما آنچه در این جا قابل تعمق است، این است که کتاب‌های تاریخی نشان می‌دهند که نظام‌های سیاسی افغانستان حتی قبل از ایجاد جنبش‌های بنیادگرایی مذهبی نیز شاهد افراط‌گرایی قومی و مذهبی بوده‌اند، از آن جا که نخستین جنگ شدید میان شیعه و سنی در زمان سلطنت شاه محمود و در نتیجه تطبیق برنامه‌های حکومتی به وجود آمد و چندین سال دوام داشت.

عاملی اساسی که افراط‌گرایی در نظام‌های مختلف افغانستان را در خود حفظ کرده است بیشتر به افراط‌گرایی قومی برمی‌گردد که بعد از تشکیل حکومت جدید در سال ۲۰۰۱، با فهم نادرست مذهب و کاربرد ابزاری از دین سبب شد رفتارهای تندروانه و افراط‌گرایی مذهبی بیشتر شود.

در جامعه‌ی کنونی، میان تحصیل کرده و بی‌سواد؛ افراط‌گرایی قومی و مذهبی وجود دارد که بیشتر حاصل نوعی ناآگاهی مردم است. آنهایی که بی‌سوادند با نام قومیت و مذهب، نفهمیده دنباله‌رو افکار افراط‌گرایانه می‌شوند و آنهایی که می‌دانند؛ آگاهانه برای به دست آوردن قدرت و منافع و با استفاده از افکار افراط‌گرایانه، می‌خواهند پایه‌های قدرت خود را تقویت کنند.

روشن است که تعطیل شدن بعضی مدارس در پاکستان و بازگشت شاگردان آن به افغانستان و حضور بیشتر افراط‌گرایان مذهبی میان آنها زمینه‌ی سربازگیری و تقویت جبهه گروه داعش در افغانستان را بیشتر فراهم می‌کند. دولت افغانستان باید با تدابیر فعال و جدی، آمادگی رویارویی با گروه‌های تندرو و افراطی را داشته باشد تا به سناریوی عراق و سوریه در افغانستان مواجه نشود.

باید یادآور شد که گفت‌وگوهای صلح میان حکومت افغانستان و طالبان نباید به معنای کوتاه آمدن حکومت در برابر گروه‌های افراط‌گرا باشد؛ فقط باید با گروه‌هایی که در چارچوب قوانین نظام دموکراتیک و مردم‌سالار کنونی و با پذیرفتن دست‌آوردها و ارزش‌های ۲۰ ساله‌ی افغانستان حاضر به گفت‌وگو و تفاهم‌اند، مذاکره و توافق صورت بگیرد.

مردم افغانستان نمی‌خواهند بار دیگر گذشته‌ی سیاه را تجربه کنند. به هر اندازه در برابر گروه‌های افراط‌گرا منفعلانه رفتار شود، به همان اندازه نیز این گروه‌ها فعالیت و جنایت‌های فاجعه‌آفرین بیشتری خلق خواهند کرد.

در کنار همه این دشواری‌ها، هم‌زیستی مسالمت‌آمیز تا زمانی که ارزش و منافع جمعی حاصل از آن درک نشود، ایجاد نخواهد شد. افراط‌گرایی

به شکل قومی یا مذهبی همیشه وجود داشته و خواهد داشت و نیاز است عوامل آن در رده‌های اجتماعی گوناگون شناسایی و کاهش داده شود و سرانجام از بین برود.

ایجاد اندیشه‌ی نو میان جوانان، راه‌اندازی گفتمان‌ها، سمپوزیم‌ها و کنفرانس‌ها برای پرداختن به این موضوع و دانستن حرف‌ها و نظر‌ها می‌تواند کار ساز باشد و از گسترش این پدیده تا اندازه‌ای جلوگیری کند. با این‌که در گذشته برخی دانشمندان اسلامی افراط‌گرایی را خطر و انحراف از مسیر دین می‌دانستند، بسیاری از علمای امروزی آن را نوعی پایبندی شدید به آموزه‌های دینی قلمداد می‌کنند.

از این‌رو، تعدادی از علما به‌جای مبارزه، سکوت پیشه کرده‌اند و این غفلت و آشنایی اندک گروه‌های بزرگی از مسلمانان با مبانی فکری اسلام، به گسترش افراط‌گرایی مذهبی در جهان اسلام کمک بیشتری کرد و دسته‌بندی‌های جدیدی را در مجموعه‌ی فکری اسلامی به وجود آورد.

بنابراین تا زمانی که به‌صورت علمی و دانشگاهی با افراط‌گرایی برخورد و مقابله نشود، شکست این پدیده ممکن نخواهد بود و به‌ناچار سالیان درازی را در سایه‌ای گروه‌های افراطی و تندرو سپری خواهیم کرد.

برای دانستن و فهم بهتر ریشه‌ها و عوامل افراط‌گرایی در افغانستان و پیامدهای متصور از حضور افراط‌گرایان در کشور؛ در این تحقیق عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی با توجه به دیدگاه‌های جوانان افغانستان در فرایند برنامه‌ی کلپِ آزادی (Liberty Club) در هشت ولایت افغانستان که به نظر می‌رسد بیشتر از همه ولایت‌های افغانستان در معرض افراط‌گرایی قرار دارند؛ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق برای حاکمیت و کنشگران سیاسی و اجتماعی در راستای طرح و عملی‌سازی راهکارهای مبارزه با افراط‌گرایی، موثر و کاربردی خواهند بود.

”تا زمانی که توده مردم برای بهبود حال یکدیگر احساس مسئولیت نکنند،

عدالت اجتماعی تحقق نمی‌یابد.“

هلن کلر

فصل اول

کلیات و مباحث نظری

طرح بحث

بررسی و مطالعه دیدگاه‌های جوانان افغانستان پیرامون افراط‌گرایی و عوامل آن به صورت روشمند و علمی نیازمند شناسایی دقیق مفاهیم و به‌کارگیری چارچوب نظری- کاربردی برای تحلیل و مطالعه آنهاست.

در این فصل کلیات تحقیق، مفهوم افراط‌گرایی و مفاهیم مرتبط به آن که محور اساسی بحث می‌باشد، با توجه به منابع معتبر علمی تعریف و تبیین شده است.

در ادامه‌ی این فصل مفاهیم کلیدی تحقیق و تئوری عمومی سیستم‌ها به عنوان چارچوب نظری با در نظر داشت شرایط امروزی جامعه‌ی افغانستان، مورد بررسی قرار گرفته است تا تحقیق کنونی را به سوی سرانجام مطلوب هدایت نماید.

۱- بیان مسأله

براساس منابع علمی، قدامتِ افراط‌گرایی را می‌توان به درازنای تاریخ حیات بشر دانست. اما امروزه با توجه به توسعه و تحول ابزار و روش‌های خشونت‌گرایی، چنانچه رویکردهای تندروانه و افراط‌گرایانه موجب رفتار ستیزه‌جویانه و خشونت‌گرا شود، صدمات و نتایج مخرب و جبران‌ناپذیر در پی خواهد داشت.

در طی دو دهه‌ی اخیر افراط‌گرایی در افغانستان از رشد چشم‌گیری برخوردار بوده است. به طوری‌که بیش از ۲۰ گروه تروریستی و افراط‌گرا در طی بیست سالِ اخیر، همواره امنیت شهروندان این سرزمین را به مخاطره کشانیده است و بر تمام عرصه‌های زندگی مردم افغانستان تأثیرات منفی را در پی داشته است.

از سوی هم یکی از عوامل اصلی رشد افراط‌گرایی در افغانستان ریشه در سیاست‌های کشور پاکستان دارد که طی دوران جهاد در مقابل شوروی سابق مرکز تدارکات جبهات ضد کمونیسم بوده است. اما از دهه‌ی ۱۹۹۰ به بعد، به دلیل تمرکز افراط‌گرایان مذهبی در پاکستان که ادامه‌ی مبارزه

شان را در افغانستان، چین، کشمیر، سوریه، عراق و حتی اروپا دنبال نمودند؛ مردم افغانستان بیشترین آسیب را از این ناحیه متقبل شد.

از این رو، افراط‌گرایی در افغانستان به تهدیدی جدی علیه امنیت ملی افغانستان و منطقه تبدیل شده است و ریشه این خشونت‌گرایی و افراطیت را می‌توان در عوامل داخلی و خارجی آن جستجو نمود. برخلاف دهه‌ی ۱۹۷۰ که تاکید می‌شد، خشونت‌گرایان می‌خواهند شماری زیادی از مردم حملات آن‌ها را ببینند نه اینکه در نتیجه حملات آن‌ها بمیرند، امروزه افراط‌گرایان در افغانستان در پی کشتار بیشتر مردم و حتی رساندن آسیب‌های روحی-روانی بیشتر به آن‌ها در نتیجه وحشت و اندوه این کشتارانند.

به نظر می‌رسد بسیاری از بمب‌گذاری‌ها و حملات انتحاری که در طی دو دهه در حال افزایش بوده و جان هزاران انسان این سرزمین را گرفت، نه تنها به عوامل داخلی و خارجی منتهی می‌شود بلکه به هویت، باورها و فرهنگ تندروانه‌ی برخی از کنشگران صحنه‌ای افغانستان نیز بر می‌گردد.

لذا درک و فهم روشن و واقع‌بینانه از علل و عوامل افراط‌گرایی در افغانستان ضروری پنداشته می‌شود. که در این پژوهش با استفاده از روش

ترکیبی کیفی و کمی با رویکرد توصیفی-تحلیلی و تبیینی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و میدانی با توجه به دیدگاه جوانان افغانستان، رسانه‌ها و اینترنت سعی شده تا اطلاعات مورد نیاز برای پاسخ به پرسش اصلی، بسترها و زمینه‌های موثر در تکوین و گسترش افراط‌گرایی در افغانستان را کشف و ریشه‌یابی کند.

از سوی هم افغانستان طی دو دهه‌ی اخیر شاهد گسترش تحرکات افراط‌گرایانه و خشونت‌های فرقه‌ای بوده است. عوامل مختلف داخلی و خارجی در این روند دخیل بوده‌اند. و در این تحقیق تلاش می‌کنیم مهم‌ترین عوامل برای شناسایی ریشه‌ها و انگیزه‌های گسترش افراط‌گرایی در این کشور را با توجه به دیدگاه جوانان این سرزمین بررسی کنیم. و علاوه بر آن سعی خواهد شد ریشه‌های افراط‌گرایی دسته‌بندی شود.

بر بنیاد آنچه گفته آمدیم، این پژوهش به منظور پاسخ‌دهی به سوال اصلی تحقیق (مهم‌ترین عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان از دیدگاه جوانان کدام‌ها اند؟)، چگونگی و چرایی این روایت‌ها با توجه به روش تحقیق کتاب‌خانه‌ای و میدانی، به کمک چارچوب نظری سیستم‌ها، تحلیل

کیفی و کمی شده و برآیند آن با توجه به این روش ترکیبی توصیف و تبیین گردیده است.

لذا این تحقیق که در یک روش ترکیبی به صورت میدانی و کتابخانه‌ای و بر بنیاد دیدگاه جوانان افغانستان انجام و تدوین شده است، به‌حیث کتاب کاربردی برای تمام علاقه‌مندان علم و تحقیق و نسل امروز و آینده‌ی کشور، مفید خواهد بود.

موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان و محققان این کتاب، انتظار دارند که دولت افغانستان، کشورهای منطقه و جامعه جهانی بر بنیاد یافته‌های این پژوهش، پالیسی‌های موثر را برای مبارزه با افراط‌گرایی و از بین بردن عوامل آن در افغانستان روی دست گیرند.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

باتوجه به نیازمندی‌های اشد علمی جامعه‌ی ما به منابع روشمند و قابل اعتبار در مورد دیدگاه‌ها و روایت نسل جوان افغانستان پیرامون روندهای ملی، به‌خصوص شناسایی عوامل افراط‌گرایی و مبارزه با آن، تحقیق حاضر به همت و ابتکار موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان، جهت

رفع بخش از خلای موجود در این زمینه از اهمیت ویژه برخوردار خواهد بود. و هم‌چنان در شناسایی روایت‌های اصلی جوانان در مورد عوامل افراط‌گرایی و راهکارهای مبارزه با آن، دولت افغانستان را کمک شایان خواهد نمود تا با استفاده از محتویات این کتاب، روایت کثرت‌گرایی را جایگزین روایت‌های افراطی نموده و جامعه‌ی ما به صلح و ثبات دائمی دست یابد و شاهد جامعه‌ی عاری از افراطیت باشیم.

هم‌چنان دیدگاه‌های جوانان پیرامون عوامل افراط‌گرایی و راهکارهای مبارزه با آن؛ سیاست‌گزاران استراتژیک کشور را کمک خواهد نمود که بربنیاد این روایت‌ها و نحله‌های فکری نسل جوان کشور، افغانستان را از دام افراط‌گرایی نجات داده و به صورت بهتر به سوی رفاه و هم‌دیگرپذیری سوق دهند.

۳-اهداف تحقیق

هدف پژوهش‌گران و موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان از تحقیق کنونی، تبیین دیدگاه‌های جوانان در مورد عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان است تا براساس آن دیدگاه و نظریات جوانان در فرایندهای بزرگ و ملی در ساحه‌ی عمل بازتاب یابد و از

این کتاب به حیث منبع معتبر و کاربردی در جهت مبارزه با عوامل افراط‌گرایی استفاده صورت گیرد تا از پیامدهای افراط‌گرایی نجات یابیم. هم‌چنان در آینده؛ راهنمای عملکرد مسوولان به ویژه رهبری سکتور امنیتی کشور واقع شود.

هدف اساسی دیگر موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان و پژوهش‌گران این است که این کتاب به عنوان اثر کاربردی برای محققان، دانشجویان و منبع درسی در دانشگاه‌های کشور مورد استفاده قرار گیرد.

۴- پرسش‌های تحقیق

۴-۱) پرسش اصلی

✓ مهم‌ترین عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان از دیدگاه جوانان کدام‌ها اند؟

۴-۲) پرسش‌های فرعی

۱) عوامل و پیامدهای دینی افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان کدام‌ها اند؟

۲) عوامل و پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان کدام‌ها است؟

۳) عوامل و پیامدهای اقتصادی افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان کدام‌ها اند؟

۴) عوامل و پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان کدام‌ها است؟

۵- فرضیه تحقیق

✓ به نظر می‌رسد قرائت‌های سخت‌گیرانه و انعطاف‌ناپذیر از دین مقدس اسلام، محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی و ویژه‌گی‌های فرهنگی شهروندان کشور و مداخلات دوامدار سیاسی و امنیتی کشورهای منطقه و قدرت‌های بزرگ در امور افغانستان از عوامل اصلی افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان است.

۶- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش به صورت کل توصیفی-تحلیلی و تبیینی-تحلیلی می‌باشد که اطلاعات و داده‌ها از منابع کتابخانه‌ای و با توزیع

پرسش‌نامه در سمپوزیم‌های صلح و همدیگرپذیری و کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" در هشت ولایت مورد هدف شامل ننگرهار، هرات، بلخ، بدخشان، پروان، پنجشیر، پکتیا و کابل با توجه به دیدگاه‌های جوانان کشور به دست آمده و در این تحقیق استفاده شده است.

۷- شیوه‌ی گردآوری اطلاعات

گردآوری اطلاعات تحقیق حاضر، به روش کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده و تفسیر اطلاعات و داده‌های گردآوری شده توأم با تحلیل پژوهش‌گر ارشد در فصل مربوطه گنجانیده شده است.

تعریف مفاهیم

بنیادگرایی:

واژه‌ی بنیادگرایی در کاربرد نظری آن به هیچ وجه حامل خشونت نمی‌باشد و بیشتر روی بازگشت دوباره به بنیادهای دین تأکید می‌کند که شامل قرآن شریف و سنت نبوی می‌باشد.

اما آنچه بنیادگرایی را با عدم تساهل هم‌ردیف ساخته است؛ برداشت و تفسیر آن از آموزه‌های دینی می‌باشد. مفهوم لغوی واژه‌ی بنیادگرایی به معنای شالوده، اساس و پایه است.

آنتونی گیدنز، بنیادگرایی را عبارت از دفاع از سنت می‌داند که به روش سنتی انجام می‌شود. تعاریف متعدد دیگری نیز از بنیادگرایی ارائه شده است و برخی آن را حرکت اجتماعی دانسته‌اند و برخی هم آن را به مثابه‌ی یک ایدئولوژی تعریف کرده‌اند و اما یکی از واقع‌بینانه‌ترین برداشتها از بنیادگرایی، تعریف و پنداشتن آن به عنوان یک جنبش هویتی بوده است.

شماری از جامعه‌شناسان، جریان بنیادگرایی را با جریان‌های ناسیونالیست مقایسه می‌کنند که در پی تعریف و کسب هویت برای خویش است (موحد

و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۶). بنیادگرایی مذهبی متعلق به مذهب خاصی نمی‌باشد و یک پدیده‌ی عام در میان تمام ادیان و مذاهب است. بنیادگرایی در میان تمام ادیان دارای ویژگی‌های مشترکی است که شامل: اعتقاد به قطعیت متون مقدس، تمایل به بازگشت و تغییر مجدد اصول و مبانی، داشتن جهت‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی می‌باشد و تعالیم دینی را محور همه رفتارها و پندارها تعریف می‌کنند.

برخی دیدگاه‌های دیگری نیز پیرامون بنیادگرایی مطرح شده است، یکی از این دیدگاه‌ها، بنیادگرایی اسلامی را به عنوان واکنش و پاسخی در برابر بحران دولت-ملت در خاورمیانه تعریف می‌کند. و این بحران را شامل فقر، محرومیت اجتماعی، فساد، نبود مشروعیت سیاسی، تنزل حاکمیت قانون، وابستگی به غرب و ناتوانی در ارائه خدمات رفاهی دولت به مردم می‌داند.

بربنیاد این دیدگاه، بنیادگرایی اسلامی از بطن چنین بی‌اعتمادی سیاسی - اجتماعی برمی‌خیزد و برای بیرون‌رفت از بحران‌های یادشده برای مردم وعده می‌دهد. این نوع بنیادگرایی می‌تواند واکنش افراطی به بحران فراگیر موجود باشد (همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۰).

دیدگاه دیگر را هانتینگتون تحت عنوان برخورد تمدن‌ها مطرح نموده است. به باور او در پایان جنگ سرد نزاع هویتی میان تمدن‌های گوناگون به‌ویژه تمدن اسلامی با سایر تمدن‌ها آغاز می‌گردد. به نظر هانتینگتون ماهیت هویتی برخی از ادیان عامل اساسی در به وجود آمدن منازعات در میان آنها می‌باشد. بابی سعید یکی از نویسندگان در کتابش تحت عنوان "هراس بنیادین" می‌نگارد که برخی از نویسندگان، بنیادگرایی را دارای سه خصیصه می‌دانند که شامل طرحی برای کنترل بدن زنان، شیوه‌ای کار سیاسی که کثرت‌گرایی را نفی می‌کند و نهضتی که به طور قاطع از ادغام دین و سیاست به عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف خود حمایت می‌کنند. (همان: ۱۲۵).

یکی از ویژگی‌های بنیادگرایی این است که دیانت را تنها به بُعد عبادی خلاصه نمی‌کند. بلکه بعد سیاسی دیانت را حتی مهم‌تر از بُعد عبادی می‌داند. بنیادگرایی بیشتر بر عمل تاکید می‌کند و خصلت ستیزه‌جویی آن برجسته است.

زمانی که بنیادگرایی وجهه‌ی دینی پیدا کند، به طور مشخص هدفش زیستن انسان پسامدرن با نیازها و چالش‌های کنونی، همسان انسان

پیه شامدرن بوده، گویا نیازهای از سان را وجه ثابت و فطری تلقی نموده و نسخه‌ی دیروز را برای انسان کنونی، تجویز می‌نماید. و در مقابل کسانی که پذیرای چنان نسخه‌ای از نوع قدیم آن نباشند، از ابزار خشونت بهره برده و این روی‌کرد را مقدس می‌انگارند و بدون هیچ دغدغه‌ای، کینه و نفرت را وجه تقدس بخشیده و سزای عمل‌کرد دیگران‌دیشان را زبان آتشین و مشت آهنین می‌دانند.

افراط‌گرایی:

افراط‌گرایی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که پیرامون آن تفسیرها و تعبیرهای گوناگونی ارایه شده است. یکی از ویژه‌گی‌های افراط‌گرایی که آن را از لحاظ ماهیت رفتاری از بنیادگرایی متمایز می‌سازد؛ خشونت‌ورزی می‌باشد. "افراط‌گرا" لقبی است که به آن دسته از افراد یا گروه‌هایی می‌دهند که عموماً به منظور تحمیل باورها، ایدئولوژی یا ارزش‌های اخلاقی خود به دیگران به خشونت متوسل می‌شوند (بیبھی به نقل از عطایی و شهوند، ۱۳۹۱: ۸۵).

هرچند مفهوم خشونت دامنه‌ی گسترده دارد اما در کنش‌های افراط‌گرایان خشونت به معنای آسیب رساندن به دشمن است که از دید آنها پاسخی است مشروع برای تضعیف و نابودی دشمن و دفاع از هویت خودی.

گفتمان افراط‌گرایی ریشه‌های تاریخی گوناگونی دارد و تنها نمی‌توان آن را به آغاز جنگ سرد و سیاست‌گذاری‌های پیرامون آن فروکاست.

ریشه‌های هویتی افراط‌گرایی را می‌توان به عنوان یک نحله‌ی فکری، در چندین قرن قبل جستجو نمود، اهمیت مبحث افراط‌گرایی باعث گردیده است تا اندیشمندان دیدگاه‌ها و نظریه‌های متعددی را پیرامون آن مطرح نمایند.

یکی از مهم‌ترین اشتراکات جریان‌های افراط‌گرا؛ مبارزه‌ی سیاسی و فرهنگی برای رسیدن به قدرت است و آنها با استفاده از خشونت و با حمایت حربه‌ی تکفیر در صدد واژگون ساختن حکومت‌ها می‌باشند.

اسلام سیاسی بعد از جنگ جهانی دوم و آغاز جنگ سرد دچار تغییر مفهومی ژرفی گردید و مبانی هنجاری آن به تدریج به کنش‌های دیگر

متمایل گشت. این نگرش نظم غربی را به چالش کشیده و بازگشت به بنیادهای دین را یگانه راه حل رستگاری مسلمانان توصیف نمود.

از این رو "تشدید‌گرایی‌های سلفی و اقدامات افراطی، مباحث نظری در باره‌ی اسلام سیاسی و ابعاد و ارزش‌های آن را بیش از گذشته به تحول مفهومی مواجهه نموده است. در واقع مناظر با فرایند اجتماعی مبتنی بر اسلام‌هراسی، در سطح مطالعاتی نیز اسلام و اسلام سیاسی با تمام تکثیر معرفتی، فقهی، فلسفی، رفتاری و... به جماعت سلفی افراطی فروکاسته می‌شود" (علی‌احمد کاوه و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۴).

یکی از نظریه‌پردازان تاثیرگذار در کنش‌های سیاسی در قرن بیستم سید قطب بود. او با این پرسش که "در شرایط بحرانی کنونی اصلاً چگونه می‌توان مسلمان باقی ماند" به مبارزات خویش جهت داد. مهم‌ترین محور تفکر سید قطب، غرب‌ستیزی و مبارزه با جهالت در جهان اسلام بود و او جهاد را عنصر اساسی در واژگون ساختن حکومت‌های که آنها را جاهلی می‌نامید، تشخیص داده بود. سید قطب جامعه‌ی جاهلی را جامعه‌ای می‌دانست که به اسلام عمل نمی‌کرد. سید قطب بیشتر از اینکه به

اصلاحات فرهنگی معتقد باشد به اصلاحات سیاسی یعنی جهاد باورمند بود (مرادی، ۱۳۹۴: ۳۴۱).

سید قطب به عنوان مهم‌ترین نظریه‌پرداز اخوان‌المسلمین در یکی از کتاب‌های خویش تحت عنوان "عدالت اجتماعی در اسلام" پیرامون عدالت اجتماعی بحث می‌کند و به این باور است که سیاست نمی‌تواند در فقدان مبانی اعتقادی به مسیرش ادامه دهد (موحد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۵).

سید قطب، دولت‌های جهان اسلام را به‌ویژه در میان کشورهای عربی به عنوان دولت‌های یاد می‌کند که مبتنی بر جهالت هستند و از تعالیم اسلامی منحرف شده و قوانین اسلامی را نقض کرده‌اند و کافر گشته‌اند.

سید قطب با این توصیف از وضعیت سیاسی در کشورهای اسلامی از پیروان به باور او راستین اسلامی دعوت می‌کند تا با جهاد علیه این دولت‌های جاهلی بر فساد و بدبختی نقطه‌ی پایان بگذارند. وی با جدیت تاکید می‌کند که تنها از طریق جهاد می‌توان امکان حاکمیت الله را به وجود آورد. آموزه‌های سید قطب در افغانستان طرفداران زیادی را جذب نمود و

چنانچه تعدادی از گروه‌های مجاهدین تحت تاثیر اندیشه‌های سید قطب بسیج گردیدند و علیه اشغال افغانستان جنگیدند.

جرایی پیدایش افراط‌گرایی:

از برجسته‌ترین نظریه پردازان شرق شناس، هانتینگتون و برنارد لويس معتقدند که بنیادگرایی اسلامی واکنشی در مقابل غرب است (علی و طهمورث، ۱۳۹۰: ۴۶).

بنیادگرایی در آغاز به صورت مقابله با استعمارگران و کسب استقلال کشورهای اسلامی و زمینه سازی برای از نو ساختن خلافت اسلامی در اوایل قرن بیستم و پس از فروپاشی آخرین خلافت اسلامی (عثمانی) ظاهر شد.

اما این مأمول به دست نیامد و بسیاری از کشورهای اسلامی پس از استقلال هم به جای بازگشت به گذشته‌ی خویشتن، در پی غربی سازی و توسعه‌ی جوامع خود با استفاده از مدل غربی توسعه به رهبری سکولارها و ملی‌گراها شدند.

موج دوم این جریان بیشتر در دهه های اخیر قرن بیستم و با یورش دوباره‌ی امپریالیزم شرق و غرب به کشورهای اسلامی رونق گرفت و در این مرحله بنیادگرایی افراطی‌تر و خونین‌تر به مبارزه با دشمن غربی و هم‌دستان داخلی‌اش برآمد.

از جهاتی، بخشی از جهاد افغانستان در دهه‌ی هشتاد قرن بیست آغاز چنین مقابله‌ای است که با کمی تغییر چهره و رنگ عوض کردن تا امروز ادامه دارد. اوج این مبارزه و جهانی شدن آن با شروع هزاره‌ی سوم و حمله بر برج‌های تجارت جهانی در نیویورک در تاریخ ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ اتفاق افتاد.

پیروان نحله‌ی دوم برای تبیین افراط‌گرایی بیشتر کسانی اند که افراط‌گرایی را نه ضرورتاً محصول رویارویی کشورهای اسلامی با غرب بلکه برآیند فرهنگ و شرایط ویژه این جوامع در این برهه‌ی تاریخی می‌دانند.

به باور این‌ها، بنیادگرایی و افراط‌گرایی برخاسته از فقر، محرومیت و کمبودی‌های زندگی است. چیزی که در جوامع اسلامی عقب‌مانده آسیایی و افریقایی کم نیست. این فقر و محرومیت به ویژه وقتی بازتاب پیدا

می‌کند که آگاهی از این محرومیت‌ها شکل می‌گیرد، آنگاه باعث واکنشی فوری و غیرعقلانی و خشونت‌آمیز می‌شود.

آگاهی از عقب مانده‌گی و پیشرفت دیگران (غرب) بر احساس این محرومیت می‌افزاید و نارسایی‌ها را تشدید می‌کند. ورود غرب در کشورهای اسلامی به هر حال این اتفاق را ایجاد کرد و غرب عامل بروز و پیدا شدن این نارسایی‌ها شناخته شد.

برخی با تقسیم‌بندی جدید ژئوپولیتیک جهان امروز به مناطق امن و مناطق مستعد خشونت، عامل فرهنگی را در زایش و گسترش خشونت و افراط‌گرایی در این مناطق حیاتی دانسته‌اند. و اذعان نمودند که در مناطق مستعد خشونت، فرهنگ، ارزش‌ها و هنجارهایی حاکم است که به مردم می‌آموزاند نخستین و بهترین عمل و اقدام برای رسیدن به هدف و به دست آوردن آن شدیدترین و خشن‌ترین آن است (veena Das, 2000: 379).

این چنین است که خشونت بخش جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره‌ای این جوامع می‌گردد که در همه بخش‌های آن از خانه گرفته تا پیاده‌رو، بازار، محافل سیاسی و.... دیده می‌شود و حکم می‌راند.

یوهان گالتونگ با طرح اصطلاح خشونت ساختاری در صدد توضیح و تبیین وضعیتی برآمد که طی آن یک ساختار اجتماعی، محرومیت از ضروریات زندگی را بر شهروندان خود تحمیل می‌کند. چنین ساختاری از اساس، شهروندان خویش را به خشونت و ستیز عادت می‌دهد.

در این وضعیت ما با سیلِ گرسنگانی روبرو هستیم که خشم، روح‌شان را گداخته و عذاب، قلب‌شان را مملو از خشم نموده است. چنین افرادی برای ایفای نقش در قالبِ ستیزه‌جویان انتحاری بسیار مستعدند. کسانی که در زندگی‌شان جز حرمان چیزی ندیده‌اند و از دین اساساً چیزی نمی‌دانند به جز اینکه به ایشان وعده می‌دهد که در صورتِ فدا کردنِ خود در یک حمله‌ی انتحاری به بهشتِ مالا مال از نعمات خواهند رفت. اصلی‌ترین نیروهای انسانی که جذب گروه‌های تندرو می‌شوند از کشورهای فقیر و از میان طبقه‌ی پایین جامعه سر برمی‌آورند (سروش، ۱۳۸۹: ۴۳).

عده‌ای دیگر از این نحله‌ی دوم، بنیادگرایی و افراط‌گرایی را محصول شکست و ناکام ماندن پروسه‌ی نو سازی در این کشورها می‌دانند. به باور آنها وقتی پروسه‌ی توسعه و نو سازی (مدرنیزاسیون) در کشوری به هدف

و مقصد نمی‌رسد و نمی‌تواند عدالت، آزادی، برابری و رفاه را برای مردم به ارمغان آورد، معمولاً به واکنش بنیادگرایان و افراطی مواجه می‌شود.

برخی پژوهشگران به این باور است که مبنای حرکت بنیادگرایی نوعی اعتراض به روند مدرنیزاسیون و تاثیرات وسیع اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی آن بر جوامعی است که دست کم یکی از مهم‌ترین منابع الهام نظری این نظام‌ها و روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و حتی خانوادگی آنها "دین" بوده است.

پروسه‌ی ناتمام ملت سازی در کشورهای اسلامی و ضعیف بودن هویت ملی هم شکاف دیگری بود که برای رخنه کردن بنیادگرایی و افراط‌گرایی در این کشورها فرصت ظهور و رشد افراط‌گرایی را فراهم نمود.

در جایی که ملت شکل نگرفته باشد، حس تعلق و وفاداری به هویت بیشتر به اطراف قبیله و فرقه و دین می‌چرخد و زمینه‌ی رشد این نوع از افراط‌گرایی بیشتر می‌شود (احمد، ۱۳۸۸: ۱۱۰).

جهاد افغانستان در دهه‌ی هشتاد و نود قرن بیستم، یکی از منابع فیزیکی و عینی خیزش و تقویت بنیادگرایی یا اسلام سیاسی و یا هم افراط‌گرایی

دینی بود. در پی اشغال افغانستان توسط شوروی، نیروهای جهادی و بنیادگرای دینی از سرا سر جهان برای جهاد در مقابل کافران اشغال‌گر در سرزمین اسلامی وارد پاکستان و افغانستان شدند و این چنین، این مناطق لانه‌ی ده‌ها هزار بنیادگرای دینی شد که در آن لانه زدند و اندیشه‌ای شان را گسترش دادند و برای فردای این دو کشور جای پای‌شان را محکم ساختند. لازمه و فلسفه‌ی وجودی این جریان‌ها و گروه‌ها، وجود جنگ و جهاد و مقابله با کافران و دشمنان بود.

یکی دیگر از عوامل افراط‌گرایی نفس‌قرائت افراط‌گرایان از دین است. قرائتی که به نظر می‌رسد هیچ نوع سرسازش با غیرخودی و بیگانگان و کافران ندارد. این نوع نگاه به دین و جهان امروزه طبعاً فرد و گروه را به یک هویتی بیگانه با اطراف و در جهان امروز در حال نابودی تصور می‌کند و سرِ جنگ و منازعه و انتقام با همه "دیگران" دارد.

افراط‌گرایی به تعبیری؛ جُستن سرپناهی است در دنیایی که هویت و اقتدارش را تهدید می‌کند. البته این بدان معنی نیست که افراط‌گرایی محصول دین است. بلکه این پدیده پاسخ بومی به بحران‌های عمیق اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در جوامع اسلامی است.

از دیگر زمینه‌های مهم در شکل‌گیری جنبش‌های خشن افراطی در جهان اسلام، وجود حکومت‌های خودکامه و نبود نهادها و بنیادهای کارآمد مردم سالارانه‌ی مدرن بوده می‌تواند.

نقش جنگ سرد در ترویج افراط‌گرایی

پس از اشغال افغانستان از جانب اتحاد جماهیر شوروی و آغاز مهاجرت گسترده‌ی افغان‌ها به کشورهای همسایه به‌ویژه پاکستان، زمینه‌ی آموزش کتله‌ی وسیعی از نوجوانان و جوانان افغان در مدارس دینی که از سوی دولت پاکستان به هدف افراطی نمودن این افراد تاسیس شده بود، مساعد گردید. مدارس دینی در پاکستان با حمایت مالی کشورهای عربی تلاش کردند با قرائت ایدئولوژیک در آموزش‌های دینی به اهداف که ترسیم کرده بودند، دست یابند.

دانش‌آموزان افغان در مدارس دینی پاکستان، ارزش‌های ایدئولوژیک را با انگیزش‌های سیاسی فراگرفتند و از آنجایی که این مدارس توسط احزاب سیاسی پاکستان مدیریت می‌شود، نصاب درسی خاص نیز برای آنها در نظر گرفته شده و تطبیق می‌گردید (ختک، دوشنبه ۱۳ ثور ۱۳۹۵).

ایالات متحده امریکا از سال ۱۹۸۰ میلیون‌ها کتاب را پیرامون تشویق مردم به جهاد و اهمیت آن حمایت مالی نموده و این آثار را در میان افغان‌ها پخش کرد. این اقدام برای اهداف سیاسی صورت می‌گرفت. اکنون بسیاری از سیاست‌مداران برجسته‌ی غربی نیز از این موضوع اغماض نمی‌کنند که حمایت آنها از مدارس دینی در پاکستان به هدف مقابله با اتحاد جماهیر شوروی بوده است.

" بین سالهای ۱۹۸۲ و ۱۹۹۲ حدود ۳۵ هزار افراطی مسلمان از ۴۳ کشور اسلامی خاورمیانه، شمال و شرق آفریقا، آسیای مرکزی و خاور دور، زیر آتش همراه با مجاهدین افغان آزمون سخت جنگ افغانستان را از سر گذراندند.

هزاران مسلمان افراطی دیگر از کشورهای مختلف در صدها مدرسه‌ی تازه تاسیس پاکستان و در امتداد مرز با افغانستان که حکومت نظامی ضیاءالحق از آنها حمایت مالی می‌کرد؛ به تحصیل مشغول بودند. در نهایت بیش از صد هزار مسلمان افراطی با پاکستان و برخی از گروه‌های مجاهدین افغانستان تماس داشتند و از ایده‌ی جهاد تاثیر پذیرفتند (رشید، ۱۳۷۹: ۲۰۴).

به باور احمد رشید نوید سنده‌ی پاکستانی در کتاب "طالبان"، برای امریکا تضعیفِ شوروی مهم‌تر از گسترشِ افراط‌گرایی بوده است و از برژنيسکی مشاورِ پيشينِ امنيتِ مليِ امريکا نقل قول شده است که گفته بود: "از نگاه جهانی به تاريخ، چه چیز اهميتِ بیشتری داشت؟ طالبان یا سقوط امپراتوری شوروی؟ وجود تعدادی مسلمانان آشوب‌گر یا آزادسازی اروپای مرکزی و پایان جنگِ سرد (رشید، همان).

مدارس دینی در پاکستان تلاش کردند تا رفتارهای سیاسی دانش‌آموزان آن مدارس را جهت دهند و اکنون برخی مدارس دینی در افغانستان نیز با تقلید و الگوبرداری از مدارسِ پاکستانی در جهت سازماندهی سیاسی - جهادی طلاب مدارس تلاش معنادار دارند.

رابطه میان افراط‌گرایی و سلفی‌گری

واژه‌ی سلف را به معنای پیشین ترجمه کرده‌اند و از لحاظ اصطلاحی سلف بازگشت به گذشته‌گان را می‌رساند. دامنه‌ی مفهومی و ایدئولوژیک سلفی‌گری بسیار گسترده‌تر از مفاهیم لغوی و اصطلاحی آن می‌باشد. دیدگاه‌های متفاوتی پیرامون چگونگی ظهور اندیشه‌ی سلفی‌گری به عنوان یک ایدئولوژی مطرح گردیده است اما "یکی دیگر از نقاط تاریخی

شکل‌گیری سلفی‌گری، به گسترش مجادلات فکری-فقهی و رشد طریقت‌های صوفیانه و سقوط خلافت عباسی به دست مغولان در قرن هفتم باز می‌گردد که در خلال آن احمد ابن تیمیه بنیانگذار نظری سلفی ظهور کرد. وی در کتاب معروف خود "العقیده الحمویة الکبری"، بارها از عقیده‌ی سلف یاد کرده و این چنین مکتبی با عنوان سلفیه، راه خود را در تاریخ باز کرد" (کاوه و عرفانی: ۱۳۹۷: ۲۱).

ابن تیمیه به این باور بود که توحید، مهم‌ترین آرمان دین اسلام می‌باشد و این آرمان تحت تاثیر اختلاط مسلمانان با سایر فرهنگ‌ها و فلسفه‌ها از بین رفته است و روش مطلوب برای احیای دوباره‌ی توحید؛ احیای ارزش‌های حاکم در زمان پیامبر (ص) و صحابه وی می‌باشد.

هرچند ابن تیمیه شیوه‌ی سلف را به عنوان شیوه‌ای مطلوب شعار مکتب فکری خود نمود، اما هیچ‌گاهی از آن به عنوان یک مذهب تعبیر نکرد و بعدها محمد بن عبدالوهاب (۱۷۹۲-۱۷۰۳) دیدگاه‌های ابن تیمیه را با جدیت تعقیب نمود و به مقولات توحید، امر به معروف و نهی از منکر بار سیاسی بخشید.

ابن تیمیه از مهم‌ترین و اصلی‌ترین نظریه‌پردازهای شناخته شده بود که اندیشه خود را سلفیه نامیده بود. اندیشه و رفتار او زمینه ساز جریان‌های گوناگون و خشونت‌طلب در سده‌های اخیر در جهان اسلام گردید که همه‌ی شان خود را مدیون اندیشه‌های ابن تیمیه می‌دانستند. ابن تیمیه را به عنوان پدر معنوی و نظریه‌پرداز جریان‌های افراطی می‌شناختند (محمدزاده و نیرومند، ۱۳۹۶).

برنارد هایکل به این باور بود که سلفی‌گری به عنوان یک جریان مذهبی - اجتماعی در صدد این است تا به اعتقادات و اعمال سه نسل اول مسلمانان برگردد. سلفی‌گری، قرآن کریم و سنت را به عنوان تنها منابع برای مسلمانان می‌داند و هیچ‌گونه نوآوری را در رفتارهای فرهنگی و اجتماعی پذیرفتنی نمی‌داند.

در بین اندیشمندان اسلامی، شیوه‌های رفتاری سلفی‌گری به عنوان مصداقی از ستیزه‌جویی تعریف شده است، به دلیل اینکه بر مبنای این ایدئولوژی، سخت‌گیری در عمل و سقوط در ورطه‌ای تکفیر و تحمیل باورها از مهم‌ترین شاخص‌های آن می‌باشد. گروه‌های سلفی را معمولاً به سه دسته‌ی سیاسی، تبلیغی و جهادی تقسیم می‌کنند.

سلفی‌های سیاسی به مشارکت مسالمت‌آمیز باور دارند و درباره سایر مسلمانان، دیدگاه‌های تندروانه از خود نشان نمی‌دهند و جنبش اخوان‌المسلمین به رهبری حسن‌البنّا و جماعت اسلامی به رهبری ابوالاعلی مودودی در محور این نحله‌ی سلفی‌گری قرار دارند.

سلفی‌گری تبلیغی بر محور تبلیغ اندیشه‌های سلفی‌گری فعالیت می‌کند و در صدد است تا آموزه‌های اسلام را برای مردم معرفی کند و چنانچه جماعت تبلیغ از مهم‌ترین بازوهای این نحله به حساب می‌آید که در بسیاری از کشورها فعال می‌باشد. اما سلفی‌گری جهادی دارای استراتژی مشخص برای رسیدن به اهداف خویش است. راهبردهای خشونت‌آمیز سلفی‌گری جهادی برای نابود ساختن دولت‌های فاسد که تحت حمایت کشورهای غربی قرار دارند و تشکیل دولت اسلامی بنا گردیده است. در کنار این‌ها سلفی‌گری جهادی یک حربه‌ی قدرتمند دارد و آن حربه‌ی تکفیر است. که نه تنها غیرمسلمانان را هدف قرار می‌دهد بلکه جوامع اسلامی و مسلمانان نیز همواره با این حربه تهدید می‌شوند. بسیاری از پیروان سایر مذاهب اسلامی در دید سلفی‌گری تکفیری، مسلمان به حساب نمی‌آیند (کاوه و شریفی، ۱۳۹۷: ۲۲).

چارچوب نظری

بدون شک برای به سرانجام رسیدن یک تحقیق علمی و کاربردی خوب با چشم‌انداز روشن، نیازمند چارچوب نظری سازگار با موضوع و روند تحقیق هستیم.

در این تحقیق، به منظور تجزیه و تحلیل روشمند داده‌ها، تئوری عمومی سیستم‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. تئوری سیستم‌ها نخستین بار در حیطه‌ی علم زیست‌شناسی به کار رفت، امروزه در اکثر رشته‌های علوم صحتی، فنی و انسانی به عنوان دیدگاه ارزشمند، اهمیت و جایگاهی ویژه را به خود اختصاص داده است.

نظریه‌ی سیستم‌ها در سال ۱۹۴۰م توسط برتالنفی مطرح شد. وی مخالف تقلیل‌گرایی بود و نظریه‌ی خود را با عنوان «نظریه‌ی سیستم‌های عام» منتشر کرد. سیستم‌ها را می‌توان مجموعه‌ای از واحدهای مشخص دانست که با یکدیگر در تعامل اند و کلیتی واحد با کار ویژه‌ای مشخص را تشکیل می‌دهند. برتالنفی، بنیانگذار نظریه‌ی سیستم‌ها، سیستم را به عنوان مجموعه‌ای از واحدها که بین خود ارتباط متقابل دارند، تعریف کرده است (Douran, 1993: 14).

برخی هم سیستم را مجموعه‌ای متشکل از عواملِ گوناگون تعریف می‌کنند که به طور دینامیک روی یگدیگر اثر می‌گذارند و برای به انجام رساندن کار یا دستیابی به هدف‌های خاصی سازمان یافته‌اند (Rosen&Bishon, 1991: 20).

بنا به تعریف آناتول راپاپورت: «کلیتی که به علت وابستگی متقابل اجزایش، به صورت یک کل عمل می‌کند، یک سیستم خوانده می‌شود و روشی که هدفش کشف نحوه‌ی تحقق چنین حالتی در گوناگون‌ترین سیستم‌هاست، نظریه‌ی عمومی سیستم‌ها نام دارد».

ممکن است داخل سیستم‌های بزرگ‌تر، سیستم‌های کوچک‌تر یا خرده‌سیستم‌هایی وجود داشته باشند. به نظر جان برتون درحالی که خرده‌سیستم، به خودی خود سیستمی است که می‌توان آن را مجزا و تفکیک نمود، یک سطح سیستمی اشاره به مجموعه‌ای پیچیده‌ای از روابط دارند (Douyrty, James and Robert Faltzgraf, 1983: 224-225).

اصطلاحی که با نظریه‌ی سیستم‌ها ارتباطی تنگاتنگ دارد، اصطلاح وابستگی متقابل است که مشخص کننده‌ای روابط موجود در یک سیستم است. دیوید سینگر می‌گوید: «منظور من از یک سیستم اجتماعی چیزی

نیست جز تجمعی از انسان‌ها (به علاوه محیط فیزیکی شان) که چنان به هم وابسته اند که سرنوشتی مشترک دارند یا اقدامات برخی آنها معمولاً بر زندگی بسیاری از آنها تاثیر می‌گذارد».

برای تجزیه و تحلیل رشد افراط‌گرایی در افغانستان در چارچوب تئوری عمومی سیستم‌ها می‌توان سه سطح تحلیل را در نظر گرفت: داخلی، منطقه‌یی و بین‌المللی. از این منظر در سطح تحلیل داخلی، نظام ملی افغانستان به عنوان یک سیستم عمومی مطرح است که درون آن علاوه بر زیر سیستم‌های جغرافیایی - سیاسی، خرده سیستم‌های موضوعی شامل زیر سیستم‌های ایدئولوژیکی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی به عنوان زیر سیستم در نظر گرفته می‌شوند.

بررسی نقش کشورهای منطقه‌یی چون پاکستان، هند، عربستان و ایران در شکل‌گیری و رشد بنیادگرایی و افراط‌گرایی در افغانستان در سطح تحلیل منطقه‌یی قرار می‌گیرد. زیرا کشورهای واقع در یک حوزه‌ی جغرافیایی به حکم مولفه‌های هم‌چون جغرافیا، تاریخ، اقتصاد، سیاست و فرهنگ بر همدیگر تاثیر می‌گذارند و از هم تاثیر می‌پذیرند. سیستم، رابطه میان واحدها را به ذهن متبادر می‌سازد.

واحدهای یک سیستم از یک دست اند، یعنی ویژه‌گی‌های مشترکی دارند که رابطه‌ی خاصی را ممکن می‌سازند و بیانگر مجموعه‌ی متغیرهای هستند که در کنش متقابل با یکدیگرند.

در سطح تحلیل بین‌المللی نیز به تاثیر عوامل بین‌المللی و خارجی همانند نقش آمریکا و قدرت‌های بزرگ در شکل‌گیری و گسترش افراط‌گرایی با توجه به دیدگاه جوانان افغانستان اشاره می‌شود.

” سرمایه‌گذاری روی دانش، بهترین بازدهی را خواهد داشت.“

بنجامین فرانکلین

فصل دوم

پیشینه‌ی تحقیق

مقدمه

افغانستان یک کشور اسلامی است و بافت‌های اجتماعی آن نیازمند پیروی جوانان و دیگر اقشار جامعه از ارزش‌های دینی و مذهبی می‌باشد. از سویی هم موجودیت گروه‌های هراس‌افکن، افراط‌گرا و ضد اسلامی سبب شده تا شماری از جوانان به‌خاطر فقر اقتصادی و نبود کار مناسب و هم‌چنان عدم آگاهی، ارتباط خود با این گروه‌ها را افزایش دهند.

این امر سبب شده تا افراط‌گرایی میان جوانان تحصیل کرده نیز روزبه‌روز افزایش پیدا کند؛ این پدیده می‌تواند برای آینده‌ی جوانان و کشور ما خیلی خطرناک باشد. موضوعی که اخیراً در کنار افراط‌گرایی دینی میان جوانان ریشه دوانیده است، افراط‌گرایی قومی، زبانی و سمتی می‌باشد.

از سوی هم افغانستان کشوری است با چندین قوم و زبان مختلف، بنابراین افرادی هستند که جوانان را ابزار فکری و سیاسی شان قرار داده و آتش تعصب قومی و زبانی را هر روز شعله‌ورتر می‌سازند. در کنار افراط‌گرایی دینی این روی‌کرد نیز به پیشرفت و توسعه‌ای افغانستان ضربه‌ی جدی وارد کرده است.

افراط‌گرایی ریشه در عوامل مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، دینی، فرهنگی، دخالت کشورهای خارجی و کار سازمان‌های اطلاعاتی منطقه‌ای با اهداف و منافع مختلف دارد.

بنابراین در این فصل برای فهم بهتر عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی از دید جوانان در جمهوری اسلامی افغانستان، به بررسی پیشینه و مطالعات کاربردی که در گذشته پیرامون این موضوع و مفاهیم مرتبط با افراط‌گرایی انجام شده، می‌پردازیم.

پیشینه‌ی تحقیق

افراط‌گرایی در افغانستان دهه‌های متوالیست که بر زندگی شهروندان کشور سایه افکنده و هزاران انسان به‌خصوص جوانان این سرزمین در نتیجه‌ی افراط‌گرایی به قربانگاه‌ها فرستاده شده‌اند.

بنابراین با توجه به پیشینه‌ی افراط‌گرایی در کشور، تحقیقاتی نیز در این زمینه از زوایای مختلف به این پدیده پرداخته است که به بعضی از آن تحقیقات در ذیل اشاره می‌گردد.

در پژوهش انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان با عنوان «جهادی‌های سایبری: تلاقی افراط‌گرایی و تکنولوژی دیجیتال در افغانستان» گزارش داده است که «گروه‌های افراطی مانند طالبان، داعش و شبکه‌های سلفی خشونت‌گرا به صورت گسترده از رسانه‌های اجتماعی برای عضوگیری و ترویج افراط‌گرایی استفاده می‌کنند».

جالب‌تر آن است که این گروه‌های افراط‌گرا در این جنگ روانی، به پنج زبان در رسانه‌های اجتماعی همچون توئیتر و فیس‌بوک فعالیت می‌کنند و عجیب‌تر از آن، راه یافتن این گروه‌ها به رسانه‌های پرتعداد است که

چندی قبل در یکی از پرخواننده‌ترین نشریه‌ها، مقاله‌ای از گروه طالبان انتشار یافت و انتقادهای بسیاری را برانگیخت.

یافته‌های یک پژوهش دیگر از استیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان، که سال گذشته انجام شده است، نشان می‌دهد مضامین دینی در دانشگاه‌های کشور محتوای افراط‌گرایانه دارند و این محتواها سبب افراطی شدن دانشجویان می‌شود.

این پژوهش با عنوان «ریشه‌یابی رادیکالیسم دینی در نظام آموزش عالی؛ بررسی درس‌گفتارهای نظام سیاسی اسلام و تاثیرات آن بر دانشجویان» منتشر شد که به ریشه‌یابی افراط‌گرایی مذهبی در نظام آموزشی دانشگاه‌های کشور از طریق بررسی متون مضمون «نظام سیاسی اسلام» و تاثیر آن بر افراطی شدن دانشجویان می‌پردازد. نتایج آماری این پژوهش نشان می‌دهد که مباحث درس‌گفتارهای مضمون «نظام سیاسی اسلام» بر میزان افراطی شدن دانشجویان تاثیر بسزایی دارد، چنانچه نیمی از مصاحبه‌شوندگان امارت و خلافت اسلامی را نوع نظام سیاسی اسلامی انتخاب کرده‌اند.

موسسه‌ی مطالعاتِ راهبردی شرق به منظور بررسی علل رشد جریان‌های افراطی در افغانستان گفت‌وگویی با علی امیری انجام داده است. این پژوهشگر عوامل بروز افراط‌گرایی در افغانستان را ناشی از تغییراتی می‌داند که چند دهه جنگ بر افغان‌ستان وارد کرد. از جمله‌ی این تغییرات، تغییر در فکر، فرهنگ و مذهب است که مذهب حنفی به نئوحنبلیزم تغییر کرد.

به عقیده وی، به طور سنتی افغانستان به مکتب سمرقند تعلق داشته است، اما بعدها در مکتب سمرقند در آسیای مرکزی هم روایتِ افراطی به نام «طحاویه» به وجود می‌آید. از لحاظ اصول اعتقادی و مباحث کلامی، این گرایش در محافل شرعی و مذهبی افغانستان مثل دانشکده‌ی شرعیات دانشگاه پوهنتون کابل مسلط است، اما این گرایش ریشه در دیوبند ندارد و ریشه‌ی آن قرائت متأخر از مکتب سمرقند است. اینکه بیش از حد بر نفوذ و تاثیر مکتب دیوبندی در افغانستان تأکید می‌شود، نادرست است.

این پژوهشگر بر این اعتقاد است که بررسی ایدئولوژیک گروه‌های افراطی، گرهی از مشکلات موجود باز نمی‌کند؛ در اکثر موارد نمی‌توان گفت خشونت حتماً ریشه در ایدئولوژی گروه‌های افراطی دارد. بلکه خشونت‌ها

ناشی از استراتژی‌هایی است که برای این گروه‌ها ساخته می‌شود. گروه‌های افراطی را باید تحلیل استراتژیک کرد.

احمد ضیا رفعت پژوهشگر و استاد دانشگاه کابل در گفت‌وگو با خبرگزاری جمهور گفته است: تدریس مضمون ثقافت اسلامی اشکال جدی و عامل اصلی رشد افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها است؛ به باور او، موضوعاتِ چون نظام سیاسی اسلام، نظام اقتصادی اسلام و... که نسخه‌های بروز شده و علمی ندارند، زیر نام ثقافت اسلامی به خورد دانشجویان داده شده و به رشد افراط‌گرایی کمک می‌کند.

به باور آقای رفعت، مرز میان اعتقاد و علم، در دانشگاه‌های افغانستان مشخص نشده بلکه مسائل این دو باهم ترکیب شده‌اند که برای جامعه علمی کشور گمراه کننده است؛ به بیان او افراط‌گرایان دینی در سطح رهبری وزارت تحصیلات عالی و مدیریت دانشگاه‌ها حضور پر رنگ دارند و ایدئولوژی افراط‌گرایانه نیز به گونه‌ی رسمی در دانشگاه‌ها ترویج می‌شود.

آقای رفعت نیز ایجاد موانع فراروی رشد تفکر و علم، ممانعت از تولید فکر و اکتشاف علمی، افزایش خشونت و تقویت روحیه‌ی زن‌ستیزانه و

بیگانه‌ستیزی را از پیامدهای مستقیم رشد افراط‌گرایی در دانشگاه‌های افغانستان می‌خواند. به باور او افراط‌گرایی باعث می‌شود که جلو مباحثه‌های علمی گرفته شده و دانشگاه‌ها به ایستگاه‌های تفکر بدل شود.

جان محمد عسکری در مقاله‌ی خویش تحت عنوان "افراط‌گرایی، عوامل و راهکارها در قبال آن در افغانستان" که در روزنامه‌ی افغانستان نشر شده است، عوامل افراط‌گرایی را اینگونه بیان می‌کند:

مجموعه‌ی عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و اقتصادی در یک جامعه به صورت شبکه‌ای دست به دست هم می‌دهند تا در تبانی و همکاری با یکدیگر زمینه‌های افراط‌گرایی را مساعد سازند. افراط‌گرایان از ایدئولوژی‌های دینی و برداشت‌های خاص از متون و ارزش‌های اسلامی به عنوان بزرگ‌ترین ابزار استفاده می‌کنند تا با پیوند زدن قرائت‌های دلخواه دینی با متغیرهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی متناسب با اوضاع و احوال جوامع؛ فکر افراطی را خلق، ترویج و نهادینه سازند.

محرومیت‌های تاریخی و اجتماعی یک گروه قومی در ساختارهای سیاسی - اجتماعی، تهاجم فرهنگی و نابودسازی ارزش‌ها و ثروت‌های فرهنگی یک ملت، نبود فرصت‌های برابر اقتصادی، تبعیض و تعصب،

تفوق‌طلبی‌های قومی، زبانی و مذهبی عوامل و زمینه‌های اساسی نضج‌گیری اندیشه‌های افراطی و مشوق‌های افراط‌گرایی پنداشته می‌شوند. در بسیاری موارد دیده شده است که باوجود فراهم سازی فرصت‌های تحصیلی و کاری و عرضه‌ی خدمات اساسی توسط دولت، افراد گرایش‌های افراطی داشته‌اند و به تعریف و تمجید فعالیت‌های افراط‌گرایان و مخالفین مسلح دولت می‌پردازند، در حالی که اگر تفکر افراطی به پیروزی برسد، تمام فرصت‌ها و امکانات از این افراد گرفته شود و ممکن است بیشترین آسیب به آنها برسد.

چنین دیدگاه‌های واپس‌گرایانه‌ای به ذهنیت و تفکر حاکم و غالب در جامعه بر می‌گردد. در این صورت، به رغم پیشرفت‌ها و دست‌آوردهای قابل توجه، فضایی به وجود می‌آید که تلاش‌های روشن‌فکرانه و فعالیت‌های مدنی نتایج قابل ملاحظه نمی‌داشته باشد و مجال تولید افکار و رفتارهای افراطی را مساعد نمی‌سازد.

نصابِ درسی مراکز تعلیمی و دانشگاه‌ها عامل عمده‌ای افراط‌گرایی است. در نصابِ درسی، موضوعات به صورت علمی و منسجم ارائه نشده، تسلسل نداشتن و عدم تطابق مفاهیم دینی با واقعیت‌ها و نیازمندی‌های

دنیای جدید در نصابِ مراکزِ دینی به صورت واضح باعث تولید فکر افراطی شده و گسترش رادیکالیسم در نهادهای تحصیلی نگرانی جدی برای ثبات، امنیت و توسعه به حساب می‌آید. و در دانشگاه‌های کشور بارها پرچم داعش و طالبان برافراشته شده است.

از جانب دیگر، تقسیم‌بندی ایدئولوژیک دنیا به «جهان کفر» و «جهان اسلام» که در فرایند جهانی‌شدن ارزش‌ها، هویت‌ها، اصول و الگوها از منطقه‌ای از دنیا به منطقه‌ای دیگر در حال گردش است، موجب ظهور اندیشه‌های افراط‌گرایانه می‌شود. هم‌چنین عدم تطابق و هم‌سویی نداشتن نصابِ درسی با افکار، رفتار، ارزش‌ها و مفاهیم دنیای جدید که از طریق گفتمان‌ها و جریان‌های روشنفکری در سطح جهان، علم و فکر تولید می‌شود، در جهان کمتر توسعه‌یافته و عقب‌مانده، زمینه‌ای توسعه‌ای دیدگاه‌ها و روش‌های افراط‌گرایانه را فراهم کرده است.

توسعه‌ای دنیای غرب در تمام ابعاد در مقایسه با دنیای اسلام نوعی حس حقارت و شکست را به وجود آورده است. چیزی که باعث به وجود آمدن عقده و حس انتقام‌گیری در برخی از جوانان مسلمان شده است. این حس تا حدی بوده است که در جوامع غربی مظاهر و مصادیق بارز افراطیت را

می‌توان سراغ داشت و آن مسلماً زائیده‌ی دین یا زمینه‌های فرهنگی - اجتماعی جوامع خاص است.

افراط‌گرایی و زمینه‌های بروز افکار و رفتارهای افراطی با در نظر داشت ماهیت، بافت‌ها و ساختارهای جوامع متفاوت است. در برخی از جوامع، نگرش‌های ایدئولوژیک و قرائت‌های خاص دینی - فرقه‌ای ظرفیت قوی و در برخی جوامع دیگر محرومیت‌های تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و تقسیم نشدن عادلانه‌ای منابع و فرصت‌های موجود، بسترهای اصلی گرایش‌های افراطی پنداشته می‌شود. و در بحث ریشه‌یابی علل و انگیزه‌های عمده‌ای افراط‌گرایی در افغانستان، فقر، بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی مسبب اصلی رشد روزافزون مخالفت در برابر دولت افغانستان و فعالیت‌های افراط‌گرایانه شده است.

میر امان الله سادات، گذشته‌ای افراط‌گرایی در افغانستان را با توجه به منابع شفاهی و مکتوب در چارچوب یک مقاله ارایه نموده است که مرور به این تاریخچه، فهم عوامل افراط‌گرایی در افغانستان را از زوایای مختلف سهل می‌سازد.

گذشته‌ای افراط‌گرایی در افغانستان:

سابقه‌ای استفاده از مذهب به خاطر راه‌اندازی جریان‌های افراطی در افغانستان، به یک قرن قبل بر می‌گردد. وقتی که افغانستان در جنگ سوم افغان و انگلیس بار دیگر بر دشمن پیروز شده و انگلیس‌ها مجبور گردیدند تا استقلال کامل افغانستان را به رسمیت بشناسند، نقش افغانستان در منطقه، بیش از گذشته پراهمیت گردید. زیرا هم‌زمان با تحصیل استقلال، تشکیل یک دولت مدرن و ملی، برای اولین بار در تاریخ وطن ما، برنیاد قانون اساسی، در لویه جرگه تصویب و پایه‌گذاری شد. هم‌چنان روابط بین‌المللی دولت، زمینه‌ای همکاری‌های بین‌المللی را به وجود آورده و مسیر انکشاف آینده را ترسیم می‌کرد.

درست در چنین مقطع تاریخی، توطیه‌های استعمار به گونه‌ای دیگری علیه افغانستان به راه افتاد. تا از یک طرف جلو تطبیق برنامه‌های اصلاحات دولت امانی گرفته شده و از جانب دیگر، نباید جنبش آزادی‌خواهی افغان‌ها در میان باشنده‌گان مناطق مجاور به افغان‌ستان که هنوز هم در قید استعمار قرار داشتند، سرایت کنند.

از همین جهت، در مقابله با اصلاحات دولت، خرابکاری‌های ذهنی دشمن در محلات بالا گرفت. در سال ۱۹۲۳ ملا عبدالله معروف به "ملای لنگ" در مقابل مواد قانون جزای دولت اعتراض نموده و زیر نام "شریعت" خواهی در پکتیا دست به شورش زد (غبار، ۱۹۶۵: ص ۸۰۷). او با ظاهر شدن در اجتماعات، به خاطر خوشنودی گردانندگان مدرسه‌ی دیوبند، در یک دست قرآن مجید و به دست دیگر قانون اساسی را گرفته و از مردم سوال می‌کرد: "کدام یک را می‌خواهید؟"

به ادامه‌ی این سرکشی، استخبارات انگلیس از طریق روابط قبلی خود با برخی از سران طریقت‌های مذهبی و توظیف ملاهای قادیانی، سلفی و دیوبندی، حرکات افراطی را علیه دولت، سازمان‌دهی نمود. اینکه چگونه دشمن از احساسات پاک مردم بر ضد منافع خودشان استفاده کرد؛ جواهر لعل نهرو در کتابش (نگاهی به تاریخ جهان) می‌نگارد:

"ظاهراً" پول‌های فراوانی برای تبلیغات بر ضد امان‌الله مصرف می‌شد و هیچ‌کس نمی‌دانست این پول‌ها از کجا می‌آید... آیا چی کسی این تبلیغات وسیع و پرهزینه را اداره می‌کرد؟ افغان‌ها نه پولی برای این کار داشتند و نه این کارها را بلد بودند و نه وسایل مادی مناسبی در اختیارشان بود. در

کشورهای خاورمیانه و اروپا همه عقیده داشتند که در ماورای تمام این اقدامات دستگاه پولیس مخفی انگلستان قرارداد (نهر، ۱۹۶۷: ص ۱۶۲) به این ترتیب " شاه امان الله درحالی که طی مسافرت هفت ماهه‌اش در سال ۱۹۲۸ میلادی در کشورهای اسلامی به‌حیث یک مجاهد بزرگ و در اروپا به‌حیث فاتح جنگ علیه استعمار انگلیس تقدیر می‌شد، در داخل، آماج تبلیغات زهرآگین و فتنه‌گرانه‌ای انگلیس‌ها قرار گرفته بود (همان).

در پی این تحریکات، خواست دشمن مبنی بر فروپاشی دولت امانی تحقق یافت. دولتی که به قیمت خون هزاران افغان وطن‌خواه، برای نخستین بار بر پایه‌ای قانون اساسی در چارچوب شاهی مشروطه بنا یافته بود، متزلزل شده و فروپاشید.

ظهور مجدد افراط‌گرایی با استفاده از فرصت‌های جدید:

با فروپاشی دولت امانی نه تنها خواست استعمار برآورده شد، بلکه پیامد منفی آن برای مدت‌ها ادامه یافت. تنها مقارن با "دوره‌ی هفتم شورای ملی" صدراعظم جدید (شاه محمود خان) به ترویج برخی از آزادی‌ها

موافقت کرد، ولی آنهم به زودی پس گرفته شده و مبارزان سرشناس روانه‌ی زندان‌ها شدند.

اختناق میان سال‌های ۱۹۲۹ - ۱۹۶۵ میلادی تسلسل افکار میانه‌روانه و اعتدالی را که در پوشش مشروطه‌خواهی تبلور می‌یافت با گذشته قطع نمود. همین انقطاع موجب شد تا جنبش‌های فکری، با برآمدن مجدد شان در "دهه‌ای مشروطیت"، از پخته‌گی و تجربه‌ای لازم برخوردار نباشند.

پس از گذشت سه‌ونیم دهه حاکمیت مطلقه، گذار به رژیم شاهی مشروطه در دهه‌ای شصت قرن گذشته، از جانب خود قدرت حاکمه مطرح شد. هدف رژیم در آن وقت، از یک طرف هم‌آهنگ ساختن نظام با شرایط جدید بین‌المللی بود و از جانب دیگر کنار زدن حریفان داخل سلطنت، در محراق توجه قرار داشت.

این وقت است که با سوءاستفاده از فرصت، بار دیگر افراط‌گرایان در گوشه و کنار کشور ظاهر می‌شوند. اما شهر کابل در محراق توجه و فعالیت‌های آنها قرار داشت. افراط‌گرایان در این سال‌ها به دو جناح باهم مخالف (چپ و راست) شناسایی می‌شدند. جهان‌بینی‌های متبازز شده آنها، کمتر بر نیازمندی واقعی جامعه استوار بود.

الف - افراط‌گرایی در لباس چپ:

جنبش‌های چپ در تمام کشورهای رو به انکشاف، به صورت طبیعی از تبلیغات ایدئولوژیک و سیاسی دو مرکز عمده‌ی سوسیالیستی در جهان آن وقت (مسکو و پکن) اثرپذیر بودند. افغان‌های علاقه‌مند به خط پکن، نسخه‌ای آن کشور را برای راه‌اندازی انقلاب در افغانستان، قرین به شرایط عینی جامعه‌ای خود می‌پنداشتند، ولی شرایط ذهنی را در کشور نادیده می‌گرفتند. آنها به نقل قول از مائوتسه تونگ خواهان بسیج طبقه‌ای دهقانان و محاصره‌ی شهرها از طریق دهات بودند. هم‌چنان مبارزات مسالمت‌آمیز را بی‌نتیجه پنداشته و به گرفتن قدرت از لوله‌ای تفنگ باور داشتند.

آنها شرکت در انتخابات پارلمانی را مردود دانسته و تبلیغ می‌نمودند که در پارلمان، نمایندگان طبقات حاکمه روی منافع همدیگرشان چانه‌زنی می‌کنند و منافع طبقات زحمت‌کش مطمح نظر آنها نیست. هم‌چنان در عرصه‌های سیاست خارجی، اصل "سیاست همزیستی مسالمت‌آمیز" را منحیث یک مشی جهانی و همه‌شمول، نفی کرده و آن را کنار آمدن سوسیال امپریالیزم (شوروی سابق) با امپریالیزم (امریکا) می‌دانستند. وقتی که این افکار شعارگونه‌ای افراطیون چپ در جامعه، راه پیدا نکرد،

سازمان‌های شان دست‌خوش انشعابات شده و برخی شبکه‌های آنها، بلاثر حوادث بعدی، نیست و نابود شدند.

افراط‌گرایی نه تنها در میان حلقه‌های چپ علاقه‌مند به خط پکن، متباز بود. بلکه در میان تاییدکنندگان مشی اتحاد شوروی سابق، نیز افرادی وجود داشت که به صورت پراکنده قیام مسلحانه را مطرح می‌کردند. از این چهره‌ها، شخصی معلوم‌الحالی بنام حفیظ الله امین، از یک شرایط خاص، سودجویی کرده و بدون تصویب و تصمیم رهبری ح.د.خ.ا. قدرت دولتی را تصاحب نمود.

پس از ترور میراکبر خیبر که یک شخصیت بلندپایه‌ای جناح پرچم ح.د.خ.ا. بود، در مراسم دفن وی، اشتراک وسیع علاقه‌مندان، یک تظاهر بی‌سابقه‌ای قدرت حزب را به نمایش گذاشت. ریاست جمهوری، این تظاهر را تحمل نتوانسته و امر توقیف تعدادی از رهبران حزب، به شمول حفیظ الله امین را صادر کرد.

دیگران به محل توقیف برده شدند، اما در گرفتاری امین یک تعلل مرموز صورت گرفت. این تعلل به او فرصت داد، تا دستور شخصی خود را، به

شماری از افسران متعلق به حزب که در ارتباط با او بودند، بر ساندا امین عضویت رهبری حزب را نداشت، ولی مدت‌ها قبل از جانب نورمحمد تره‌کی، جهت بسیج مخفیانه‌ای افسران جناح خلق در قوای مسلح موظف شده بود.

او با استفاده از فضای متشنج میان حزب و دولت، فرصت یافت، تا افسران مرتبط با خود را، از نام حزب به مقابله علیه دولت، رهنمود بدهد. به این ترتیب رهبری قوای نظامی را در انحصار خود درآورده و سرنوشت دولت را عملاً به دست گرفت.

با استفاده از این شرایط، هر قدر که افراد مورد نظر او در بخش‌های مختلف قوای مسلح جایجا می‌شدند، به همان اندازه، خودکامگی او، افزایش یافته و جامعه‌ای افغانی را دچار تشنج می‌ساخت. اظهارات شماری از اعضای آن وقت رهبری حزب و سایر اسناد منتشره، برملا می‌سازد که او عمداً کار متلاشی ساختن پایه‌های دولت و برهم‌زدن تفاهم ملی را، آگاهانه در پیش گرفته بود.

اقدام خودسرانه و رفتار افراطی او با کشتار دسته‌جمعی رییس جمهور داوودخان و خانواده‌اش آغاز شده و با قتل شهروندان در سرا سرک‌شور توسعه یافت. چهره‌های میانه‌رو و طریقه‌های تصوف، شخصیت‌های اکادمیک و متخصص، اهل معارف، زحمت‌کشان، اعضای دیگر سازمان‌های سیاسی و جناح‌های داخل ح.د.خ.ا. به کشتارگاه‌ها فرستاده شدند. تعدادی اعضای حزب که از جانب باند او به قتل رسیده‌اند، به چهار هزار نفر می‌رسد. از این میان به تعدادی دو هزار و سه صد نفر آنها، عضویت جناح پرچم ح.د.خ.ا. را داشتند. هم‌چنان شمار زیادی اعضای حزب، بدون موجب در محابس زندانی بودند.

چهره‌ی نامطلوب حفیظ الله امین از جانب شمار زیادی اعضای رهبری و کادرهای حزب شناسایی شده و آنها خواهان برکناری او بود. ولی یک دست نامرعی در حمایت او قرار داشته و وی را محافظت می‌کرد. تا اینکه بعد از کشتن استاد خود (نورمحمد تره‌کی) دیگر جایی برای ابهام در نزد حامیان بیرونی دولت و جناح‌های مختلف در حاکمیت باقی نگذاشت.

رفع ابهامات، حلقه‌ای محافظتی او را محدود ساخته و فرصت را مساعد ساخت تا قوای شوروی سابق، در ظرف چند ساعت او را نابود و زمینه‌ای انتقال قدرت را، به رهبری حزب مهیا سازند.

با اختتام دوره‌ی وحشت‌امین، همه به این توافق رسیدند که باید هرچه زودتر پایه‌های در حال اضمحلال دولت، دوباره استحکام یابد. مبتنی بر همین تصمیم، فردای ختم تسلط او، دروازه‌ی زندان‌ها گشوده شده و طی چند روز محدود، هزاران انسان زندانی، آزاد شده و به زندگی روزمره‌شان برگشتند.

قطعات اتحاد شوروی سابق که هفته‌ها قبل از سقوط او، مواضع استراتژیک را در زیر کنترل خودشان قرار داده بودند، عملاً در حمایت از رهبری جدید دولت قرار گرفتند. این حمایت، گرچه زمینه‌ای سازمان‌دهی مجدد قوای مسلح دولت را مساعد ساخت، اما به پاکستان و حامیان بین‌المللی آن نیز بهانه داد، تا تنظیم‌های مورد حمایت خود را با سلاح‌های پیشرفته مجهز سازند.

در مورد اعمال وحشیانه‌ی امین نوشته‌ها، آثار و اسناد زیادی وجود دارد. حتا خودش بعد از قتل نورمحمد تره‌کی لیست سیزده هزار زندانی اعدام‌شده را جهت آگاهی اقارب شان در تعمیر وزارت داخله نصب نموده و می‌خواست که م‌سئولیت کشتار آنها را به دوش تنها نورمحمد تره‌کی، بیاندازد تا بدینوسیله، اعمال خودش را، پرده‌پوشی نماید.

اما این نمایش او، هیچ تغییری در ذهنیت عامه وارد نتوانست. زیرا نقش اصلی او در این جنایات، نزد همه مبرهن بود. مردم می‌دانستند که علاوه بر این لیست، هزاران انسان بی‌گناه، به وسیله‌ای باند او به شهادت رسیده‌اند.

ب - افراط‌گرایی در لباس دین

در اخیر دهه‌ای شصت، حلقات "اخوان‌المسلمین" در افغانستان شکل گرفت. آنها را می‌توان مبتنی بر اعمال و مشی بعدی شان در قالب گروه‌های راست افراطی شناسایی کرد. این حلقات از مراحل ابتدایی پیدایش خود، به اخلال امنیت متوسل شدند. بدون آنکه طرح و مرام خود را در جامعه پیش‌کش کرده باشند.

به این ترتیب آنها نیز، به امثال صد سال قبل بر روی صحنه ظاهر شده، و بار دیگر در مقابل اساسات زندگی مدنی، نقش شان را تمثیل نمودند.

اولین عرصه‌ای که اخوانی‌ها مبارزه شان را از آنجا آغاز کردند، ضدیت با آزادی زن بود. مرحوم حسن کاکر در این ارتباط می‌نویسد: "جوانان مذهبی متعصب خارج از ساحه‌ی پوهنتون به سراغ زنان غیروابسته برآمده و با هدف قراردادن ایشان، بر آنها (زنان بدون چادری) تیزاب پاش می‌دادند. دوصد زن با جراحات سوزنده، شامل بستر شدند (کاکر، ۱۹۷۳: ص ۲۰۲)

عرصه‌ای بعدی تبارز افراط‌گرایان دست راستی در جامعه، ترور روشنفکران و حمله به اجتماعات سیاسی مخالف نظر شان بود. با آنکه پارلمان منتخب و شرایط تبارز علنی برای این گروه نیز وجود داشت. اما آنها شیوه‌ی توسل به تشدد و فعالیت‌های غیرقانونی را برای خود برگزیدند. الهام‌بخش آنها در گزینش چنین شیوه، تبلیغات ملامهای وابسته به سرویس‌های استخباراتی پاکستان بود. این تبلیغات ریشه در پیدایش تحمیلی دولت پاکستان داشته و به‌خاطر پیشروی در کشمیر و خاموش ساختن جنبش دادخواهی پشتون‌ها و بلوچ‌ها، همیشه در زیر پوشش شعارهای مذهبی علیه هند و افغانستان سازمان‌دهی می‌شود.

در سال ۱۹۷۲م یکی از حلقات اخوانی‌ها، زیر نام "جمعیت اسلامی"، تشکیل خود را در خفا اعلان کرد که بعداً سازمان‌های مختلف از همین

گروه منشعب شده و تشکیلات مختص به خود شان را به وجود آوردند. پس از کودتای ۱۹۷۳ حلقه‌ای اولی جمعیت اسلامی، زندانی شده و یک تعدادی دیگر آنها به پاکستان پناه بردند.

در آنجا به اشتراک این "پناهجویان"، شماری زیادی از دسایس ناکام علیه جمهوریت محمد داوود خان سازماندهی شد. پس از ختنی شدن توطیه‌ها در قوای مسلح و شورش‌های ناکام در برخی مناطق افغانستان، اخوانی‌ها دریافتند که افغان‌ها به کارنامه‌های ایشان علیه رژیم محمد داوود خان بی‌علاقه‌اند. بنابراین بازم تعدادی زیادتر آنها به طرف کشور همسایه رخت سفر بستند. با کوچیدن خود به پاکستان، آنها طرف توجه بیشتر استخبارات نظامی آن کشور قرار گرفتند.

حمایت پاکستان از گروه‌های مخالف دولت افغانستان، به خودی خود موجب تشنج بیشتر شده و تنش‌ها را میان دولت‌های افغانستان و پاکستان افزایش می‌داد. اما این حالت به نفع گروه‌های اخوانی تمام می‌شد. آنها توانستند، تا ازین اصطکاک‌ها در جهت تبارز خودشان بهره‌مند شوند.

به زودی کمپ‌های آموزش نظامی برای تربیت آنها در پاکستان، گشایش یافت. در این کمپ‌ها، به خاطر خلق چالش در داخل افغانستان، پنج هزار نفر به طور عاجل آماده شدند (ندیم، ۱۹۸۸).

در اثر تقابل موضع‌گیری‌ها میان افغانستان و پاکستان، علائق هریک از دو ابرقدرت هم در این کشمکش به کشور مورد علاقه‌ای شان فزونی گرفت. پاکستان به خاطر حمایت بیشتر از مخالفین دولت افغانستان از متحدین غربی خود کمک زیادتر دریافت کرد و اتحاد شوروی سابق نیز کمک‌هایش را به دولت افغانستان افزایش داد. به این ترتیب گام به گام، افغانستان غیرمنسلک، دچار کشمکش شده و به محراق تشنج در منطقه مبدل گردید.

پس از سقوط اولین جمهوری در افغانستان، گروه‌های افراطی مساعدت‌های بیشتر را به دست آوردند. سلاح و پول فراوان در اختیار آنها گذاشته شده و تلاش گردید تا عملکردهای آنها در قالب یک "رسالت اسلامی" به نام "جهاد" توجیه شود. هم‌چنان به خاطر زیر نظر داشتن دقیق این گروه‌ها، ترجیح داده شد که ایشان به تنظیم‌های متفاوت، تقسیم شوند. تا ولی نعمت‌های شان، آنها را به سهولت کنترل و رهنمایی بتوانند.

شیخ‌های عرب از هیچ‌گونه کمک مالی به گروه‌های افراطی مضایقه نمی‌کردند. در بخش‌های تحت نظارت آنها، محلات تمرین برای افراطیون بین‌المللی نیز آماده شد.

یک جامعه شناس الجزایری به نام "محفوظ بن نون" با تشویش در مورد افراط‌گرایان برگشته به کشورش در سال ۱۹۹۶ به زشریه‌ای لاس آنجلس تایمز می‌گوید: "هسته‌ای آنها به خاطر اعزام به جنگ افغانستان، در پاکستان گذاشته شد... امروز این کابوس در برابر الجزایر و متباقی جهان قرار دارد. شانزده هزار عرب که برای افغانستان تربیه شده بودند، اکنون به یک ماشین آدم‌کشی مبدل شده‌اند (لاس آنجلس تایمز، ۱۹۹۶: ص ۲۱).

اسناد موثق نشان می‌دهد که ۴۸ هزار عرب تا سال ۱۹۹۲م برای یک دوره در افغانستان جنگیده و یا تمرین نظامی دیده‌اند. این‌ها پس از برگشت به میهن شان به نام "الافغانی" یاد می‌شوند.

"الافغانی‌ها" در محلات بودوباش شان، با پنخس افراط‌گرایی، به یک معضل در آنجاها مبدل شده‌اند. وجه مشترک هفت تنظیم سازمان یافته در پاکستان و هشت تنظیم در ایران همانا تفکر افراط‌گرایانه‌ی آنها است.

مصداق این کلام، رفتار تحمل‌ناپذیر آنها علیه همدیگر شان می‌باشد که با برگشت آنها به وطن، به همه‌گان آشکار گردید. در رفتار آنها، نه تنها هیچ‌گونه شفقت و اخوت اسلامی دیده نمی‌شود، بلکه از همان روزهای اول، مشغول جنگ‌های داخلی با همدیگر شدند.

آنها خسارات بزرگی را به مردم افغانستان تحمیل نمودند. همین وجه مشترک، رابطه‌ای فی‌مابین آنها و طالبان را نیز مشخص می‌سازد. این‌ها نه تنها آغشته به نظریات افراطی اند، بلکه آنچه حامیان اصلی شان هدایت بدهند، عملی می‌نمایند.

چنانچه مطبوعات بین‌المللی گزارش‌های موثق‌ارایه کرده است، که از این عناصر نه تنها در ناآرامی افغانستان، کارگرفته می‌شود. بلکه به‌خاطر شرکت در آشوب‌های جمهوریت‌های آسیای میانه، نیز فرستاده می‌شوند.

پس از آنکه پاکستان با به‌جان‌هم انداختن تنظیم‌های ساخت خودش و ایران، به تحقق مرحله‌ی اول اهداف استراتژیک خود (انحلال دولت و اضمحلال قوای مسلح) دست یافت. وظایف آنها را خاتمه یافته دانسته و گروه دیگری را به نام "طالبان" برسرنوشت افغان‌ها، حاکم ساخت.

طالبان و ظایف باقی مانده‌ای تنظیم‌ها را انجام داده و خواسته‌های افراط‌گرایی را که با روحیه‌ای اعتدال‌پذیری دین اسلام مغایرت داشت، سرمشق کارشان ساختند.

در زیر چتر طالبان، پروسه جابجاسازی افراط‌گرایان عرب و دیگر خارجی‌ها، در سرزمین جنگ‌زده‌ای افغان‌ها شدت یافت. خانواده‌ی سلطنتی سعودی می‌خواست که اتباع مخالف خودشان به کشور برنگشته و در جاهای دیگر از جمله افغانستان باقی بمانند.

طالبان با پذیرش این خواهش، کمک هنگفت سعودی‌ها و دیگر حامیان افراط‌گرایی را به دست آوردند. به این ترتیب، طالبان نه تنها اماکن تخلیه شده‌ی قطعات نظامی افغان را در اختیار القاعده و دیگران گذاشتند، بلکه اعضای فامیل آنها را نیز در اماکن قیمتی و مجلل جابجا ساختند.

گرچه از این معامله، طالبان احساس فرحت نموده و کمک بیشتر دریافت کردند، ولی چرخ روزگار به استقامت دیگری چرخیدن گرفت. این چرخش به طور کاملاً غیر پیش‌بینی‌شده، سرنوشت امارت طالبان را به طرف نابودی سوق داد. زیرا تروریست‌های حمله‌کننده بر برج‌های

تجارتی نیویارک و ایجاد فاجعه‌ای خونین یازدهم سپتامبر، پرورش‌یافته‌گان گروه القاعده بودند.

طوری‌که گفته شد، رهبری القاعده در افغانستان جابجا شده بودند. این حادثه، ایالات متحده امریکا و ناتو را مصمم ساخت، تا نفوذ طالبان و القاعده را از افغانستان برچینند. هردو گروه افراطی از قدرت کنارزده شدند ولی راه پیشرفت و انکشاف برای افغان‌ها، ناگشوده باقی ماند.

زیرا با ساقط کردن افراطیون از قدرت، نه تنها یک ترکیبی از دولت معتدل و ملی به وجود نیامد، بلکه خلاف توقع مردم، غارت‌گران مال و سرمایه‌ای مردم با چند تکنوکرات فاقد پایه‌ای مردمی، صاحب آرگاه و بارگاه شدند. این امر سبب شده تا طالبان و سایر گروه‌های افراطی، شرایط را مساعد یافته، قوای خود را دوباره سازمان‌دهی نموده و جنگ را آغازکنند.

آنها در پناه حمایت خارجی‌ها و سوء استفاده از نارضایتی‌های مردم، قدم به قدم، به یک قدرت قابل محاسبه‌ای جنگی و سیاسی، آراسته شدند. این تبارز تا اندازه‌ی پیشرفت یافت که طالبان اکنون طرف مذاکره با ایالات متحده امریکا قرار گرفته و می‌کشند تا افراط‌گرایان مردود شده‌ی خود را

بار دیگر در میز مذاکرات بر جامعه‌ای جهانی و مردم افغانستان تحمیل نمایند. متأسفانه در این مقطع مهم تاریخی، مردم افغانستان، بازهم از شرکت در اخذ تصمیم پیرامون سرنوشت کشورشان، کنار زده شده و به عوض آنها، چهره‌های معلوم الحال، سرنوشت آنها را مانند گذشته به معامله می‌گیرند. برای آنها، منفعت شخصی خودشان مهم بوده، افکار طالبانی و به‌دست آوردن عمق استراتژیک خارجی‌ها در وطن ما، آزار دهنده نیست (سادات، ۲۰۲۰).

بربنیاد آنچه در فوق تدوین شده است؛ تا هنوز تحقیقات گوناگون انجام شده و گزارش‌های تحقیقی رسانه‌ای پیرامون موضوع افراط‌گرایی نیز نشر یافته است. اما تحقیقات که از دیدگاه جوانان به عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان پردازد، تا هنوز صورت نگرفته است. و به این دلیل تحقیق کنونی که به روش ترکیبی؛ کتابخانه‌ای و میدانی به این امر مهم پرداخته؛ از نوآوری و جدید بودن در این زمینه برخوردار است.

جنبه‌ی جدید بودن و نوآوری تحقیق

با توجه به پیشینه تحقیق، در مورد بررسی دیدگاه جوانان پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان، به فقدان منابع مواجه هستیم و بنابراین تحقیق حاضر به کمک منابع محدود کتاب‌خانه‌ای، دیدگاه اندیشمندان، و پرسش‌نامه‌های توزیع شده برای جوانان اشتراک‌کننده در سمپوزیم‌ها و کنفرانس‌های کلمپ آزادی، جدیدترین دست‌آورد علمی در زمینه‌ی بازتاب دیدگاه‌های جوانان پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان خواهد بود.

”اگر ملتی، چیزی را بر آزادی ترجیح دهند،

همه چیز را از دست خواهند داد.“

سامرست موآم

فصل سوم؛

روش تحقیق

در این فصل نوع تحقیق، جامعه‌ی آماری، نمونه‌ی آماری، ابزار و شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات، روش‌های آماری تحلیل اطلاعات و شیوه‌ی اجرای پژوهش، بیان گردیده است.

برای درک بهتر هر کدام از مفاهیم و مولفه‌های یاد شده، نیاز مبرم آن است که هر کدام را به صورت جداگانه توضیح داده و مصداق عملی آن بیان گردد.

نوع تحقیق

تحقیق حاضر، نوعی از تحقیق کاربردی است که به منظور جمع‌آوری و بازتاب دیدگاه جوانان افغانستان از سراسر کشور پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی انجام یافته است. پژوهش‌گران تلاش نموده‌اند که تا بربنیاد دیدگاه جوانان اشتراک‌کننده در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت عنوان برنامه‌ی کلپ آزادی-۲۰۲۰م، دیدگاه واقع‌گرایانه‌ای جوانان را پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان تدوین و تبیین نمایند.

جامعه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری این تحقیق به اساس معیارهای جامعه‌ی آماری، شامل تمام جوانان است که برای حضور در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت برنامه‌ی کلپ آزادی-۲۰۲۰م درخواست اشتراک داده بودند و فورم‌های آنلاین موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان را به گونه‌ای کامل تکمیل کرده بودند. مجموع تعدادی جامعه‌ی آماری این تحقیق بربنیاد شاخص‌های یادشده به بیش از ۳۲۰۰ تن می‌رسد که در هشت ولایت مورد هدف جهت حضور در برنامه‌های کلپ آزادی که به ابتکار موسسه‌ی

مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان و همکاری نهاد بین‌المللی (NED) دایرگردیده بود، درخواست اشتراک فرستاده بودند.

نمونه‌ی آماری

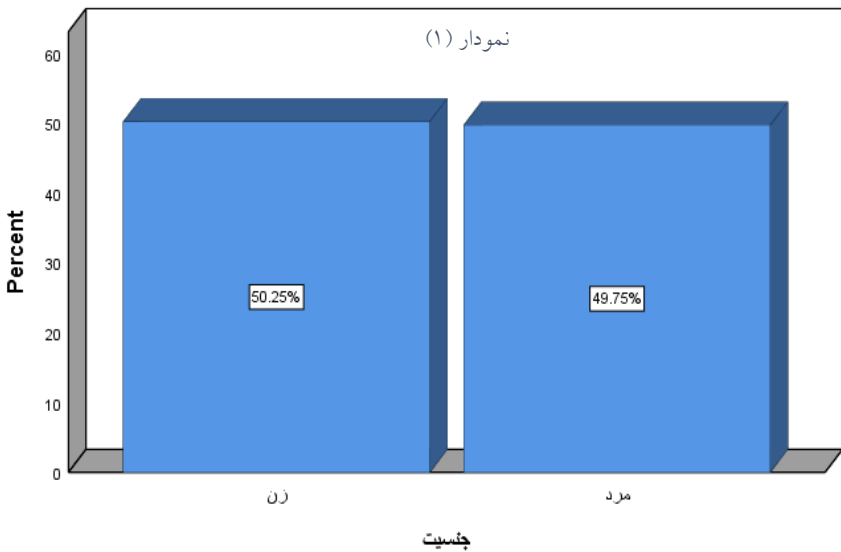
نمونه‌ی آماری این تحقیق براساس معیارهای نمونه‌برداری سهمیه‌ای و نمونه‌برداری چندمرحله‌ای انجام شده است؛ ابتدا درخواست دهنده‌گان به تفکیک ۸ ولایت کشور که بیشتر از همه در معرض افراط‌گرایی قرار دارند طبقه‌بندی شده و سپس براساس جنسیت و نوع طرح و برنامه‌ی جوانان، برای آنها فرصت اشتراک در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت برنامه‌ی کلپ آزادی-۲۰۲۰م فراهم شده است.

در نهایت پس از نمونه‌گیری و انتخاب اشتراک‌کنندگان، به تعدادی ۱۶۱۸ تن به شمول نمایندگان سازمان‌های جوانان ولایت کابل و سایر ولایات مورد هدف، در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت برنامه‌ی کلپ آزادی-۲۰۲۰م در مراکز ولایات مربوطه حضور یافتند. که برای همه‌ای اشتراک‌کننده‌گان برنامه‌ها به استثنای مهمانان ویژه، پرسش‌نامه توزیع و

جمع‌آوری گردید که نتایج حاصله از پرسش‌نامه، در این کتاب تحقیقی گنجانیده شده است.

جدول (۱)

		جنسیت			
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	زن	813	50.2	50.2	50.2
	مرد	805	49.8	49.8	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

ابزار و شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق حاضر، از روش ترکیبی؛ میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. در شیوه‌ای میدانی از پرسش‌نامه برای جمع‌آوری اطلاعات کار گرفته شده است و در شیوه‌ای کتابخانه‌ای با استفاده از شیوه‌ای فیش‌برداری، معلومات و داده‌های مورد نظر جمع‌آوری شده است.

پرسش‌نامه‌ی تحقیق علاوه بر شاخص‌های جنسیت، سن، درجه‌ی تحصیل و رشته‌ی تحصیلی، با محوریت عوامل و پیامدهای دینی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و امنیتی که حاوی ۳۸ پرسش هستند، طراحی و از سوی همکاران پژوهشگر برای اشتراک‌کنندگان توزیع و جمع‌آوری شده است.

روش‌های تحلیل اطلاعات

اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق پرسش‌نامه و منابع کتابخانه‌ای، به دو روش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است؛ تحلیل کمی محتویات پرسش‌نامه با استفاده از نرم‌افزار (SPSS) انجام شده و هم‌چنان اطلاعات

کتابخانه‌ای و نکات کیفی دیگر در فصل چهارم مورد تجزیه و تحلیل کیفی قرار گرفته است.

شیوه‌ی اجرای تحقیق

پژوهش بررسی عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان از دیدگاه جوانان، نوعی از تحقیق کاربردی است که با استفاده از شیوه‌های توصیفی - تحلیلی و تبیینی - تحلیلی انجام شده است. هم‌چنان اطلاعات مورد نیاز تحقیق به صورت میدانی و کتابخانه‌ای گردآوری گردیده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها و نتایج حاصله از این تحقیق، در نتیجه‌ای تحلیلی کیفی و کمی اطلاعات با استفاده از نرم‌افزارها و روش‌های مورد قبول علمی، با توجه به معلومات جمع‌آوری شده، در فصل بعدی، از نظر گذرانده خواهد شد.

”انسانِ آزاده از کسی سلب آزادی نمی‌کند.“

ارسطو

فصل چهارم؛

عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان

طرح بحث

چنانچه در پیشینه‌ی تحقیق گفته شد، افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان، ریشه در عواملِ مختلفِ دینی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و امنیتی دارد که بیان این عوامل از دیدِ نخبگان و جوانان، ما را در رسیدن به نتایج مطلوب تحقیق یاری می‌تواند.

هم‌چنان افراط‌گرایی در افغانستان، پیامدهای دینی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و امنیتی را طی سالیان اخیر به همراه داشته است که در ادامه‌ی این فصل، عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی را با توجه به دیدگاه جوانان افغانستان تبیین خواهیم نمود.

عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی از دید نخبگان

در این بخش دیدگاه‌های تعدادی از اندیشمندان و استادان دانشگاه را پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان به بحث و تحلیل خواهیم گرفت.

«افراط‌گرایی دینی نه تنها در دانشگاه‌ها بلکه در تمام نهادهای رسمی به شمول حکومت و ارگ ریاست جمهوری، به گفتمان غالب تبدیل شده است؛ دانشگاه‌ها، روزنامه‌ها، تلویزیون‌ها و هزاران مسجد، بحث دروغین "در خطر قرار گرفتن اسلام" را ترویج کرده و افراط‌گرایی دینی را تقویت می‌کنند، خطری که اصلاً وجود ندارد.

حتی شخص رییس جمهور، بیشترین ارتباط را با علمای دینی افراط‌گرا داشته و از آنان در حالی حمایت می‌کند که عملاً تندروی و خشونت را ترویج می‌کنند؛ به بیان او رویکرد افراطی و تندروانه‌ی دینی به رویکرد غالب در افغانستان بدل شده است.»^۲

۲. امیری، علی، خبرگزاری جمهور، قابل دسترس:

از سوی هم به دلیل دوام جنگ و خشونت که گروه‌های طالب و داعش عاملان اصلی آن هستند، جاه و فضا برای بروز افکار افراطی و تندروانه باز شده است، شرایطی که به عقیده‌ی کارشناسان، فراروی اظهار افکار اعتدالی و مدنی، مانع ایجاد می‌کند.

از سوی دیگر وجود گروه‌های تندرو مذهبی باعث شده است که روشن‌فکران و فعالان مدنی کم‌تر جرئت می‌کنند که به طرح روی کردهای منطقی و علمی در جامعه مبادرت ورزند؛ هر از گاهی اگر چنین اتفاقی بیافتد نیز این روشن‌فکران از سوی گروه‌های تروریستی و تندروان دینی تهدید می‌شوند.^۳

در چهار دهه‌ی گذشته، افغانستان آن مسیری که باید از لحاظ فرهنگی همانند دهه‌ی سی و چهل می‌پیمود، نپیمود و این مسیر قطع شد. در اثر این انقطاع، دیدگاه‌های جدیدی پیدا شد و شاهد نوعی تغییر فکری و تلقی از فرهنگ و آینده و نوعی دگرگونی در مسائل عمده مثل مذهب، فرهنگ عمومی و موارد دیگر هستیم.

۳. رفعت، ضیا، همان).

البته ارزش‌ها هم در این دوره کمی تغییر می‌کند و اگر قبلاً رادیکالیزم وجود نداشت، بعداً عملاً به عنوان یک ارزش مطرح می‌گردد.

بعد از چهار دهه آهسته آهسته می‌بینیم که به عنوان مثال مذهب حنفی به یک «نئوحنبلیزم» تبدیل می‌شود و شکل سنتی مذهب شیعه نیز تغییر می‌کند. به همین ترتیب، تلقی ما از سیاست و حکومت که پیشتر یک نظام سلطنتی یا سلطنتی مشروطه بود، تغییر می‌کند و جای خود را به یک نوع حکومت اسلامی می‌دهد که در آن اجرای شریعت مطرح است و این خود به خود زمینه را برای افراطیت فراهم می‌کند.

اما بهتر است این مسأله تحلیل شود که عناصر افراطی در این چهار دهه چگونه وارد فرهنگ شده و فرهنگ را مورد تغییر قرار داده است؟ اصل این است که وقتی ثبات برهم می‌خورد، عناصر فرهنگ نیز جابجا می‌شود. تهاجم شوروی‌ها به افغانستان و پیش از آن کودتای ۷ ثور، یک نقطه‌ی محوری است. در این مرحله مردم افغانستان احساس می‌کنند که از لحاظ فرهنگی و حتی هویت دینی، تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. در آن زمان، مردم دیگر فکر نمی‌کنند که با تحقیقات تاریخی و فرهنگی متعارف می‌توان از

خود دفاع کرد، بلکه خود به خود یک موضع افراطی و رادیکال اتخاذ می‌کنند.

اگر مطبوعات دهه‌ی سی و چهل در افغانستان با مطبوعات دهه‌ی پنجاه و شصت به طور مقایسه‌ی بررسی شود، این تفاوت کاملاً آشکار و واضح است. ما از دهه‌ی ۵۰ به این سو، شاهد شکلی از نشریات هستیم که موضوعاتی چون حرکت‌های مسلحانه، جهاد، ستایش خون و خشونت را وارد ادبیات، فرهنگ سیاسی و عمومی افغانستان می‌کنند.

در چنین شرایطی، وقتی مردم افغانستان احساس تهدید می‌کنند، این احساس تهدید، خودبه‌خود آنها را به طرف یک نوع رادیکالیزم سوق می‌دهد. بنابراین، منشأ این که مردم از افراط‌گرایی استقبال می‌کنند، از کودتای ۷ ثور و از تهاجم روس‌ها است. وقتی روس‌ها تهاجم کردند، مردم مجبور بودند که در برابر این تهاجم ادبیات خود را داشته باشند. این ادبیات از دل همان جهاد، مقاومت و استقلال می‌آید و به نوعی از رادیکالیزه کردن مفاهیم یا استخدام مفاهیم رادیکال نیاز دارد.^۴

۴. امیری، علی، بررسی ریشه‌های افراط‌گرایی در افغانستان نوین، موسسه‌ی مطالعات راهبردی شرق، قابل دسترس در:

در یک بررسی دیگر می‌توان ادعا نمود که برخورد غلط که از آدرس اسلام صورت گرفته است، باعث رشد افراطیت در منطقه شده است. از سوی هم عدم امکانات درست در زندگی مردم و نبود یک رابطه مثبت بین دولت‌های اسلامی و عدم اعتمادسازی بین مردم و دولت‌های منطقه، از دیگر عوامل به وجود آمدن افراطیت در منطقه می‌باشد.

از طرف دیگر، برخورد سیاسی ابزارگونه‌ای قدرت‌های بیرونی یکی دیگر از عوامل تشدید افراطیت در منطقه است. و رفتار چندگانه‌ی قدرت‌های بیرونی در منطقه به تشدید و ایجاد افراطیت انجامیده است.^۵

هم‌چنان یکی از استادان دانشگاه اصل منبع افراط‌گرایی را در بعضی از ادیان قبل از اسلامی عنوان کرد و گفت: اینها برای بدنامی دین مبین اسلام آمده و عملی را انجام می‌دهند که در شریعت و قوانین اسلامی جاندارد.

۵. سجادی، عبدالقیوم، سمینار « افراط‌گرایی در منطقه، عوامل و راه‌حل‌ها»، وزارت امور خارجه ج.ا.ا.

قابل دسترس:

به باور این استاد دانشگاه، عوامل اقتصادی، غلط فهمی از دین اسلام عوامل اجتماعی و عوامل خارجی در به وجود آوردن افراطیت نقش دارند.^۶ بنابراین به اساس دیدگاه کارشناسان و اندیشمندان می توان گفت که ظهور گروه های افراطی مذهب بنیان و دیگرستیز، محرومیت اجتماعی و اقتصادی شهروندان، سیاست های دوگانه و چندگانه منطقه ای و بین المللی دخیل در امور افغانستان، موجب ظهور و رشد افراط گرایی در افغانستان شده است. که پیامدهای مخرب آن موجب جنگ و ناامنی و بی ثباتی سیاسی و اقتصادی در این کشور شده است.

^۶ . متقی، ابوبکر، (همان).

عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان از دیدگاه جوانان

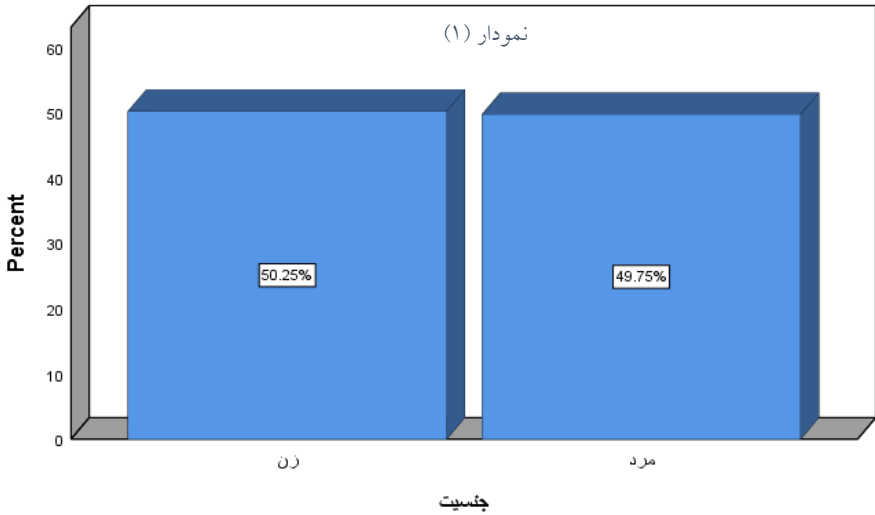
در این بخش، محتویات پرسش‌نامه را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم تا بر بنیاد برآیند آن به نتایج نهایی و اساسی تحقیق دست یابیم.

۱. داده‌های جمعیت‌شناختی

تمام جمعیت آماری تحقیق، جوانان ۸ ولایت افغانستان از ولایات ننگرهار، بدخشان، بلخ، هرات، پکتیا، پنجشیر، پروان و کابل می‌باشند که در کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" تحت برنامه‌ی کلپ آزادی - ۲۰۲۰م در مراکز ولایات متذکره اشتراک کردند و دیدگاه‌شان را در مورد عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان ارایه نمودند. در این میان ۴۹,۸ درصد مرد و ۵۰,۲ درصد زن، به پرسش‌های پرسش‌نامه پاسخ دادند (جدول و نمودار ۱)

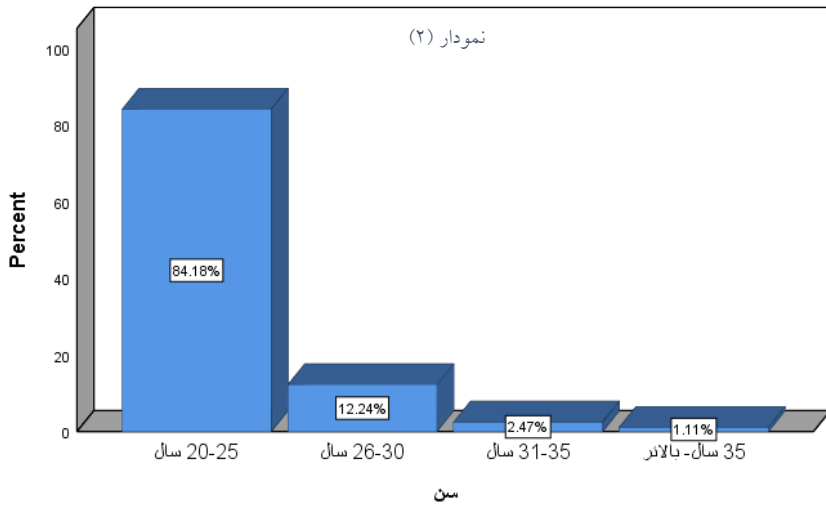
جدول (۱)

جنسیت					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	زن	813	50.2	50.2	50.2
	مرد	805	49.8	49.8	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

بر بنیاد نتایج به دست آمده، وضعیت سن و سال پاسخ‌دهنده‌گان عبارتند از: ۸۴٫۲ درصد بین ۲۰-۲۵ سال، ۱۲٫۲ درصد بین ۲۶-۳۰ سال و ۲٫۵ درصد بین ۳۱-۳۵ سال و ۱٫۱ درصد بالاتر از ۳۵ سال سن دارند (جدول و نمودار ۲).

		سن			
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	سال 20-25	1362	84.2	84.2	84.2
	سال 26-30	198	12.2	12.2	96.4
	سال 31-35	40	2.5	2.5	98.9
	سال 35 بالاتر	18	1.1	1.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

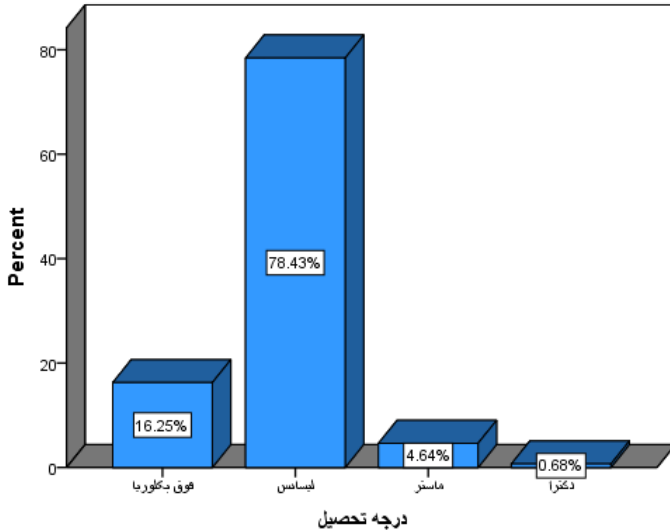

به لحاظ درجه‌ی تحصیلی، پاسخ‌دهنده‌گان از میان سطوح مختلف انتخاب شده‌اند. درصد فراوانی هر یک از درجه‌های تحصیلی پاسخ‌دهنده‌گان عبارت است از: ۱۶,۳ درصد فوق بکلوریا، ۷۸,۴ درصد لیسانس، ۴,۶ درصد ماستر و ۰,۷ درصد دکترا که بیشترین فیصدی اشتراک‌کننده‌گان را دانش‌آموختگان لیسانس به خود اختصاص داده است (جدول و نمودار ۳).

		درجه‌ی تحصیل			جدول (۳)
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	فوق بکلوریا	263	16.3	16.3	16.3
	لیسانس	1269	78.4	78.4	94.7
	ماسټر	75	4.6	4.6	99.3
	دکټرا	11	.7	.7	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

درجه تحصیل

نمودار (۳)

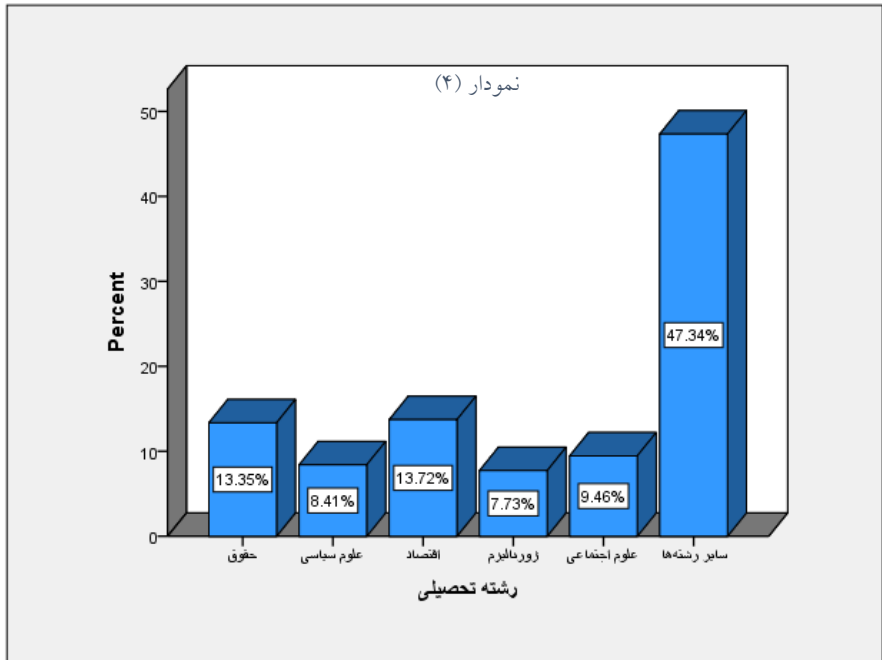

پاسخ‌دهنده‌گان از لحاظ رشته‌ی تحصیلی به شش معیار پاسخ داده‌اند که عبارتند از: ۱۳,۳ در صد حقوق، ۸,۴ در صد علوم سیاسی، ۱۳,۷ در صد اقتصاد، ۷,۷ در صد ژورنالیزم، ۹,۵ در صد علوم اجتماعی و ۴۷,۳ در صد سایر رشته‌ها که بلندترین فیصدی را در نتایج به دست آمده نشان می‌دهد. از سوی هم بر بنیاد این آمار دانش‌آموختگان علوم سیاسی، علوم اجتماعی، اقتصاد و حقوق به ترتیب بیشترین حضور را در این برنامه داشتند و به چنین برنامه‌ها علاقه‌مند به نظر می‌رسند. و از سوی دیگر، تنوع رشته‌های تحصیلی اشتراک‌کننده‌گان بیانگر همه شمول بودن تحقیق است که اعتبار آن را مضاعف می‌سازد (جدول و نمودار ۴).

جدول (۴)

رشته‌ی تحصیلی					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	حقوق	216	13.3	13.3	13.3
	علوم سیاسی	136	8.4	8.4	21.8
	اقتصاد	222	13.7	13.7	35.5
	ژورنالیزم	125	7.7	7.7	43.2
	علوم اجتماعی	153	9.5	9.5	52.7
	سایر رشته‌ها	766	47.3	47.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

رشته تحصیلی

تحلیل داده‌ها

داده‌های به دست‌آمده از پرسش‌نامه پس از مرور و اطمینان کامل از بی‌نقص بودن آن، وارد برنامه SPSS شده است. پس از توصیف متغیرهای تحقیق و ویژه‌گی پاسخ‌گویان، داده‌های مورد نظر شاخص‌بندی شده که ۳۸ گویه در ۴ شاخص جداگانه به شاخص‌های عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی دسته‌بندی شده است. پس از سنجش پایایی شاخص‌ها، ابتدا شاخص‌ها به صورت جداگانه با نمودارها توصیف شده است. پس از آن گویه‌های هر شاخص به صورت جداگانه مورد بررسی و آزمون قرار گرفته است.

سنجش پایایی شاخص‌ها

پرسش‌نامه‌ی تحقیق، متشکل از ۳۸ گویه و ۴ شاخص اساسی شامل دینی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی و امنیتی در بخش عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی می‌باشد. این شاخص‌ها و گویه‌های آنها با استفاده از مطالعات نظری به دست آمده است.

سنجش پایایی این مقیاس‌ها به گونه‌ی جداگانه و در نهایت در یک کل توسط آلفای کرونباخ سنجیده شده است. با در نظر داشت قیمت آلفای

کروناخ می توان ادعا نمود که تحقیق حاضر از پایایی قابل قبول برخوردار است و نتایج آن را می توان به جامعه تعمیم داد.

سنجش پایایی گویه های تحقیق	
آلفای کروناخ	گویه
0.872	38

توصیف شاخص ها

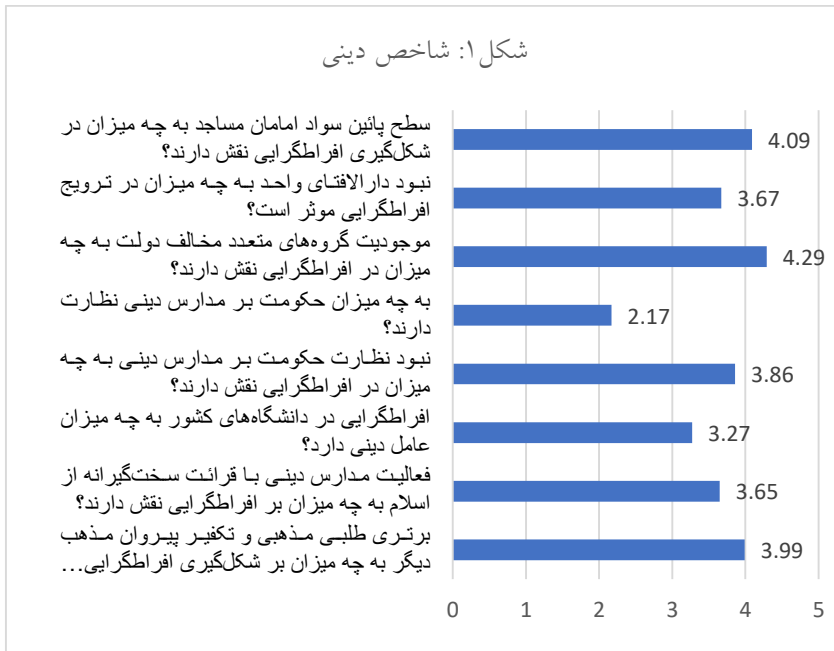
پرسش نامه ی تحقیق با استفاده از مقیاس پنج مرحله ای طیف لیکرت طراحی؛ از (بسیار کم) تا (بسیار زیاد) به شرح زیر ترتیب شده است: بسیار زیاد=۵، زیاد=۴، تا حدودی=۳، کم=۲ و بسیار کم=۱. در ادامه هر یکی از شاخص های یاد شده به گونه ی جداگانه توصیف می گردد.

۱. تحلیل و توصیف شاخص های عوامل افراط گرایی

۱-۱. شاخص دینی

شاخص دین متشکل از ۸ گویه است که برای سنجش این مفهوم استفاده شده اند: این گویه ها عبارتند از: «سطح سواد ملا امامان مساجد»، «نبود دارالافتای واحد»، «موجودیت گروه های متعدد مخالف دولت»، «میزان نظارت حکومت بر مدارس دینی»، «نبود نظارت حکومت بر مدارس

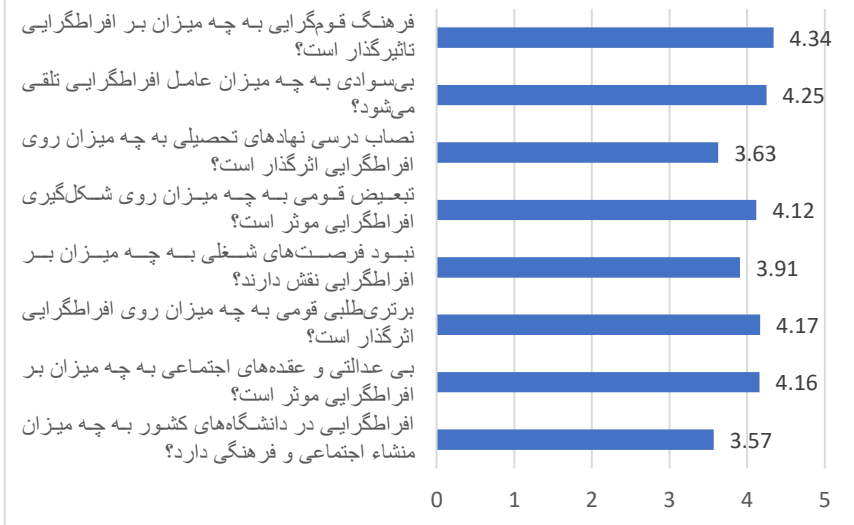
دینی»، «عامل دینی افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور»، «فعالیت مدارس با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام» و «برتری طلبی مذهبی» است. میانگین عمومی شاخص دینی ۳,۶۲۳۷۵ است که با در نظر داشت مسیر کُدگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه‌ی «زیاد» قرار می‌گیرد که ۷۲,۴۷۵ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد (شکل ۱: شاخص دینی).

۲-۱. شاخص فرهنگی و اجتماعی

شاخص فرهنگی و اجتماعی شامل ۸ گویه می شود که برای سنجش این مفهوم استفاده شده است. این گویه‌ها عبارتند از: «میزان تاثیرگذاری فرهنگ قوم‌گرایی بر افراط‌گرایی»، «رابطه‌ی بی‌سوادی و افراط‌گرایی»، «رابطه‌ی نصاب درسی نهادهای تحصیلی با افراط‌گرایی»، «میزان اثرگذاری تبعیض قومی بر افراط‌گرایی»، «اثرگذاری نبود فرصت شغلی بر افراط‌گرایی»، «اثرگذاری برتری طلبی قومی بر افراط‌گرایی»، «نقش بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی بر افراط‌گرایی»، و «منشاء اجتماعی و فرهنگی افراط‌گرایی» است. میانگین عمومی شاخص فرهنگی و اجتماعی ۴,۰۱۸۷۵ است که با توجه به مسیر کُدگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه‌ی «زیاد» قرار می‌گیرد و مایل به طرف «بسیار زیاد» است که نشان‌دهنده‌ای ۸۰,۳۷۵ درصد موافقت پاسخ‌دهنده‌گان است (شکل ۲: شاخص فرهنگی و اجتماعی).

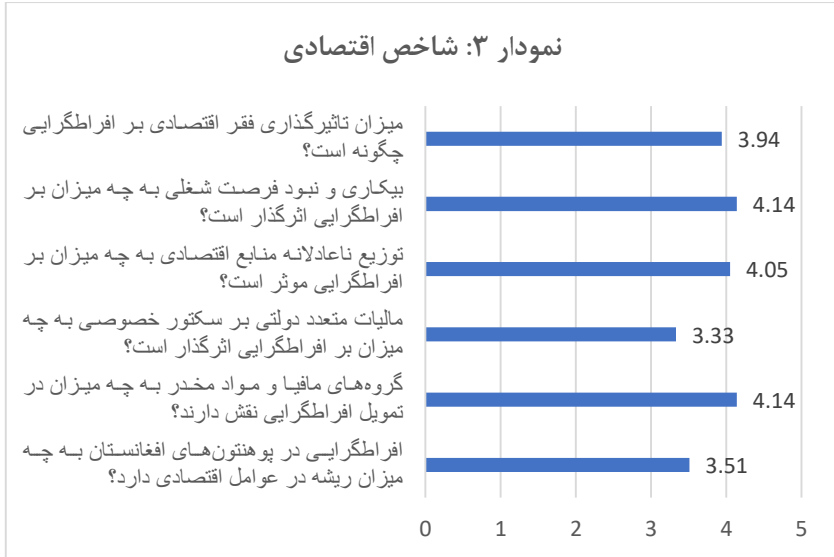
شکل ۲: شاخص فرهنگی و اجتماعی

۳-۱. شاخص اقتصادی

شاخص اقتصادی متشکل از ۶ گویه است که برای سنجش این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. این گویه‌ها شامل: «میزان تأثیرگذاری فقر اقتصادی بر افراط‌گرایی»، «رابطه بی‌کاری با افراط‌گرایی»، «میزان موثریت توزیع ناعادلانه‌ی منابع اقتصادی بر افراط‌گرایی»، «مالیات متعدد دولت بر سکتور خصوصی»، «نقش گروه‌های مافیا و مواد مخدر در تمویل افراط‌گرایی» و «ریشه‌ی عوامل اقتصادی افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها» است. میانگین عمومی این شاخص ۳,۸۵۱۶۶۶ است که با در نظر داشتن مسیر

کُدگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه‌ی زیاد قرار می‌گیرد که ۷۷,۰۳۳۲ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد.

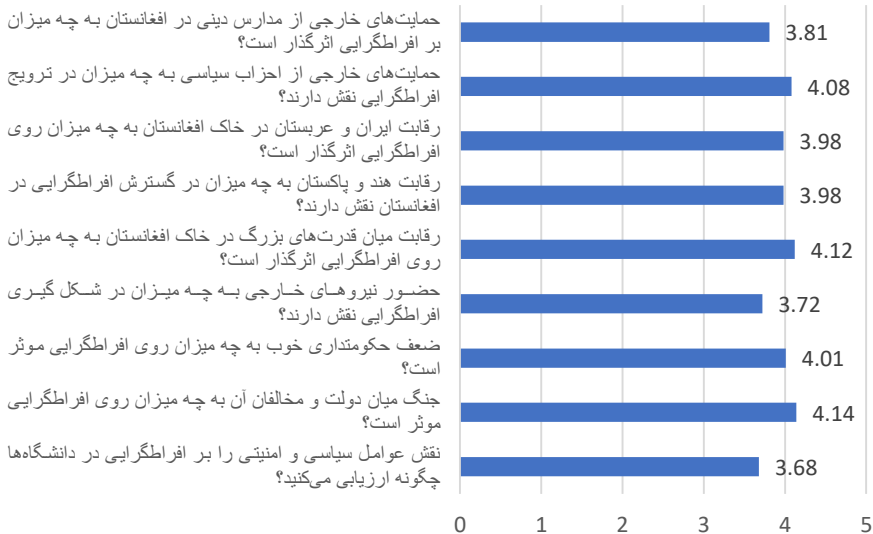

۴-۱. شاخص سیاسی و امنیتی

شاخص سیاسی و امنیتی شامل ۹ گویه است که برای سنجش این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. این گویه‌ها شامل: «حمایت خارجی از مدارس دینی جهت ترویج افراطگرایی»، «حمایت خارجی از احزاب سیاسی برای ترویج افراطگرایی»، «میزان موثریت توزیع ناعادلانه‌ی منابع اقتصادی بر افراطگرایی»، «میزان تاثیرگذاری رقابت ایران و عربستان بر

افراط‌گرایی»، «اثر گذاری رقابت هند و پاکستان بر افراط‌گرایی در افغانستان»، «نقش رقابت قدرت‌های بزرگ بر افراط‌گرایی در افغانستان»، «حضور نیروهای خارجی و رابطه‌ی آن با افراط‌گرایی»، «میزان اثرگذاری حکومت‌داری ضعیف بر افراط‌گرایی»، «نقش جنگ دولت و مخالفان آن بر افراط‌گرایی» و «ریشه‌ی عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها» است. میانگین عمومی این شاخص ۳,۹۴۶۶۶ است که با در نظر داشت مسیر کُدگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه‌ی زیاد قرار می‌گیرد که ۷۸,۹۳۳۲ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد (شکل ۴: شاخص سیاسی و امنیتی).

شکل ۴: شاخص سیاسی و امنیتی

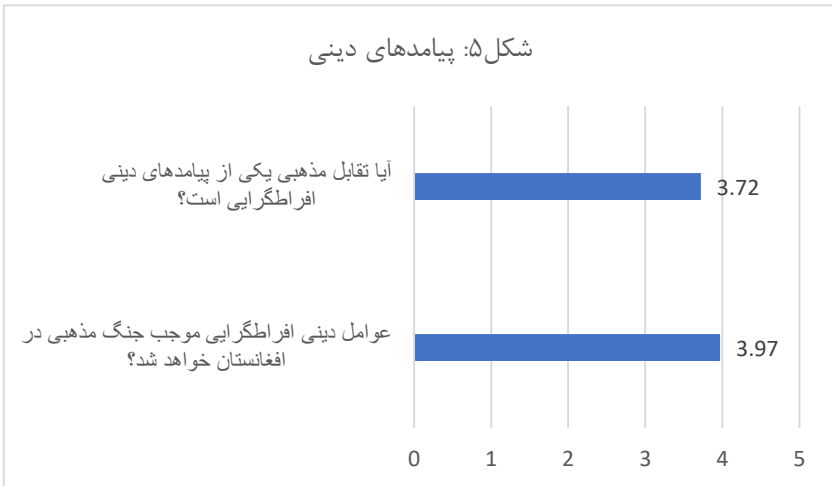

۲. تحلیل و توصیف شاخص‌های پیامدِ افراط‌گرایی

۲-۱. شاخصِ پیامدِ دینی

شاخصِ پیامدهای دینی افراط‌گرایی شامل ۲ گویه است که برای سنجش این مفهوم استفاده شده‌اند: این گویه‌ها عبارتند از: «تقابل مذهبی» و «جنگ مذهبی» است.

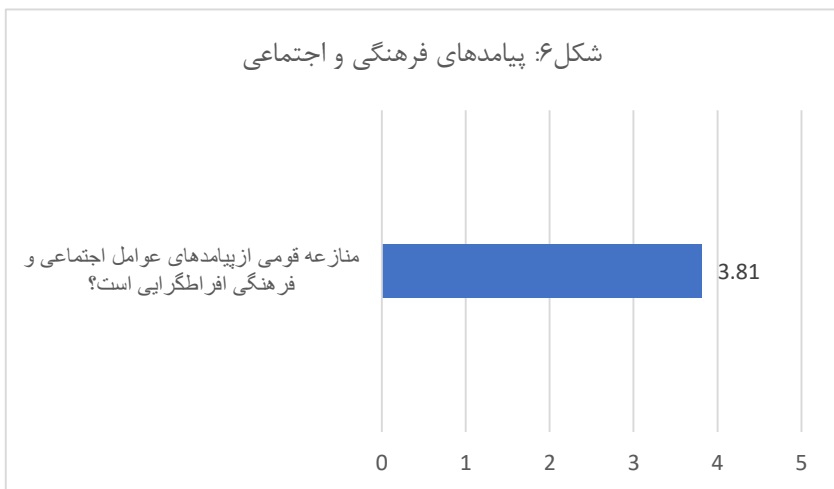
میانگین عمومی شاخص پیامدِ دینی ۳,۸۴۵ است که با در نظر داشتِ مسیر کُدگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه «زیاد» قرار می‌گیرد که ۷۲,۴۷۵ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد (شکل ۵: شاخص پیامدِ دینی).

۲-۲. شاخص پیامد فرهنگی و اجتماعی

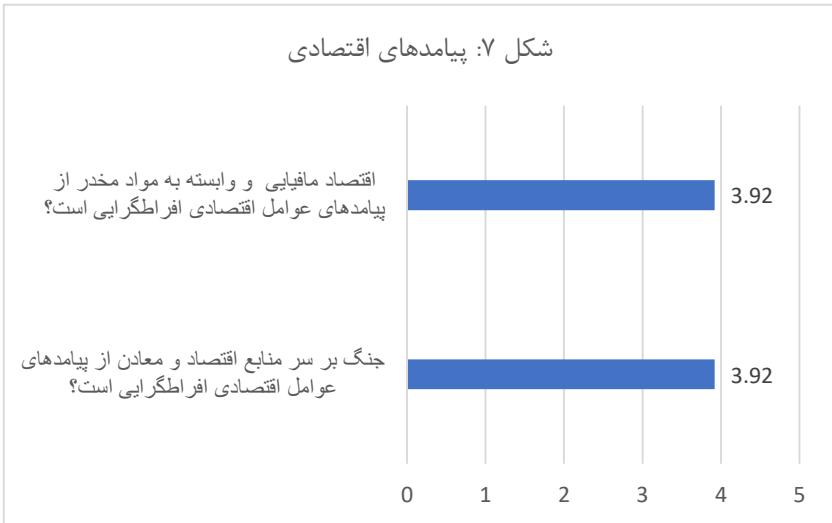
شاخص فرهنگی و اجتماعی شامل ۱ گویه می‌شود که برای سنجش این مفهوم استفاده شده است. این گویه‌ها عبارتند از: «منازعه‌ی قومی از پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی» است.

میانگین عمومی شاخص فرهنگی و اجتماعی ۳,۸۱ است که با توجه به مسیر کُد گذاری از ۱ تا ۵ در گزینه «زیاد» قرار می‌گیرد و ماایل به طرف «بسیار زیاد» است که نشان‌دهنده‌ی ۷۶,۲ درصد موافقت پاسخ‌دهنده‌ها است (شکل ۶: شاخص پیامد فرهنگی و اجتماعی).

۳-۲. شاخص پیامد اقتصادی

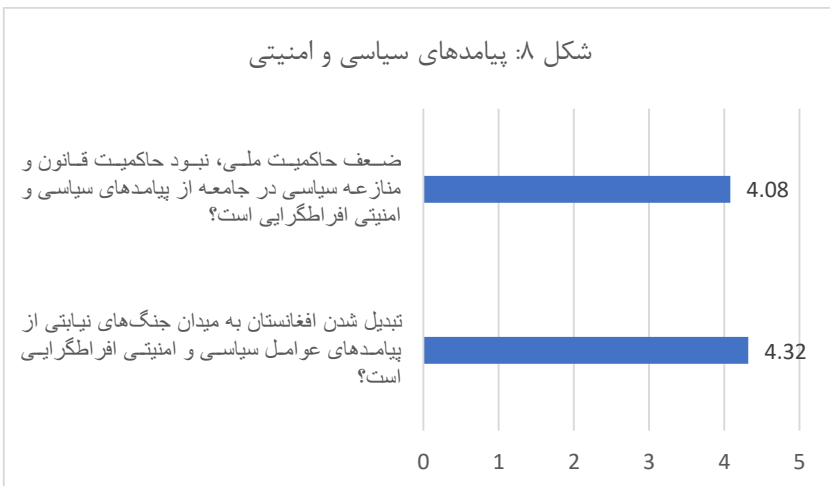
شاخص پیامد اقتصادی متشکل از ۲ گویه است که برای سنجش این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. این گویه‌ها شامل: «اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر» و «جنگ بر سر منابع اقتصادی و معدنی» است. میانگین عمومی این شاخص ۳,۹۲ است که با در نظر داشت مسیر کُگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه زیاد قرار می‌گیرد که ۷۸,۴ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد (شکل ۷: شاخص سیاسی و امنیتی).

۲-۴. شاخص پیامد سیاسی و امنیتی

شاخص پیامد سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی شامل ۲ گویه است که برای سنجش این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. این گویه‌ها شامل: «ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه سیاسی» و «تبدیل شدن افغانستان به میدان جنگ نیابتی» است.

میانگین عمومی این شاخص ۴٫۲ است که با در نظر داشت مسیر کُذگذاری از ۱ تا ۵ در گزینه‌ی بسیار زیاد قرار می‌گیرد که ۸۴ درصد موافقت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد (شکل ۸: شاخص سیاسی و امنیتی).

۳. تحلیل پرسش‌ها

۱-۳. دیدگاه جوانان پیرامون عوامل افراط‌گرایی در افغانستان

۱-۱-۳. عوامل دینی افراط‌گرایی

در پاسخ سوال اول؛ یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۵۱,۴ درصد اشتراک‌کننده‌گان در مورد میزان نقش سواد پائین امامان مساجد در افراط‌گرایی بدین باور اند که نقش بسیار زیاد دارند، ۲۴,۸ درصد باورمند به نقش زیاد سطح سواد پائین امامان در افراط‌گرایی است، ۱۲,۳ درصد تا حدودی به نقش سواد پائین امامان در افراط‌گرایی باور دارند، ۴,۸ درصد به این نظر است که سواد پائین امامان در افراط‌گرایی نقش کم دارند. اما ۶,۷ درصد باورمند است که نقش بسیار کم دارند.

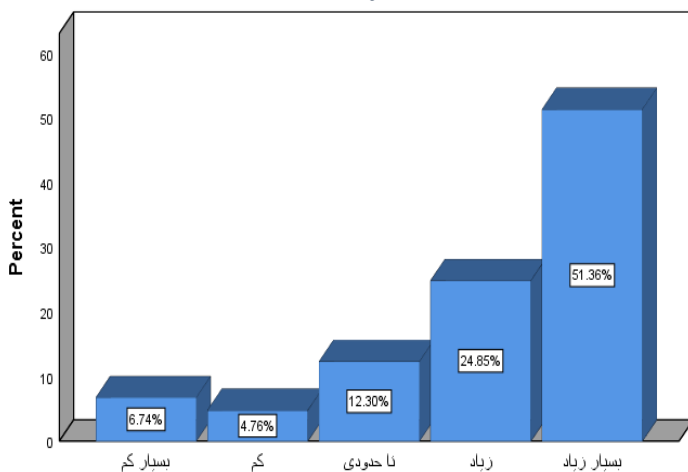
بنابراین می‌توان ادعان نمود اکثریت جوانان دیدگاه شان این است که سطح پائین سواد امامان مساجد نقش بسیار زیاد را در افراط‌گرایی دارند.

و به باور جوانان، سطح پائین سواد امامان مساجد موجب می‌گردد که نحله‌های فکری افراط‌گرایی در محیط زندگی افراد شکل گرفته و سپس خانواده‌ها و جامعه از آن تاثیر می‌پذیرد و سرانجام به خشونت و ستیزه‌جویی منتهی می‌شود (جدول و نمودار ۵).

جدول (۵)

سطح پائین سواد امامان مساجد به چه میزان در شکل‌گیری افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	109	6.7	6.7	6.7
	کم	77	4.8	4.8	11.5
	تا حدودی	199	12.3	12.3	23.8
	زیاد	402	24.8	24.8	48.6
	بسیار زیاد	831	51.4	51.4	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۵)

سطح پائین سواد امامان مساجد به چه میزان در شکل‌گیری افراط‌گرایی نقش دارند؟

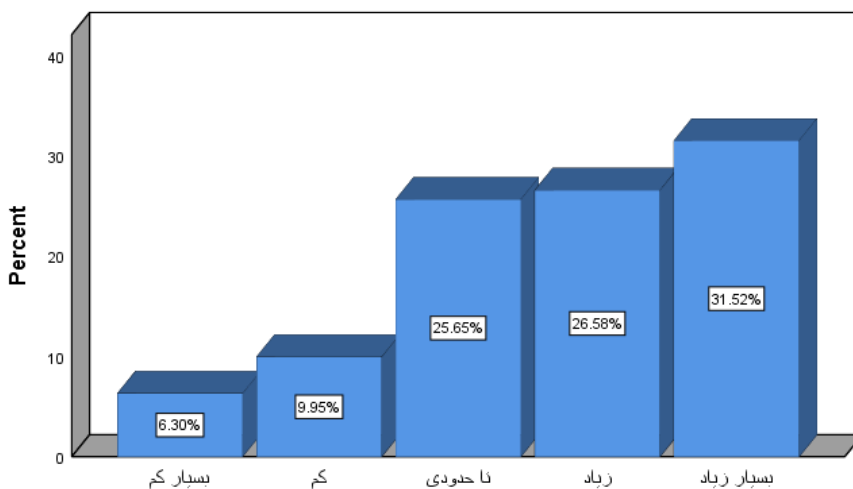
دوم، نتایج پژوهش در مورد میزان نقش نبود دارالافتای واحد در ترویج افراط‌گرایی نشان می‌دهد که اکثریتِ جوانان (۳۱,۵ درصد) به این نظر است که نبود دارالافتای واحد بسیار زیاد موجب ترویج افراط‌گرایی در کشور شده است، ۲۶,۶ درصد معتقد است که نبود دارالافتای واحد نقش زیاد در ترویج افراط‌گرایی دارند. ۲۵,۶ درصد این نقش را در حد متوسط دانسته، ۱۰ درصد این نقش کم دانسته و ۶,۳ درصد نبود دارالافتای واحد در کشور را بسیار کم عاملِ افراط‌گرایی، زیاد بیان نموده است.

بنابراین به این نتیجه می‌توان دست یافت، با توجه به یافته‌های این تحقیق، نبود دارالافتای واحد به گونه‌ی جدی یکی از عوامل افراط‌گرایی دانسته شده است، و بر بنیاد دیدگاه اکثریتِ جوانان اشتراک‌کننده در کنفرانس‌های برنامه‌ی کلپ آزادی-۲۰۲۰م، ضرورت است که دارالافتای واحد به منظور وحدت نظر میان علما و برای جلوگیری از افراط‌گرایی در کشور، تاسیس شود. (جدول و نمودار ۶).

جدول (۶)

نیود دارالافتای واحد به چه میزان در ترویج افراط‌گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	102	6.3	6.3	6.3
	کم	161	10.0	10.0	16.3
	تا حدودی	415	25.6	25.6	41.9
	زیاد	430	26.6	26.6	68.5
	بسیار زیاد	510	31.5	31.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۶)

نیود دارالافتای واحد به چه میزان در ترویج افراط‌گرایی موثر است؟

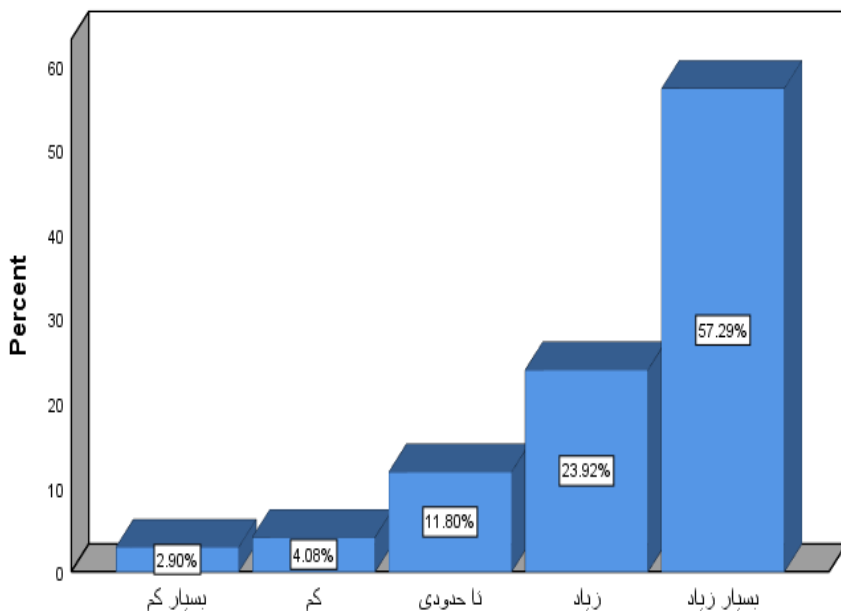
سوم، اشتراک‌کننده‌گان کنفرانس‌های "بزرگ فکر کنید" که پرسش‌نامه را پاسخ دادند، پیرامون میزان نقش گروه‌های متعدد مخالف دولت بر افراط‌گرایی در افغانستان چنین ابراز نظر نمودند؛ ۲,۹ درصد اشتراک‌کنندگان نقش گروه‌های متعدد مخالف دولت را در افراط‌گرایی بسیار کم دانسته، ۴,۱ درصد گفتند که نقش گروه‌ها کم است، ۱۱,۸ درصد اذعان نمودند که تا حدودی نقش گروه‌های متعدد مخالف دولت در افراط‌گرایی برجسته است. اما ۸۱,۲ درصد نقش گروه‌های متعدد مخالف دولت را در افراط‌گرایی، زیاد و بسیار زیاد گفتند.

بنابراین با توجه به یافته‌های تحقیق، می‌توان گفت که اکثریت جوانان، گروه‌های متعدد مخالف دولت را عامل اصلی افراط‌گرایی می‌دانند و به این ضرورت تاکید می‌کند که پالیسی‌های موثر مبارزه با این گروه‌های افراط‌گرا روی دست گرفته شود (جدول و نمودار ۷).

جدول (۷)

موجودیت گروه‌های متعدد مخالف دولت به چه میزان در افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	47	2.9	2.9	2.9
	کم	66	4.1	4.1	7.0
	تا حدودی	191	11.8	11.8	18.8
	زیاد	387	23.9	23.9	42.7
	بسیار زیاد	927	57.3	57.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۷)

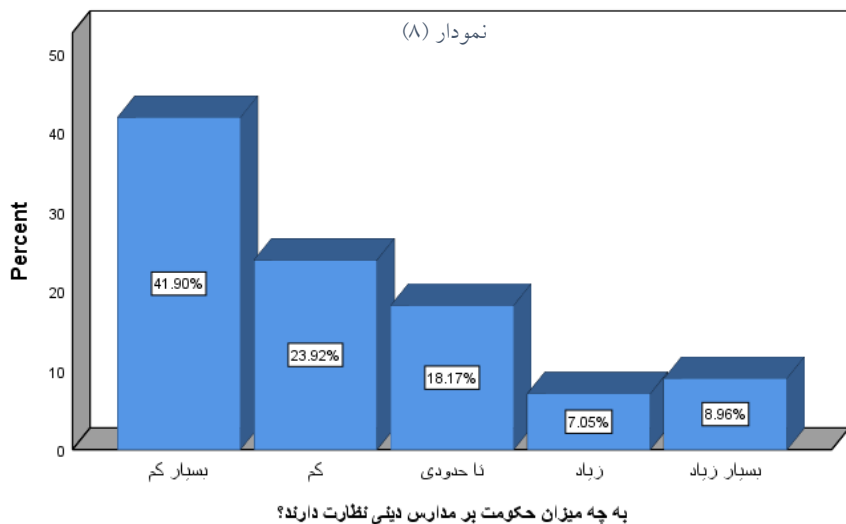
موجودیت گروه‌های متعدد مخالف دولت به چه میزان در افراط‌گرایی نقش دارند؟

چهارم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۶۵٫۸ درصد اشتراک‌کننده‌گان میزان نظارت حکومت بر مدارس دینی را، کم و بسیار کم دانستند (جدول و نمودار ۸).

بنابراین دیدگاه جوانان در این مورد آن است که جهت مبارزه‌ی موثر و سازمان یافته با افراط‌گرایی و نحله‌های فکری آن، حکومت افغانستان باید نظارت جدی را بر چگونگی فعالیت‌های مدارس روی دست گیرند تا به این ترتیب کارزار مبارزه با افراط‌گرایی به موفقیت و نتایج مطلوب انجامد.

جدول (۸)

به چه میزان حکومت بر مدارس دینی نظارت دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	678	41.9	41.9	41.9
	کم	387	23.9	23.9	65.8
	تا حدودی	294	18.2	18.2	84.0
	زیاد	114	7.0	7.0	91.0
	بسیار زیاد	145	9.0	9.0	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

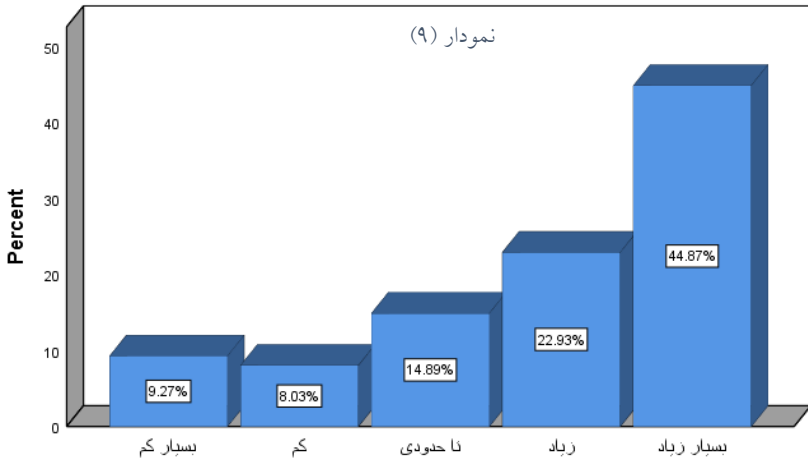
پنجم، بر بنیاد نتایج به دست آمده از این تحقیق، ۶۷٫۸ درصد اشتراک کننده گان نبود نظارت حکومت بر مدارس دینی را یکی از عوامل افراط‌گرایی در کشور دانسته و نقش آن را زیاد و بسیار زیاد گفتند (جدول و نمودار ۹).

بنابراین با توجه به آمار به دست آمده، می‌توان اذعان نمود که جوانان افغانستان، نبود نظارت حکومت بر فعالیت‌های مدارس دینی را یکی از عوامل اصلی افراط‌گرایی دانسته و انتظار دارند که کارشویه‌ی مناسب برای

نظارت بر مدارس دینی جهت مبارزه‌ی موثر با افراط‌گرایی روی دست گرفته است.

جدول (۹)

نبود نظارت حکومت بر مدارس دینی به چه میزان در افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	150	9.3	9.3	9.3
	کم	130	8.0	8.0	17.3
	تا حدودی	241	14.9	14.9	32.2
	زیاد	371	22.9	22.9	55.1
	بسیار زیاد	726	44.9	44.9	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

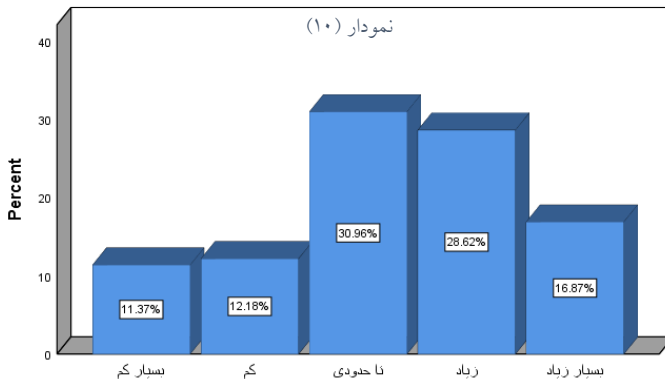
نبود نظارت حکومت بر مدارس دینی به چه میزان در افراط‌گرایی نقش دارند؟

ششم، برآیند این پژوهش نشان می‌دهد ۴۵٫۵ درصد اشتراک‌کننده‌گان، افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور را ناشی از عوامل دینی می‌دانند (جدول و نمودار ۱۰).

لذا با توجه به این ارقام به این نتیجه دست می‌یابیم که حکومت افغانستان و جامعه‌ی علمی و دینی کشور، مسوولیت دارند تا ریشه‌های افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور را از لحاظ دینی مورد بررسی قرار داده و راهکارهای موثر را در راستای از بین بردن آن عملی نمایند.

جدول (۱۰)

افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور به چه میزان عامل دینی دارد؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	184	11.4	11.4	11.4
	کم	197	12.2	12.2	23.5
	تا حدودی	501	31.0	31.0	54.5
	زیاد	463	28.6	28.6	83.1
	بسیار زیاد	273	16.9	16.9	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

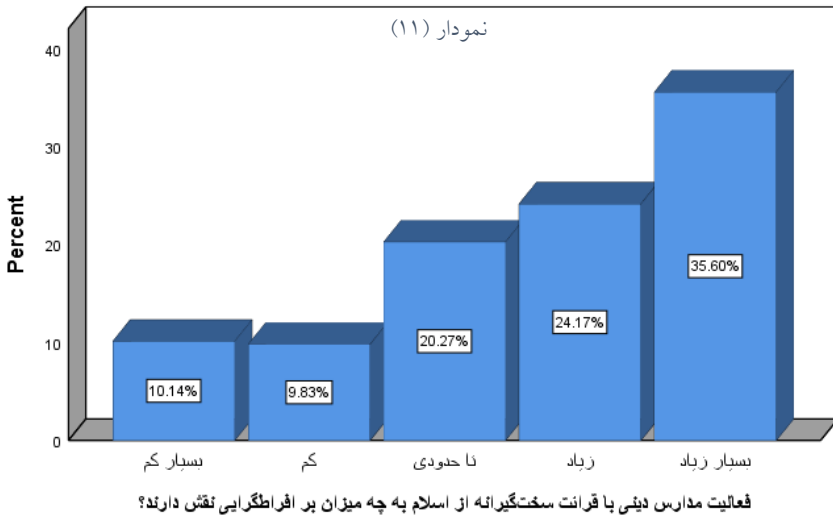
افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور به چه میزان عامل دینی دارد؟

هفتم، یافته‌های پژوهش در مورد نقش مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام در افراط‌گرایی با توجه به دیدگاه جوانان نشان می‌دهد که ۲۰,۳ درصد به صورت نسبی و ۵۹,۸ درصد از جوانان به نقش مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام در افراط‌گرایی زیاد و بسیار زیاد باورمند است (جدول و نمودار ۱۱).

بنابراین، باورمندی جوانان به نقش مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام در افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان، تبیین‌کننده‌ای این اصل است که جامعه‌ی افغانستان با توجه به خصوصیت اعتقادی و مذهبی خویش، در نتیجه ترویج قرائت‌های سخت‌گیرانه و غیر قابل انعطاف از اسلام، به افراط‌گرایی مواجه می‌شود.

جدول (۱۱)

فعالیت مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام به چه میزان بر افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	164	10.1	10.1	10.1
	کم	159	9.8	9.8	20.0
	تا حدودی	328	20.3	20.3	40.2
	زیاد	391	24.2	24.2	64.4
	بسیار زیاد	576	35.6	35.6	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

هشتم، یافته‌های تحقیق در مورد نقش برتری طلبی مذهبی و تکفیر پیروان مذهب دیگر بر شکل‌گیری افراط‌گرایی در افغانستان نشان می‌دهد که ۶۸٫۵ درصد از اشتراک‌کننده‌گان زیاد و بسیار زیاد به نقش برتری طلبی مذهبی و رویکرد تکفیری در شکل‌گیری افراط‌گرایی در افغانستان باورمند است (جدول و نمودار ۱۲).

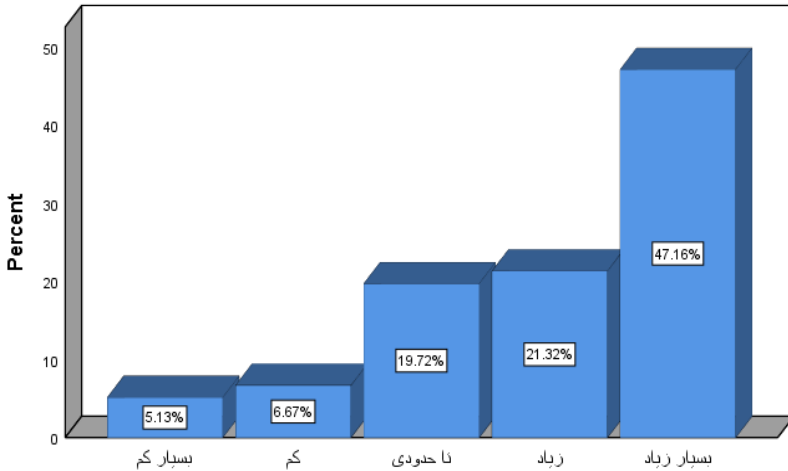
بنابراین با توجه به این نتایج، می‌توان گفت که مردم افغانستان و به‌خصوص جوانان، برتری طلبی مذهبی و تکفیر پیروان دیگر مذاهب را یکی از عوامل عمده افراط‌گرایی در افغانستان می‌دانند. و نتایج تحقیق به این امر مهم تاکید دارند که رویکرد تکفیر مذاهب باید از جامعه برداشته

شود و به عوض آن تقریب مذاهب جاگزین گردد تا مردم افغانستان در کنار همدیگر با همدیگرپذیری و اخوت زندگی بتوانند.

جدول (۱۲)

		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	83	5.1	5.1	5.1
	کم	108	6.7	6.7	11.8
	تا حدودی	319	19.7	19.7	31.5
	زیاد	345	21.3	21.3	52.8
	بسیار زیاد	763	47.2	47.2	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۱۲)

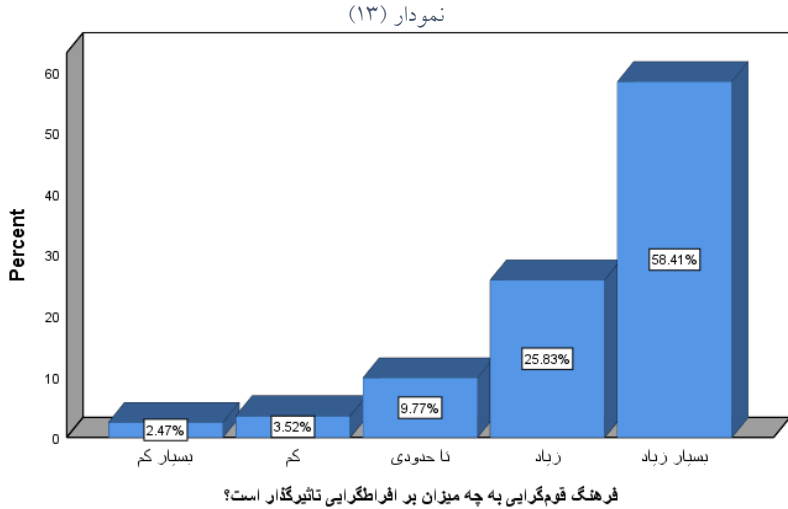
پرتری طلبی مذهبی و تکفیر پیروان مذهب دیگر به چه میزان بر شکل‌گیری افراط‌گرایی اثرگذار است؟

۳-۱-۲. عوامل فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی

نهم، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ۲۵,۸ درصد جوانان زیاد، ۵۸,۴ درصد جوانان بسیار زیاد و اکثریت جوانان (۸۴,۲) درصد از جوانان فرهنگ قومی و قوم‌گرایی را یکی از عوامل عمده‌ی افراط‌گرایی می‌دانند (جدول و نمودار ۱۳). با در نظر داشت نتایج یاد شده، می‌توان اذعان نمود که فرهنگ قوم‌گرایی و نفی وجود دیگر اقوام در کشور، زمینه‌ی افراطیت را فراهم نموده و موجب افراط‌گرایی در افغانستان شده است. لذا این رسالت همه شهروندان است که با رویکرد همدیگر‌پذیری و اصل کثرت‌گرایی فرهنگ همدیگر‌پذیری را جاگزین فرهنگ قوم‌گرایی نمایند تا ریشه‌ی پدیده‌ی افراط‌گرایی از جامعه برچیده شود.

جدول (۱۳)

فرهنگ قوم‌گرایی به چه میزان بر افراط‌گرایی تاثیرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	40	2.5	2.5	2.5
	کم	57	3.5	3.5	6.0
	تا حدودی	158	9.8	9.8	15.8
	زیاد	418	25.8	25.8	41.6
	بسیار زیاد	945	58.4	58.4	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

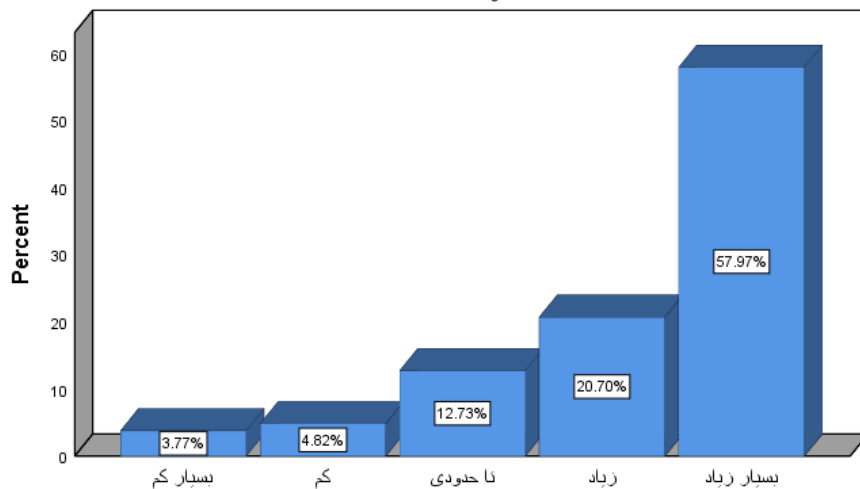
دهم، یافته‌های پژوهش در مورد نقش بی‌سوادی در افراط‌گرایی نشان می‌دهد که؛ ۱۲٫۷ درصد از جوانان تا حدودی و ۷۸٫۷ درصد از جوانان زیاد و بسیار زیاد به نقش بی‌سوادی در افراط‌گرایی باورمند است (جدول و نمودار ۱۴).

بنابراین می‌توان گفت که به صورت کلی اکثریت جوانان، بی‌سواد را یکی از عوامل گرفتار شدن مردم در دام افراط‌گرایی می‌دانند و به این اصل تاکید دارند که با تقویت بنیه‌های آموزشی و زمینه سازی آموزش بهتر و رایگان، شهروندان کشور با نعمت سواد از پدیده‌ای افراط‌گرایی نجات داده شود.

جدول (۱۴)

بی‌سوادی به چه میزان عامل افراط‌گرایی تلقی می‌شود؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	61	3.8	3.8	3.8
	کم	78	4.8	4.8	8.6
	تا حدودی	206	12.7	12.7	21.3
	زیاد	335	20.7	20.7	42.0
	بسیار زیاد	938	58.0	58.0	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۱۴)

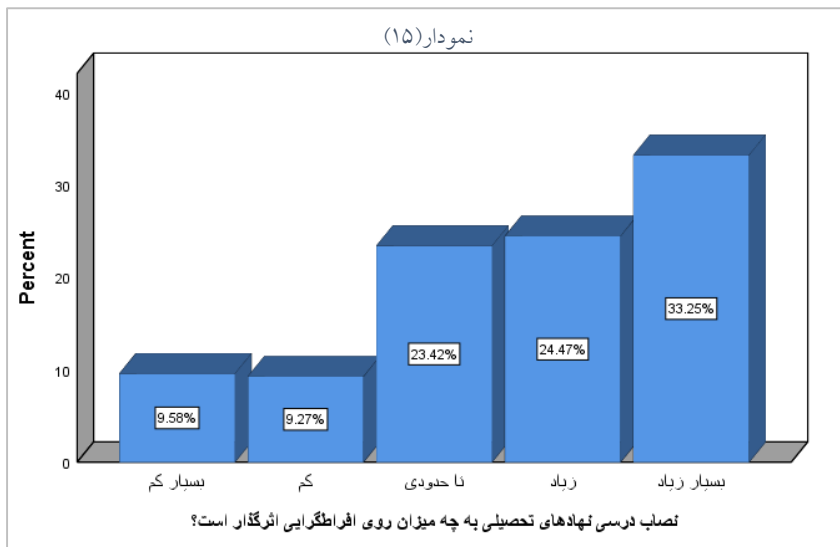

بی‌سوادی به چه میزان عامل افراط‌گرایی تلقی می‌شود؟

یازدهم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۵۷٫۸ درصد جوانان به این باور است که نصابِ درسی نهادهای تحصیلی، زیاد و بسیار زیاد موجب افراط‌گرایی می‌شود (جدول و نمودار ۱۵).

بنابراین، بذر اندیشه‌های افراط‌گرایی از طریق دانشگاه‌ها و نهادهای تحصیلی، آینده‌ای ویرانگر را برای شهروندان افغانستان رقم خواهد زد. لذا ضرورت اساسی این است که در قسمت نصابِ درسی نهادهای تحصیلی، تجدید نظر جدی صورت گیرد تا مواردی که به تولید اندیشه‌ای افراط‌گرایی کمک می‌کند، از نصاب درسی حذف گردد و به عوض آن مضامینی که به صلح و همدیگرپذیری کمک می‌کنند، جایگزین گردد.

جدول (۱۵)					
نصاب درسی نهادهای تحصیلی به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	155	9.6	9.6	9.6
	کم	150	9.3	9.3	18.9
	تا حدودی	379	23.4	23.4	42.3
	زیاد	396	24.5	24.5	66.7
	بسیار زیاد	538	33.3	33.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

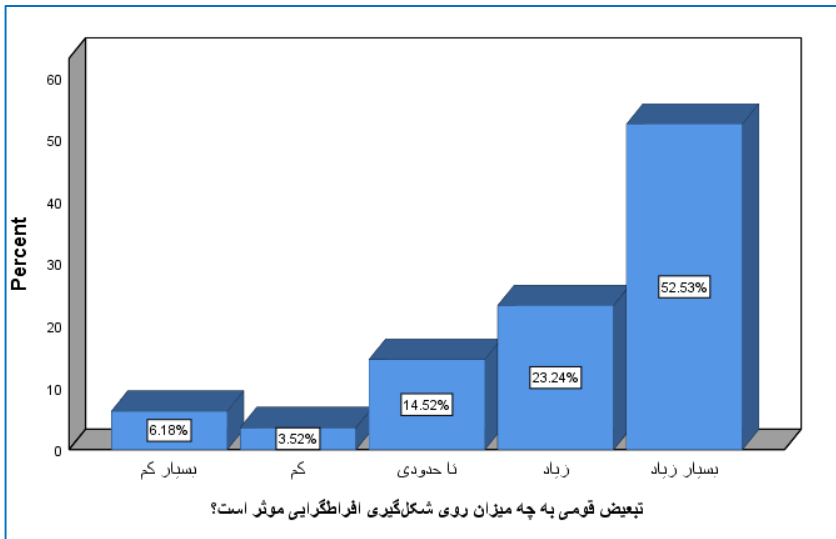
دوازدهم، بر بنیاد یافته‌های این تحقیق، ۷۵٫۷ درصد از جوانان نقش تبعیض قومی را در شکل‌گیری افراط‌گرایی؛ زیاد و بسیار زیاد موثر می‌دانند (جدول و نمودار ۱۶).

بنابراین، با توجه به دیدگاه اشتراک‌کننده‌گان در هشت ولایتی که بیشتر از همه در معرض افراط‌گرایی قرار دارند و نتایج تحقیق در این مورد، می‌توان بیان نمود که تبعیض قومی موجب نفرت اجتماعی در جامعه شده و سرانجام به افراط‌گرایی می‌انجامد.

جدول (۱۶)

تبعیض قومی به چه میزان روی شکل گیری افراط گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص ها	بسیار کم	100	6.2	6.2	6.2
	کم	57	3.5	3.5	9.7
	تا حدودی	235	14.5	14.5	24.2
	زیاد	376	23.2	23.2	47.5
	بسیار زیاد	850	52.5	52.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۱۶)

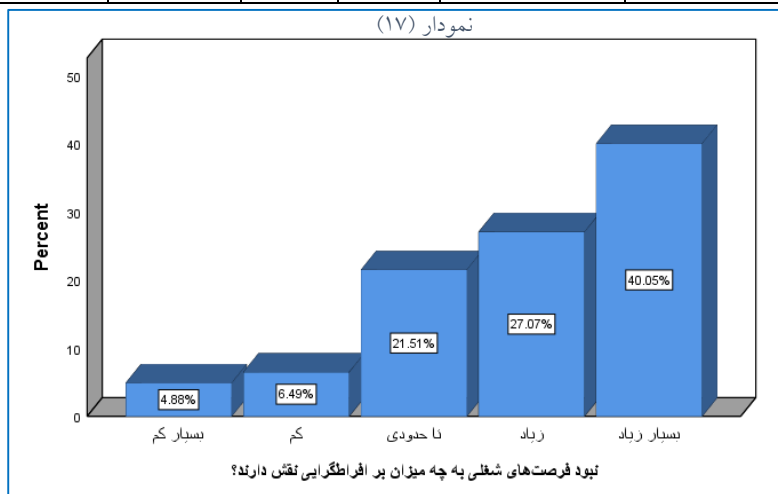

سیزدهم، یافته‌های تحقیق در مورد نقش نبود فرصت‌های شغلی بر افراط‌گرایی نشان می‌دهد که ۶۷٫۱ درصد جوانان این نقش را زیاد و بسیار زیاد موثر دانستند (جدول و نمودار ۱۷).

بنابراین با توجه به برآیند تحقیق، نبود فرصت‌های شغلی در جامعه، شهروندان به‌خصوص جوانان را در تنگنای اجتماعی و اقتصادی قرار داده و سرانجام این مجبوریّت آنها را بسوی افراط‌گرایی سوق می‌دهند.

جدول (۱۷)

نیود فرصت‌های شغلی به چه میزان بر افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	79	4.9	4.9	4.9
	کم	105	6.5	6.5	11.4
	تا حدودی	348	21.5	21.5	32.9
	زیاد	438	27.1	27.1	60.0
	بسیار زیاد	648	40.0	40.0	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

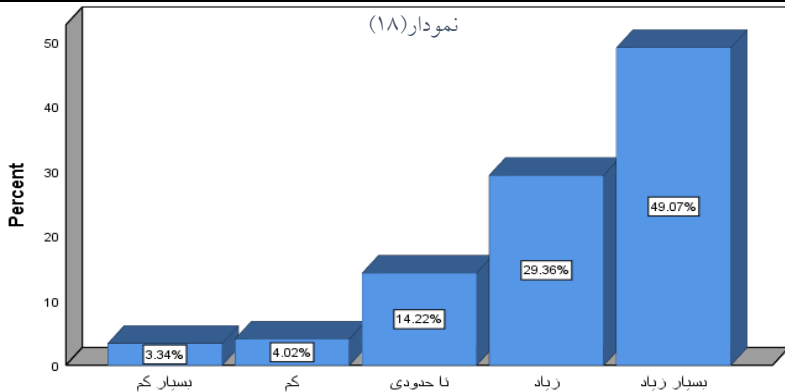

چهاردهم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که پیرامون اثرگذاری برتری طلبی قومی روی افراط‌گرایی؛ ۷۸٫۵ درصد جوانان زیاد و بسیار زیاد باورمند است که برتری طلبی قومی موجب افراط‌گرایی خواهد شد (جدول و نمودار ۱۸).

لذا با توجه به این یافته‌ها، می‌توان بیان داشت که برتری طلبی قومی، مسیر جامعه را بسوی افراط‌گرایی باز می‌کند و برآیند آن به همه مردم آسیب خواهد رسانید.

جدول (۱۸)

برتری طلبی قومی به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	54	3.3	3.3	3.3
	کم	65	4.0	4.0	7.4
	تا حدودی	230	14.2	14.2	21.6
	زیاد	475	29.4	29.4	50.9
	بسیار زیاد	794	49.1	49.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

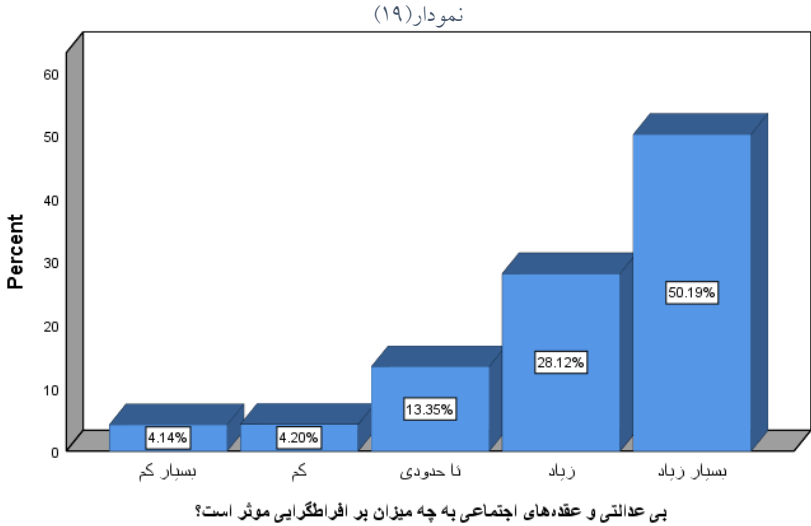

برتری‌طلبی قومی به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟

پانزدهم، به اساس نتایج حاصله از تحقیق پیرامون نقش بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی بر افراط‌گرایی، ۷۸٫۳ درصد از جوانان اشتراک‌کننده در تحقیق؛ این نقش را زیاد و بسیار زیاد موثر دانستند (جدول و نمودار ۱۹). با در نظر داشت آمار یادشده، به صراحت می‌توان گفت که باورمندی جوانان بر تاثیر‌گذاری نقش بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی در ترویج افراط‌گرایی، بیانگر روایت تلخ حرمان شهروندان از حقوق مدنی و شهروندی شان است که در نتیجه‌ی محرومیت از حقوق خویش، سطوح مختلف بی‌عدالتی را تجربه نموده است. و به این ترتیب تجربیات جوانان تبیین‌کننده‌ای این نکته است که سرانجام حرمان از حقوق مدنی و اجتماعی و بی‌عدالتی در جامعه، افراط‌گرایی است.

جدول (۱۹)

بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی به چه میزان بر افراط‌گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	67	4.1	4.1	4.1
	کم	68	4.2	4.2	8.3
	تا حدودی	216	13.3	13.3	21.7
	زیاد	455	28.1	28.1	49.8
	بسیار زیاد	812	50.2	50.2	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

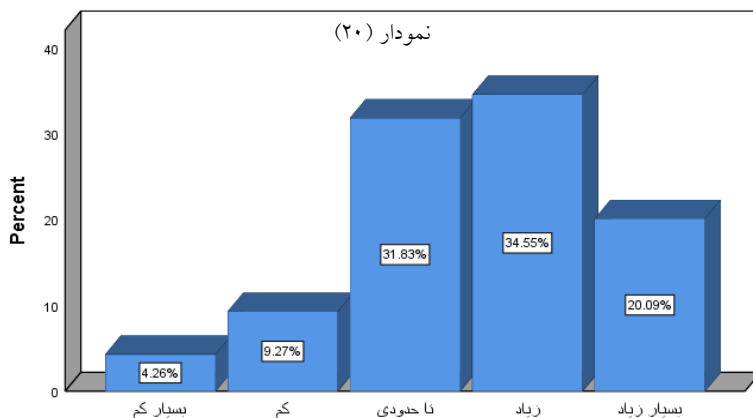
شانزدهم، یافته‌های این تحقیق پیرامون منشای اجتماعی و فرهنگی افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور نشان می‌دهد که ۳۱٫۸ درصد از پاسخ‌دهنده‌گان تا حدودی افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها را به منشای فرهنگی و اجتماعی آن مرتبط دانسته و اکثریت جوانان (۵۶٫۴) در صد به این باور است که افراط‌گرایی در دانشگاه‌های افغانستان؛ منشای فرهنگی و اجتماعی دارد (جدول و نمودار ۲۰).

بنابراین با توجه به این نتایج می‌توان گفت که افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور ریشه‌ی عمیق فرهنگی و اجتماعی دارد که تداوم فرهنگ‌های

افراط‌گرایانه و ناهم‌گون با ضرورت‌های جامعه‌ی امروزی، افراط‌گرایی و خارج شدن از جاده‌ی اعتدال و میانه‌روی را در پی دارد. لذا آنچه که می‌تواند موجب تغییر فرهنگی و اجتماعی در جامعه شود و کشور را از افراط‌گرایی نجات دهد؛ تلاش و پشتکار روشنگرانه‌ای جوانان و مسوولان است که از این مسیر به همدیگرپذیری و فرهنگ میانه‌روی دست یابیم.

جدول (۲۰)

افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور به چه میزان منشاء اجتماعی و فرهنگی دارد؟		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	69	4.3	4.3	4.3
	کم	150	9.3	9.3	13.5
	تا حدودی	515	31.8	31.8	45.4
	زیاد	559	34.5	34.5	79.9
	بسیار زیاد	325	20.1	20.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور به چه میزان منشاء اجتماعی و فرهنگی دارد؟

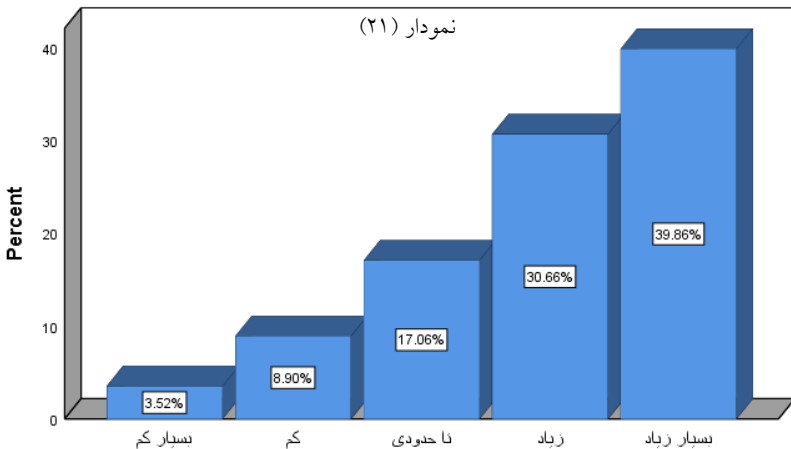
۳-۱-۳. عوامل اقتصادی افراط‌گرایی

هفدهم، بر بنیاد یافته‌های تحقیق حاضر، ۶،۷۰ درصد از جوانان در مورد نقش فقر اقتصادی در افراط‌گرایی، زیاد و بسیار زیاد باورمند است (جدول و نمودار ۲۲).

بنابراین، می‌توان ادعا نمود که فقر اقتصادی یکی از عوامل بنیادین افراط‌گرایی است که از لحاظ اقتصادی شهروندان کشور را مجبور می‌کند تا در خدمت گروه‌های افراطی قرار گیرند.

جدول (۲۱)

میزان تاثیرگذاری فقر اقتصادی بر افراط‌گرایی چگونه است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	57	3.5	3.5	3.5
	کم	144	8.9	8.9	12.4
	تا حدودی	276	17.1	17.1	29.5
	زیاد	496	30.7	30.7	60.1
	بسیار زیاد	645	39.9	39.9	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

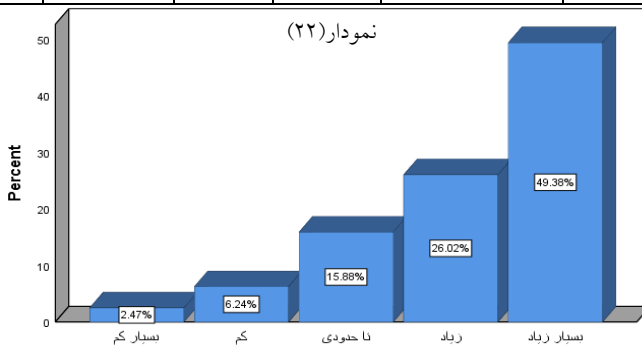

هجدهم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۵,۴ درصد جوانان در مورد اثرگذاری بیکاری و نبود فرصت شغلی در افراط‌گرایی، به این باور است که این نقش زیاد و بسیار زیاد موثر هستند (جدول و نمودار ۲۲).

لذا با توجه به این امر مهم که بی‌کاری و نبود فرصت شغلی، جوانان و شهروندان کشور را به سوی افراط‌گرایی سوق می‌دهند. رسالت مسوولان و همه کارگزاران و ساختارهای تاثیرگذار است که پالیسی‌های کارآفرینی را روی دست گرفته و به این ترتیب علی‌رغم تامین شغل مناسب برای شهروندان، آنان را از دام افراط‌گرایی نجات دهند.

جدول (۲۲)

بیکاری و نبود فرصت شغلی به چه میزان بر افراط‌گرایی اثرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	40	2.5	2.5	2.5
	کم	101	6.2	6.2	8.7
	تا حدودی	257	15.9	15.9	24.6
	زیاد	421	26.0	26.0	50.6
	بسیار زیاد	799	49.4	49.4	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

بیکاری و نبود فرصت شغلی به چه میزان بر افراط‌گرایی اثرگذار است؟

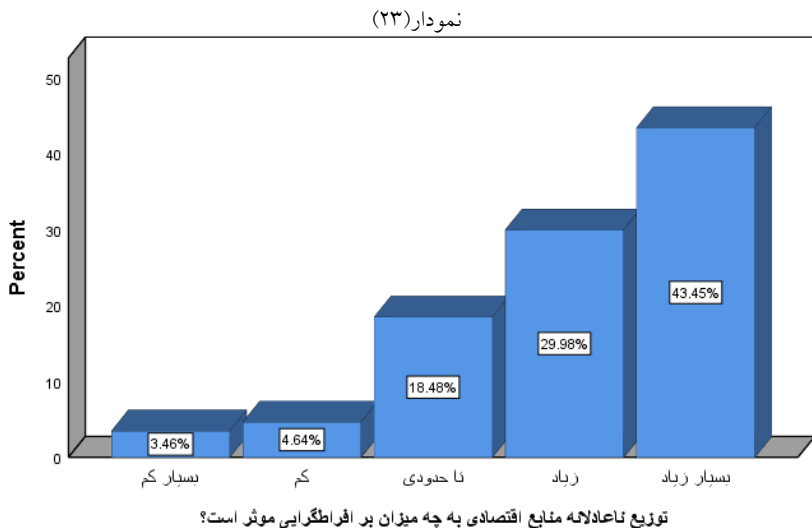
نزد هم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۳،۴ درصد جوانان اشتراک کننده در تحقیق، به این باور است که توزیع ناعادلانه‌ی منابع اقتصادی در میان شهروندان افغانستان؛ زیاد و بسیار زیاد به افراط‌گرایی می‌انجامد (جدول و نمودار ۲۳).

بنابراین می‌توان گفت که توزیع ناعادلانه‌ی منابع اقتصادی در میان شهروندان کشور، یکی از عوامل مهم افراط‌گرایی است که شهروندان کشور در نتیجه‌ی حرمان از منابع اقتصادی کشور، از روش‌های افراط‌گرایانه برای به دست آوردن حق خویش اقدام می‌کنند.

لذا راهکار سهل آن است که با استفاده از مکانیزم‌های موثر، برای توزیع عادلانه‌ی منابع اقتصادی و تطبیق برنامه‌های توسعه‌ای در کشور، اقدامات اساسی انجام شود تا به دو هدف توسعه و هم‌دیگرپذیری به طور هم‌زمان دست یابیم.

جدول (۲۳)

توزیع ناعادلانه منابع اقتصادی به چه میزان بر افراط‌گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	56	3.5	3.5	3.5
	کم	75	4.6	4.6	8.1
	تا حدودی	299	18.5	18.5	26.6
	زیاد	485	30.0	30.0	56.6
	بسیار زیاد	703	43.4	43.4	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

بیستم، نتایج تحقیق در مورد نقش مالیات متعدد دولتی بر سکتور خصوصی در افراط‌گرایی نشان می‌دهد که ۳۴,۳٪ از جوانان تا حدودی به این باور است که وضع مالیات متعدد بر سکتور خصوصی آنها را متمایل به جریان افراطی می‌سازد. اما ۴۳,۸٪ درصد به این باور است که وضع مالیات متعدد بر سکتور خصوصی یکی از عوامل عمده‌ی افراط‌گرایی بوده می‌تواند (جدول و نمودار ۲۴).

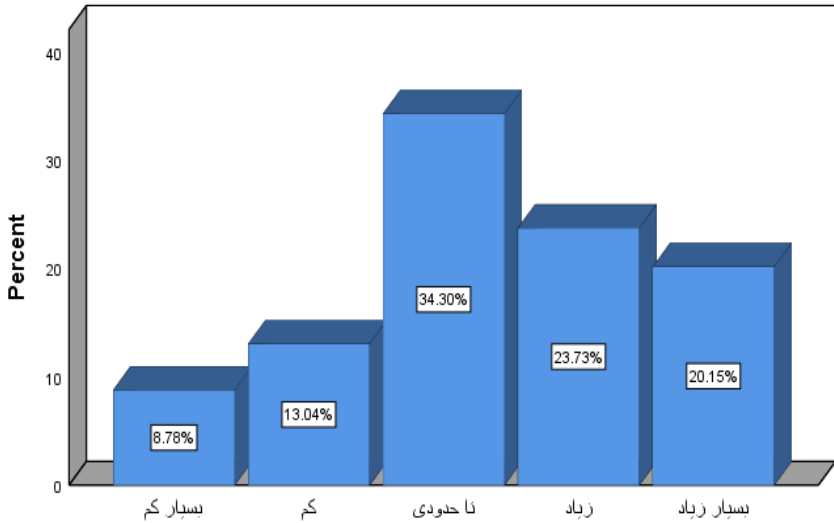
لذا با توجه به این نتایج می‌توان بیان داشت که وضع مالیات متعدد و غیرعادلانه بر شهروندان و سکتور خصوصی می‌تواند بنیاد حاکمیت را

متزلزل نماید و آهسته آهسته به نارضایتی جمعی تبدیل شده و در نهایت فروپاشی نظام را رقم خواهد زد.

جدول (۲۴)

مالیات متعدد دولتی بر سکتور خصوصی به چه میزان بر افراطگرایی اثرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	142	8.8	8.8	8.8
	کم	211	13.0	13.0	21.8
	تا حدودی	555	34.3	34.3	56.1
	زیاد	384	23.7	23.7	79.9
	بسیار زیاد	326	20.1	20.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۲۴)

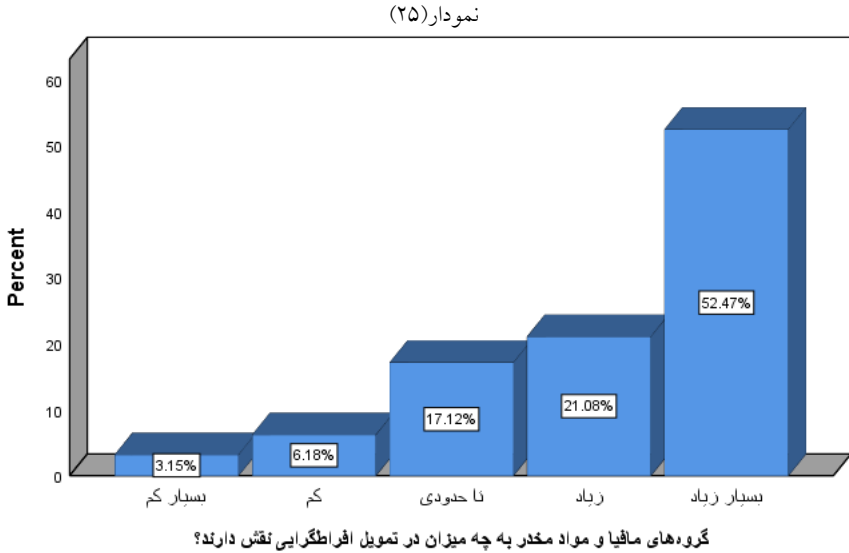
مالیات متعدد دولتی بر سکتور خصوصی به چه میزان بر افراطگرایی اثرگذار است؟

بیست‌ویکم، بر بنیاد نتایج به دست آمده از این تحقیق پیرامون موثریت گروه‌های مافیایی و مواد مخدر در تمویل افراط‌گرایی، ۷۳٫۶ درصد از اشتراک‌کننده‌گان به این باور است که رشد گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر، زیاد و بسیار زیاد در تمویل افراط‌گرایی نقش دارند (جدول و نمودار ۲۵).

بنابراین با در نظر داشت آمار متذکره، می‌توان اذعان نمود که اکثریت جوانان افغانستان به این باور است که گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر در کنار سایر عوامل، یکی از عوامل عمده‌ی تمویل و ترویج افراط‌گرایی است. به دلیل اینکه فعالیت‌های گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر در ضعف حاکمیت و نبود قانون، رونق و بازار بهتر خواهد داشت.

جدول (۲۵)

گروه‌های مافیا و مواد مخدر به چه میزان در تمویل افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	51	3.2	3.2	3.2
	کم	100	6.2	6.2	9.3
	تا حدودی	277	17.1	17.1	26.5
	زیاد	341	21.1	21.1	47.5
	بسیار زیاد	849	52.5	52.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

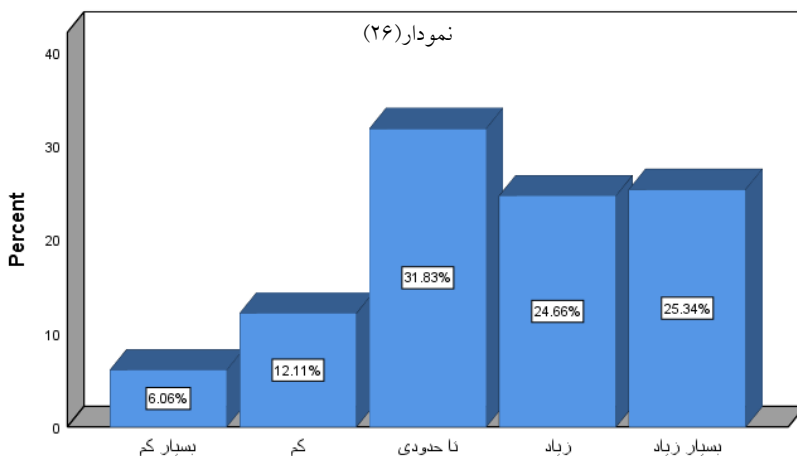
بیست و دوم، نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که ۵۰ درصد اشتراک‌کنندگان به این باور می‌باشند که افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور ریشه در عوامل اقتصادی دارد (جدول و نمودار ۲۶).

لذا به اساس یافته‌های پژوهش حاضر، رسالت اصلی کارگزاران و استادان دانشگاه‌ها است که دانش‌آموختگانی آشنا به مهارت و فنون بازار کار را در جامعه تقدیم نمایند تا دانشگاهیان برای تامین نیازمندی‌های اقتصادی خویش در دوران دانشگاه به گروه‌های افراطی که عوامل بیرونی هم در پشت صحنه آن قرار دارد، مراجعه نکند. بلکه با چشم‌انداز روشن و

فراگیری مهارت‌های اساسی، خود را برای فردای بهتر آماده نمایند. و نتایج این بخش تحقیق، ضرورت این مکانیزم اساسی را بیان می‌کند که بربنیاد آن باید کارآموزی و دانشجویی را در کنار هم قرار دهیم. تا محصلان در کنار درس دانشگاه عملاً توانایی تامین مالی خویش را داشته باشند و به این ترتیب از دام افراط‌گرایان رهایی خواهند یافت.

جدول (۲۶)

افراط‌گرایی در پوهنتون‌های افغانستان به چه میزان ریشه در عوامل اقتصادی دارد؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	98	6.1	6.1	6.1
	کم	196	12.1	12.1	18.2
	تا حدودی	515	31.8	31.8	50.0
	زیاد	399	24.7	24.7	74.7
	بسیار زیاد	410	25.3	25.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

افراط‌گرایی در پوهنتون‌های افغانستان به چه میزان ریشه در عوامل اقتصادی دارد؟

۳-۱-۴. عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی

بیست‌وسوم، یافته‌های تحقیق در مورد نقش حمایت‌های خارجی از مدارس دینی در افغانستان و اثرگذاری آن بر افراط‌گرایی نشان می‌دهد که ۶۶٫۵ درصد از جوانان نقش حمایت‌های خارجی از مدارس دینی را زیاد و بسیار زیاد در افراط‌گرایی موثر می‌دانند (جدول و نمودار ۲۷).

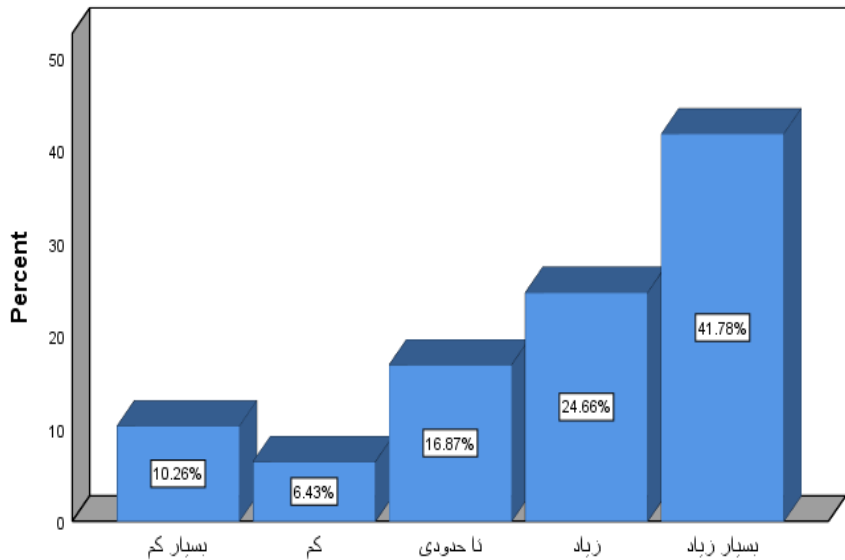
با در نظرداشت این یافته‌ها، می‌توان اذعان نمود که جوانان افغانستان به این باور اند که حمایت‌های خارجی از مدارس دینی ریشه در استراتژی‌های کلان منطقه‌ای و بین‌الملل دارند که سرانجام از مجرای مدارس دینی، افراط‌گرایی را در افغانستان، ترویج و گسترش می‌دهند تا به اهداف راهبردی خویش دست یابند.

بنابراین به منظور رهایی از بر نامه‌های فرامرزی ساختن افراط‌گرایی کشورهای منطقه و جامعه بین‌المللی، نظارت جدی بر فعالیت مدارس در کشور صورت گیرد و کمک‌های کشورهای را که عمق استراتژیک آنها توسعه‌ی تروریسم و افراطیت است، قبول نشود.

جدول (۲۷)

		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	166	10.3	10.3	10.3
	کم	104	6.4	6.4	16.7
	تا حدودی	273	16.9	16.9	33.6
	زیاد	399	24.7	24.7	58.2
	بسیار زیاد	676	41.8	41.8	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۲۷)

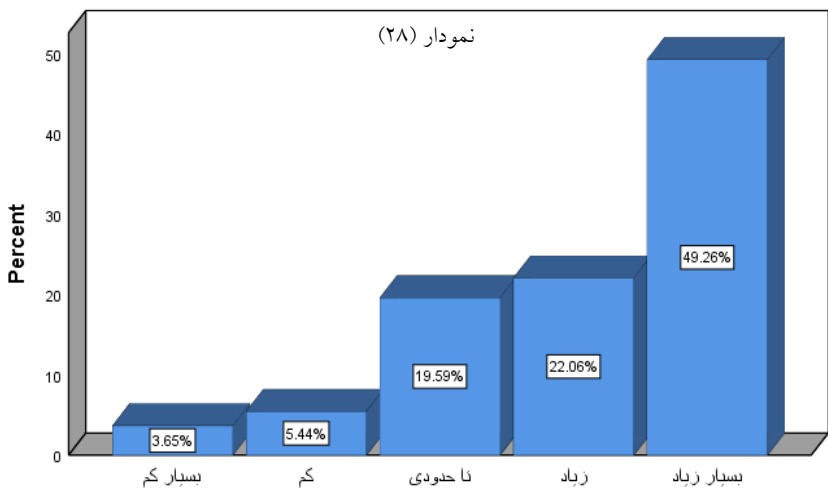
حمایت‌های خارجی از مدارس دینی در افغانستان به چه میزان بر افراط‌گرایی اثرگذار است؟

بیست و چهارم، یافته‌های تحقیق در مورد نقش حمایت‌های خارجی از احزاب سیاسی در ترویج افراط‌گرایی نشان می‌دهد که اکثریت جوانان (۷۱,۴ درصد به این باور است که حمایت‌های خارجی از احزاب سیاسی، در ترویج افراط‌گرایی نقش زیاد دارد. (جدول و نمودار ۲۸).

با در نظر داشت یافته‌های فوق می‌توان به این نتیجه رسید که جوانان هشت ولایت افغانستان که بیشتر از همه در معرض افراط‌گرایی است، این واقعیت را بیان می‌دارد که احزاب سیاسی که به ترویج افراط‌گرایی تلاش می‌کنند بیشتر منابع تمویل خارجی دارند و این امر سبب تسری افراطیت در جامعه‌ی افغانستان شده است.

جدول (۲۸)

حمایت‌های خارجی از احزاب سیاسی به چه میزان در ترویج افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	59	3.6	3.6	3.6
	کم	88	5.4	5.4	9.1
	تا حدودی	317	19.6	19.6	28.7
	زیاد	357	22.1	22.1	50.7
	بسیار زیاد	797	49.3	49.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

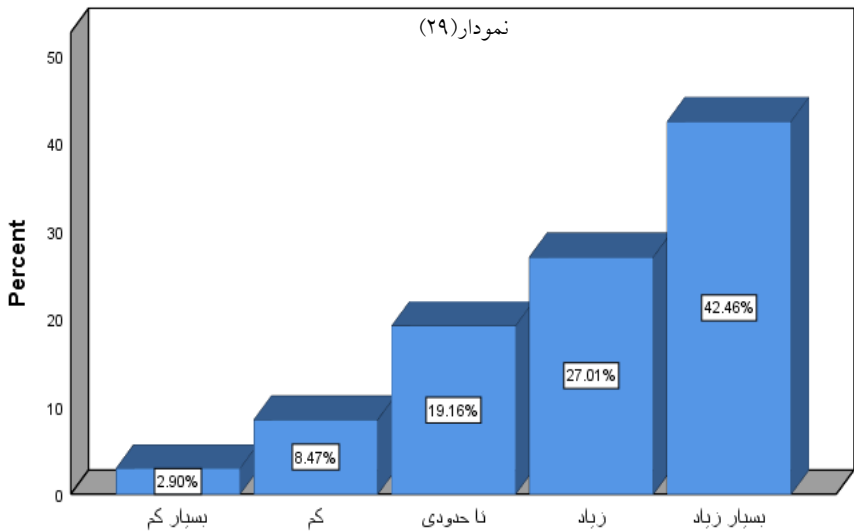
حمایت‌های خارجی از احزاب سیاسی به چه میزان در ترویج افراط‌گرایی نقش دارند؟

بیست‌وپنجم، رقابت عربستان و ایران در جغرافیای افغانستان با رویکرد سیاسی و ایدئولوژیکی تنش‌های را به میان آورده و به باور جوانان اینگونه رقابت‌های ایران و عربستان موجب افراط‌گرایی در کشور شده است (جدول و نمودار ۲۹).

بر بنیاد یافته‌های تحقیق حدود ۶۹٫۵ درصد از پاسخ‌دهنده‌گان تحقیق، نقش رقابت ایران و عربستان را بر افراط‌گرایی در افغانستان موثر می‌دانند که از آن جمله ۴۲٫۵ درصد آنان این نقش را بسیار اثربخش دانسته‌اند.

جدول (۲۹)

رقابت ایران و عربستان در خاک افغانستان به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	47	2.9	2.9	2.9
	کم	137	8.5	8.5	11.4
	تا حدودی	310	19.2	19.2	30.5
	زیاد	437	27.0	27.0	57.5
	بسیار زیاد	687	42.5	42.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

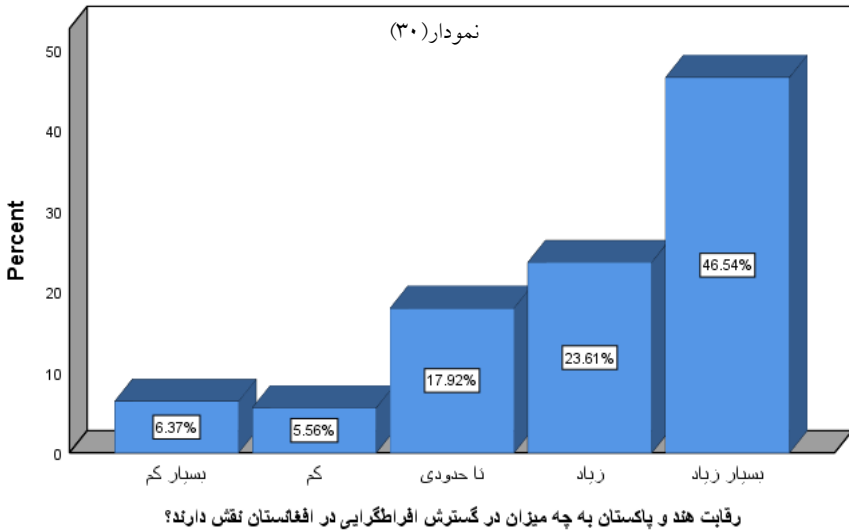
رقابت ایران و عربستان در خاک افغانستان به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟

بیست‌وششم، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۱۷,۹ درصد جوانان به صورت نسبی باورمند است که رقابت هند و پاکستان در جغرافیای افغانستان به افراط‌گرایی در جامعه خواهد انجامید و از سوی هم ۷۰,۱ درصد جوانان دیدگاه شان این است که رقابت هند و پاکستان در افغانستان، زیاد و بسیار زیاد موجب افراط‌گرایی می‌شود (جدول و نمودار ۳۰).

بنابراین باتوجه به این آمار، دیدگاه جوانان نسبت به تاثیرگذاری رقابت هند و پاکستان بر افراط‌گرایی در افغانستان، ریشه در منازعه‌ی تاریخی این دو کشور دارد که همواره تلاش نموده است همدیگر را در فرامرزهای شان در جغرافیای به نام افغانستان مغلوب نمایند و بدون شک، در سیر تداوم این منازعه‌ی تاریخی و بنیادین، پیامدهای آن به جغرافیا و جامعه‌ی افغانستان نیز تسری یافته و از دید جوانان افغانستان این رقابت‌ها موجب افراط‌گرایی و تقویت گروه‌های افراطی در خاک افغانستان شده است.

جدول (۳۰)

رقابت هند و پاکستان به چه میزان در گسترش افراط‌گرایی در افغانستان نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	103	6.4	6.4	6.4
	کم	90	5.6	5.6	11.9
	تا حدودی	290	17.9	17.9	29.9
	زیاد	382	23.6	23.6	53.5
	بسیار زیاد	753	46.5	46.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

بیست و هفتم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۱۶,۴ درصد جوانان به صورت نسبی باورمند است که رقابت میان قدرت‌های بزرگ در افغانستان به افراط‌گرایی در جامعه خواهد انجامید و از سوی هم ۷۵,۲ درصد جوانان دیدگاه شان این است که رقابت میان قدرت‌های بزرگ در افغانستان، زیاد و بسیار زیاد موجب افراط‌گرایی می‌شود (جدول و نمودار ۳۱).

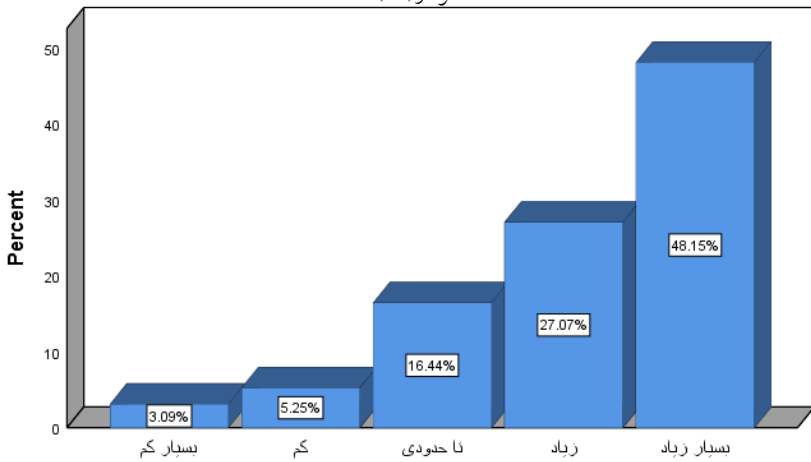
بنابراین می‌توان ادعا نمود که حضور قدرت‌های بزرگ با اهداف راهبردی متفاوت در جغرافیای افغانستان، بدون شک به تقابل آن قدرت‌ها می‌انجامد و از سوی هم کارگزاران سیاست خارجی کشور، در مدیریت منافع قدرت‌های بزرگ و جلوگیری از تضاد آنها، کمتر موفق بودند و تعادل لازم را میان منافع این قدرت‌ها فراهم نتوانستند.

لذا تضاد منافع میان قدرت‌های بزرگ، سرانجام به بعضی برنامه‌های حمایت از گروه‌های مختلف افراط‌گرا می‌کشاند که نتیجه‌ی آن گسترش افراط‌گرایی در جغرافیای افغانستان است. و به نظر می‌رسد که مصداق عینی این تضاد را در چارچوب بیشتر از ۲۰ گروه افراطی در افغانستان مشاهده و تحلیل می‌توانیم.

جدول (۳۱)

		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	50	3.1	3.1	3.1
	کم	85	5.3	5.3	8.3
	تا حدودی	266	16.4	16.4	24.8
	زیاد	438	27.1	27.1	51.9
	بسیار زیاد	779	48.1	48.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۱)

رقابت میان قدرت‌های بزرگ در خاک افغانستان به چه میزان روی افراط‌گرایی اثرگذار است؟

بیست‌وهشتم، نتایج پژوهش در مورد نقش حضور نیروهای خارجی در شکل‌گیری افراط‌گرایی در افغانستان، نشان می‌دهد که ۵۹,۶ درصد جوانان به موثریت نقش حضور نیروهای خارجی در افراط‌گرایی، زیاد و بسیار زیاد باورمند است (جدول و نمودار ۳۲).

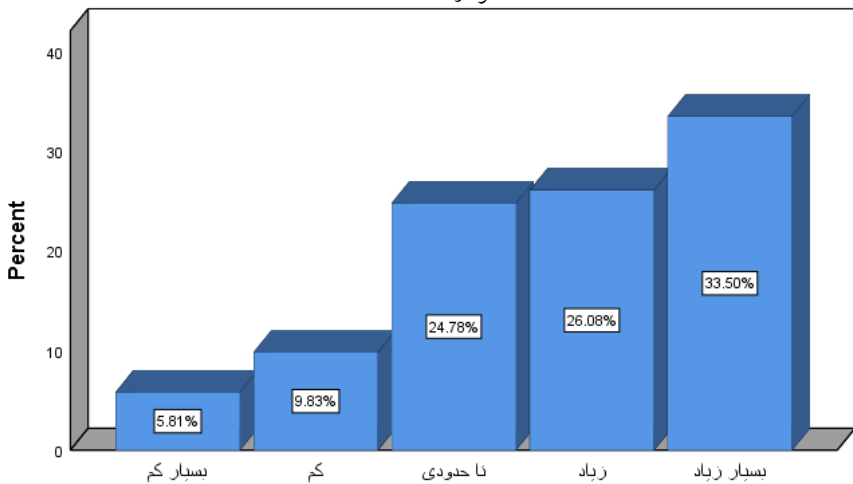
با در نظر داشت آمار متذکره، می‌توان گفت که حضور نظامی آمریکا و اعضای ناتو در افغانستان با تجهیزات بسیار مدرن اما ناکام در تامین امنیت، بستر خوب را برای سر‌بازگیری گروه‌های افراطی فراهم نمودند و افراط‌گرایان با استناد به حضور غیرموثر نیروهای خارجی که امنیت و رفاه را برای مردم افغانستان تامین نتوانستند و هرکشور به دنبال منافع ملی خود است، سربازان زیاد را به گروه خویش جذب نمودند. و به این ترتیب حضور نیروهای خارجی و در برخی موارد نقص حقوق بشری از سوی این نیروها، یکی از عوامل اساسی در شکل‌گیری افراط‌گرایی در افغانستان پنداشته می‌شود.

لذا با مسوولانه ساختن حضور این نیروها در افغانستان و الزام نمودن آنها برای مبارزه در برابر افراط‌گرایی، می‌توان از چالش‌های افراط‌گرایی در کشور نجات یافت.

جدول (۳۲)

حضور نیروهای خارجی به چه میزان در شکل گیری افراط‌گرایی نقش دارند؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	94	5.8	5.8	5.8
	کم	159	9.8	9.8	15.6
	تا حدودی	401	24.8	24.8	40.4
	زیاد	422	26.1	26.1	66.5
	بسیار زیاد	542	33.5	33.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۲)

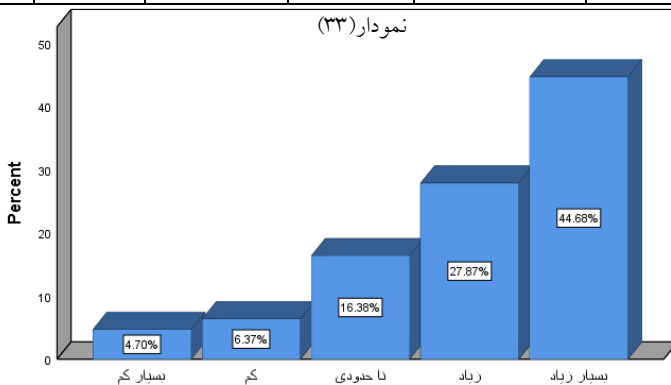
حضور نیروهای خارجی به چه میزان در شکل گیری افراط‌گرایی نقش دارند؟

بیست‌ونهم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۲٫۶ درصد از جوانان نقش ضعف حکومت‌داری خوب را بر روی افراط‌گرایی، زیاد و بسیار زیاد موثر ارزیابی نمودند (جدول و نمودار ۳۳).

با در نظر داشت این آمار می‌توان گفت که ضعف حکومت‌داری خوب موجب ایجاد نارضایتی در جامعه شده و گروه‌های افراطی با استفاده از ضعف حکومت‌داری، افراد را برای پیوستن به گروه‌های شان جهت مبارزه با حاکمیت ضعیف تشویق و ترغیب می‌کنند.

جدول (۳۳)

ضعف حکومت‌داری خوب به چه میزان روی افراط‌گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	76	4.7	4.7	4.7
	کم	103	6.4	6.4	11.1
	تا حدودی	265	16.4	16.4	27.4
	زیاد	451	27.9	27.9	55.3
	بسیار زیاد	723	44.7	44.7	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

ضعف حکومت‌داری خوب به چه میزان روی افراط‌گرایی موثر است؟

سی‌ام، نتایج تحقیق در مورد اثرگذاری جنگ میان دولت و مخالفان آن بالای افراط‌گرایی نشان می‌دهد که حدود ۷۷.۲ درصد از جوانان به این باور است که جنگ میان دولت و مخالفان مسلح آن، زیاد و بسیار زیاد به تسری افراط‌گرایی در جامعه انجامیده است (جدول و نمودار ۳۴).

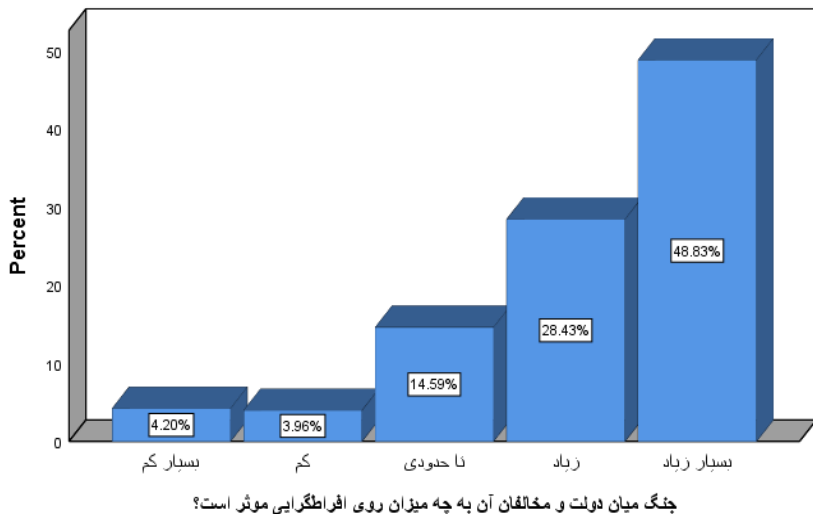
بنابراین با توجه به آمار متذکره می‌توان گفت که جنگ به عنوان عامل ناهنجار اجتماعی، زمینه‌ی شکل‌گیری و رشد افراط‌گرایی را در افغانستان فراهم نموده است. به‌ویژه زمانی که این جنگ آبش‌خور ایدیولوژیک فرامرزی در میان گروه‌های افراطی دارد.

از سوی هم نزدیک به چهار دهه جنگ در افغانستان، کانال‌های مختلف را میان گروه‌های افراطی و سازمان‌های استخباراتی منطقه‌ای و جهانی فراهم آورده است که تعدد گروه‌های افراطی با قرائت‌های مختلفی اکثراً ایدیولوژیک در مقابل دولت نویناد افغانستان، پدیده‌ای افراط‌گرایی را بیش از هر زمان دیگر در این کشور عمیق و سازمان‌یافته نموده است.

جدول (۳۴)

جنگ میان دولت و مخالفان آن به چه میزان روی افراط‌گرایی موثر است؟					
		فراوانی	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	68	4.2	4.2	4.2
	کم	64	4.0	4.0	8.2
	تا حدودی	236	14.6	14.6	22.7
	زیاد	460	28.4	28.4	51.2
	بسیار زیاد	790	48.8	48.8	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۴)

سی‌ویکم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۲۸٫۱ درصد جوانان نقش عوامل سیاسی و امنیتی را در افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها تا حدودی نسبی ارزیابی نمودند و در عین حال حدود ۵۹٫۲ درصد جوانان دیدگاه شان این است که نقش عوامل سیاسی و امنیتی در افراط‌گرایی به‌ویژه در دانشگاه‌ها، زیاد و بسیار زیاد برجسته است (جدول و نمودار ۳۵).

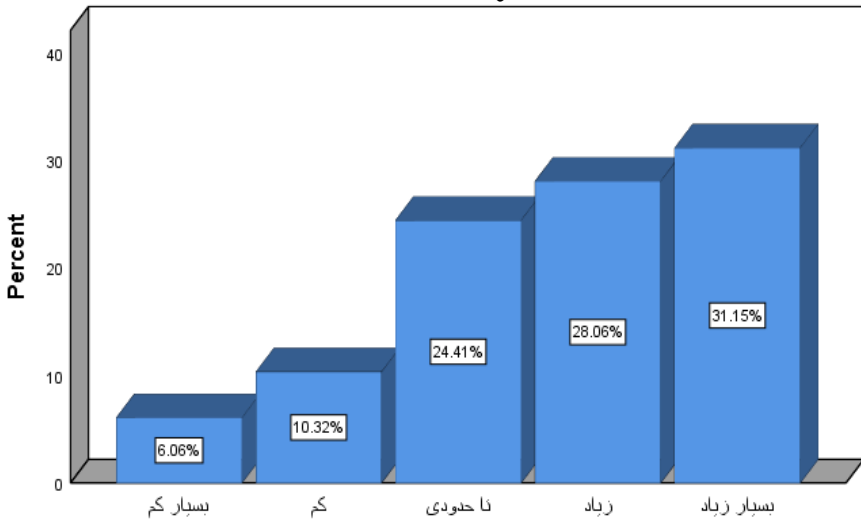
بنابراین روی‌کردهای سیاسی و امنیتی در کشور با محوریت منافع اشخاص و گروه‌های خاص و بدون توجه به منافع ملی، موجب شده است که فعالیت‌های سیاسی و امنیتی در کشور، زمینه ساز شکل‌گیری و تسری

افراط‌گرایی در جامعه باشد و تعدد عوامل سیاسی و امنیتی موجب ظهور گروه‌های افراطی متعدد در افغانستان شده است.

جدول (۳۵)

نقش عوامل سیاسی و امنیتی را بر افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها چگونه ارزیابی می‌کنید؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	98	6.1	6.1	6.1
	کم	167	10.3	10.3	16.4
	تا حدودی	395	24.4	24.4	40.8
	زیاد	454	28.1	28.1	68.9
	بسیار زیاد	504	31.1	31.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۵)

نقش عوامل سیاسی و امنیتی را بر افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها چگونه ارزیابی می‌کنید؟

۲-۳. پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان

۱-۲-۳. پیامد دینی

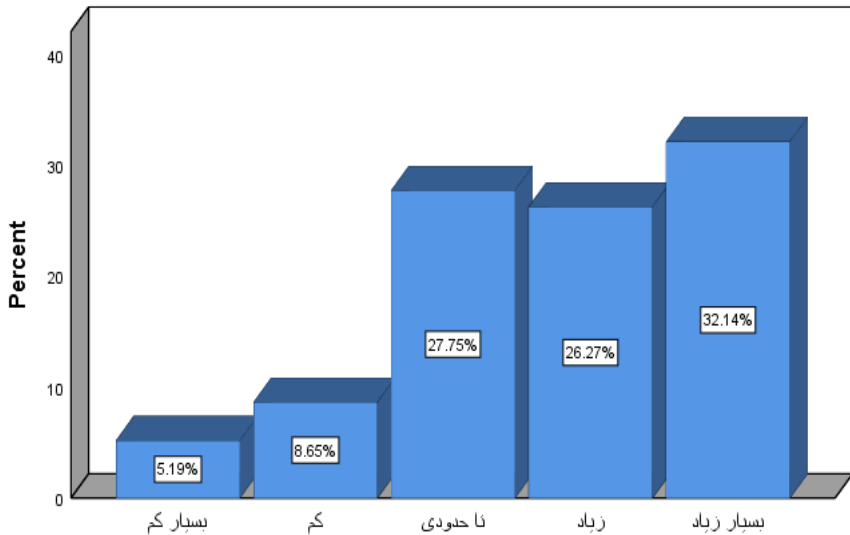
سی‌ودوم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۲۷٫۸ درصد جوانان به صورت نسبی باورمند است که تقابل مذهبی یکی از پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان خواهد بود و از سوی هم ۵۸٫۴ درصد جوانان دیدگاه شان این است که پیامدهای افراطی‌گرایی در عرصه‌ی دینی، زیاد و بسیار زیاد موجب تقابل مذهبی خواهد شد (جدول و نمودار ۳۶).

بنابراین با در نظرداشت یافته‌های تحقیق به صراحت می‌توان ادعا نمود، بنیان جامعه‌ی افغانستان بر بنیاد اعتقادات مذهبی ساخته شده است. افراط‌گرایی با قرائت مذهبی و هتک حرمت به مذاهب دیگر، در خوش‌بینانه‌ترین حالت تقابل مذهبی و تنش میان پیروان آن را به همراه خواهد داشت. و با در نظرداشت این حقیقت، برای جلوگیری از تقابل مذهبی، نحله‌های تقریب مذاهب و اخوت اسلامی را تقویت نماییم تا به وسیله‌ی آن از گسترش افراط‌گرایی دینی در کشور جلوگیری بتوانیم. چنانچه در بحث مبارزه با افراط‌گرایی منفعلانه عمل شود و با شالوده‌های عوامل دینی افراط‌گرایی مبارزه نشود، تقابل جدی مذهبی متصور است.

جدول (۳۶)

آیا تقابل مذهبی یکی از پیامدهای دینی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	84	5.2	5.2	5.2
	کم	140	8.7	8.7	13.8
	تا حدودی	449	27.8	27.8	41.6
	زیاد	425	26.3	26.3	67.9
	بسیار زیاد	520	32.1	32.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۶)

آیا تقابل مذهبی یکی از پیامدهای دینی افراط‌گرایی است؟

سی‌وسوم، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۲۰,۳ درصد به این باور است که عوامل دینی افراط‌گرایی به صورت نسبی موجب جنگ مذهبی در کشور خواهد شد. اما اکثریت جوانان (۶۷,۷) در صد، باور است که عوامل دینی افراط‌گرایی در جغرافیای عمدتاً اعتقادی افغانستان سبب جنگ شدید مذهبی خواهد شد (جدول و نمودار ۳۷).

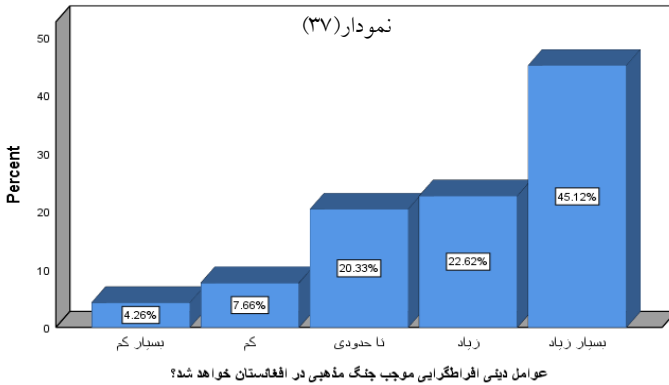
بنابراین با در نظر داشت نتایج تحقیق می‌توان گفت که نهادینه شدن عوامل دینی افراط‌گرایی در جامعه و ترویج قرائت‌های تکفیری در افغانستان، در آینده‌ای این سرزمین جنگ مذهبی را رقم خواهد زد. چنانچه مصداق‌های عینی جنگ مذهبی در نتیجه‌ی افراط‌گرایی را در جنوب آسیا و خاورمیانه نیز شاهد بودیم.

لذا در صورتی که برای از بین بردن عوامل دینی افراط‌گرایی در جامعه و در دانشگاه‌ها اقدامات راهبردی و موثر روی دست گرفته نشود، مردم ناآگاهانه و آگاهانه در دو طیف اجتماعی و دانشگاهی به جنگ مذهبی کشانیده خواهند شد.

الزامیت مبارزه با افراط‌گرایی به‌ویژه از بین بردن عوامل دینی افراط‌گرایی حکم می‌کند که با ترویج همدیگر‌پذیری، تقویت تقریب مذاهب و اندیشه‌های صلح اجتماعی میان مردم افغانستان، از جنگ مذهبی جلوگیری کنیم.

جدول (۳۷)

عوامل دینی افراط‌گرایی موجب جنگ مذهبی در افغانستان خواهد شد؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	69	4.3	4.3	4.3
	کم	124	7.7	7.7	11.9
	تا حدودی	329	20.3	20.3	32.3
	زیاد	366	22.6	22.6	54.9
	بسیار زیاد	730	45.1	45.1	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

۲-۲-۳. پیامد فرهنگی و اجتماعی

سی و چهارم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۲۷,۹ درصد جوانان به صورت نسبی به این باور است که منازعه‌ی قومی یکی از مصداق‌های عینی تسری عوامل فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در جامعه خواهد بود و از سوی هم اکثریت جوانان (۶۱,۷ درصد) به صورت جدی باورمند است که منازعه‌ی قومی یکی از برآیندها و پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در افغانستان خواهد بود. (جدول و نمودار ۳۸).

با توجه به آنچه یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد می‌توان ادعا نمود که دیدگاه جوانان آینه‌ای بازتاب حقایق جامعه است و در صورتی که این دیدگاه‌ها جدی انگاشته نشود و در راستای رفع عوامل فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی؛ طوریکه در بخش عوامل به آنها اشاره شده است، توجه جدی صورت نگیرد. منازعه‌ی قومی و در نهایت جنگ میان اقوام این سرزمین را با مولفه‌های قومی شاهد خواهیم بود.

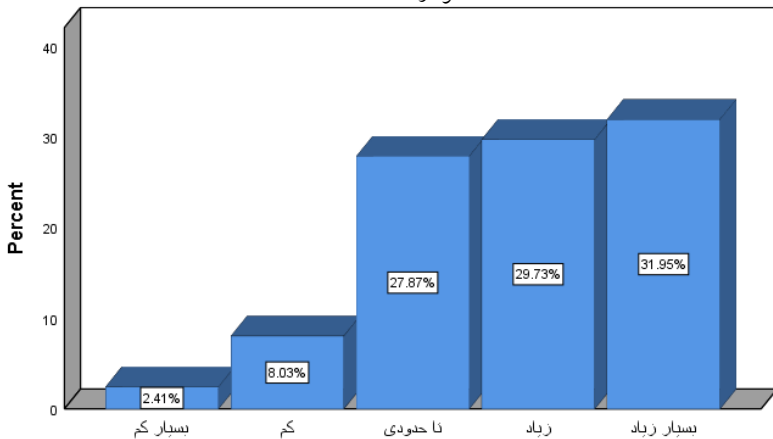
لذا، راهکارهای تامین عدالت اجتماعی و نهادینه نمودن روایت ملت واحد بر محوریت ارزش‌های ملی براساس جغرافیا و تامین حقوق و جایگاه درخور شأن و شایسته‌ای اقوام مختلف و ترویج کثرت‌گرایی قومی و

فرهنگی، موجب خواهد شد که از پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در امان بمانیم.

جدول (۳۸)

منازعه قومی از پیامدهای عوامل اجتماعی و فرهنگی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	39	2.4	2.4	2.4
	کم	130	8.0	8.0	10.4
	تا حدودی	451	27.9	27.9	38.3
	زیاد	481	29.7	29.7	68.0
	بسیار زیاد	517	32.0	32.0	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۸)

منازعه قومی از پیامدهای عوامل اجتماعی و فرهنگی افراط‌گرایی است؟

۳-۲-۳. پیامد اقتصادی

سی‌وپنجم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۱۷,۴ درصد جوانان تا حدودی به این باور است که اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر از پیامدهای اقتصادی افراط‌گرایی است. اما ۷۰,۸ درصد جوانان که شامل اکثریت آنهاست به صورت جدی به این باور است که اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر که نوعی اقتصادی غیرواقعی و متزلزل است، در نتیجه‌ی عوامل اقتصادی افراط‌گرایی به وجود خواهد آمد (جدول و نمودار ۳۹).

بنابراین با توجه به آنچه نتایج تحقیق در مورد پیامدهای اقتصادی افراط‌گرایی نشان می‌دهد، می‌توان ادعا نمود که گسترش افراط‌گرایی زمینه ساز فعالیت گروه‌های مافیایی و کارتل‌های بزرگ مواد مخدر است که تعدد گروه‌های افراطی و جغرافیای ناامن، به خوبی در راستای منافع گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر فعالیت می‌کند. لذا به این ترتیب در نتیجه‌ی تسلط گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر بر اقتصاد کشور، اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر در کشور شکل خواهد گرفت.

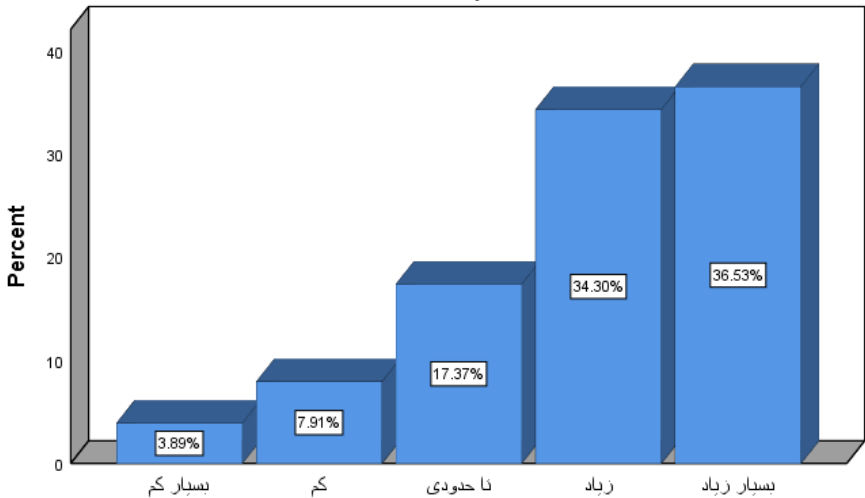
نهادینه نمودن شاخص‌های اقتصادی واقعی و همراه شدن با شاخص‌ها و الگوهای تعریف شده‌ای انکشاف پایدار و توسعه‌ی جهانی، مبارزه‌ی جدی

با افراط‌گرایی را می‌طلبد که در این زمینه راهکارهای واقع‌بینانه باید روی دست گرفته شود.

جدول (۳۹)

اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر از پیامدهای عوامل اقتصادی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	63	3.9	3.9	3.9
	کم	128	7.9	7.9	11.8
	تا حدودی	281	17.4	17.4	29.2
	زیاد	555	34.3	34.3	63.5
	بسیار زیاد	591	36.5	36.5	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۳۹)

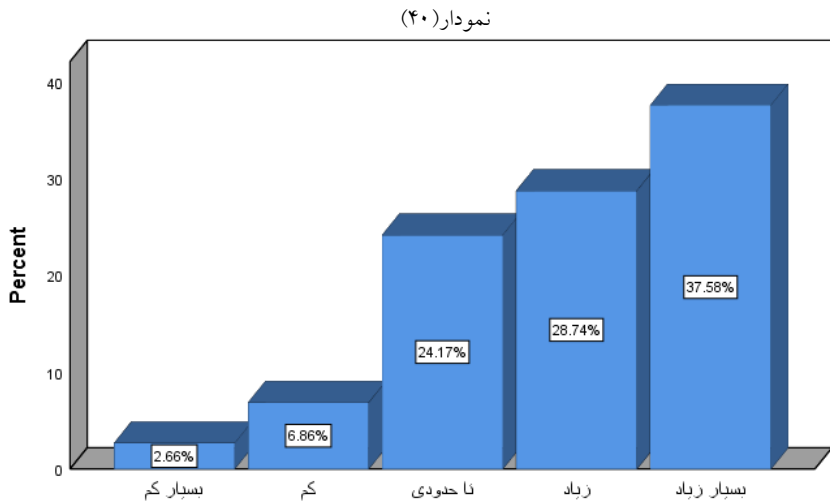
اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر از پیامدهای عوامل اقتصادی افراط‌گرایی است؟

سی‌وششم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۲۴,۲ درصد جوانان تا حدودی به این باور است که جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن از دیگر پیامدهای اقتصادی افراط‌گرایی خواهد بود. اما ۶۶,۳ درصد جوانان که شامل اکثریت آنهاست به صورت جدی به این باور است که جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن، برآیند عوامل اقتصادی افراط‌گرایی در کشور خواهد بود (جدول و نمودار ۴۰).

با در نظر داشت یافته‌های تحقیق می‌توان ادعا نمود که گروه‌های متعدد افراطی در میدان جنگ نیازمند تامین مالی است که این گروه‌ها بخشی از منابع مالی خویش را از منابع اقتصادی داخلی و فروش غیرقانونی معادن به دست می‌آورد. و به این ترتیب تعدد گروه‌های افراطی در مقابل دولت، موجب جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن شده است و به این لحاظ، بخشی از گسترش افراط‌گرایی ریشه در جنگ اقتصادی و عوامل آن دارد. لذا برای مدیریت بهتر منابع اقتصادی کشور و استخراج معادن به صورت قانونی که نتیجه‌ی آن در دست‌رخوان مردم قابل ملاحظه باشد، باید راهکارهای مبارزه با منابع اقتصادی گروه‌های افراطی، عملی شود. به این ترتیب یکی از عوامل اصلی حیات گروه‌های افراطی که منابع اقتصادی و

معادن است، در صورتی که از دسترس آنان خارج گردد؛ دیری نخواهد بود که این گروه‌ها در نتیجه‌ی کمبود منابع مالی، از درون خواهد فروپاشید.

جدول (۴۰)					
جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن از پیامدهای عوامل اقتصادی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	43	2.7	2.7	2.7
	کم	111	6.9	6.9	9.5
	تا حدودی	391	24.2	24.2	33.7
	زیاد	465	28.7	28.7	62.4
	بسیار زیاد	608	37.6	37.6	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن از پیامدهای عوامل اقتصادی افراط‌گرایی است؟

۳-۲-۴. پیامد سیاسی و امنیتی

سی‌وهفتم، یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۱۶,۷ درصد جوانان به صورت نسبی باورمند است که ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه‌ی سیاسی در جامعه از پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی در جامعه است. اما حدود ۷۳,۹ درصد جوانان به صورت جدی دیدگاه‌شان این است که پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی موجب ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه سیاسی در کشور شده است (جدول و نمودار ۴۱).

با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که طی دو دهه‌ی گذشته در پی رشد افراط‌گرایی و تعدد گروه‌های افراطی؛ زمینه‌ی بازی چندجانبه و دورویه را برای استخبارات منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم نمودند.

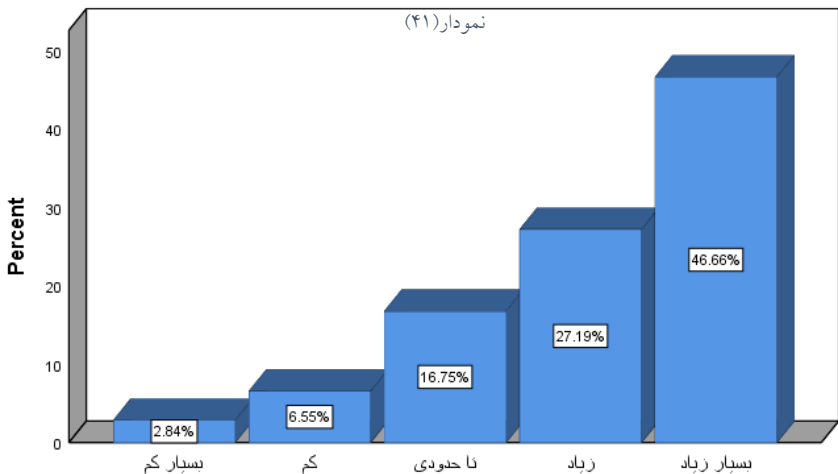
بنابراین در نتیجه‌ی گسترش جغرافیای افراط‌گرایی، عملاً حاکمیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان تضعیف گردید، قانون حاکمیت خویش را از دست داده و منازعه‌ی سیاسی بیش از هر زمان دیگر تشدید شده است.

لذا برای برگشتاندن عزت شهروندان افغانستان و حاکمیت ملی که در حقیقت از آن مردم افغانستان است؛ راهکارهای جدی برای از میان

برداشتن عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی از سوی کارگزاران سیاسی و امنیتی کشور روی دست گرفته شود تا پیامد سیاسی و امنیتی پدیده‌های افراط‌گرایی بیش از این عمیق نشود. در غیر آن، برآیند عمق افراط‌گرایی، فروپاشی نظام و بحران انسانی و اقتصادی را در کشور رقم خواهد زد.

جدول (۴۱)

ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه سیاسی در جامعه از پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	46	2.8	2.8	2.8
	کم	106	6.6	6.6	9.4
	تا حدودی	271	16.7	16.7	26.1
	زیاد	440	27.2	27.2	53.3
	بسیار زیاد	755	46.7	46.7	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه سیاسی در جامعه از پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی است؟

سی‌وهشتم، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۱۲،۳ درصد جوانان به صورت نسبی به این باور است که جنگ نیابتی از پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی در کشور است. اما ۸۱،۶ درصد که بیانگر دیدگاه اکثریت جوانان است به این نکته به صورت جدی تاکید دارند که در نتیجه‌ی پیامد سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی؛ افغان‌ستان به جغرافیای جنگ نیابتی مبدل خواهد شد (جدول و نمودار ۴۲).

بنابراین با در نظر داشت نتایج تحقیق، قاطعانه می‌توان گفت که در نتیجه‌ی افراط‌گرایی و تعدد گروه‌های افراطی در افغانستان، آغاز جنگ نیابتی دور از انتظار نیست.

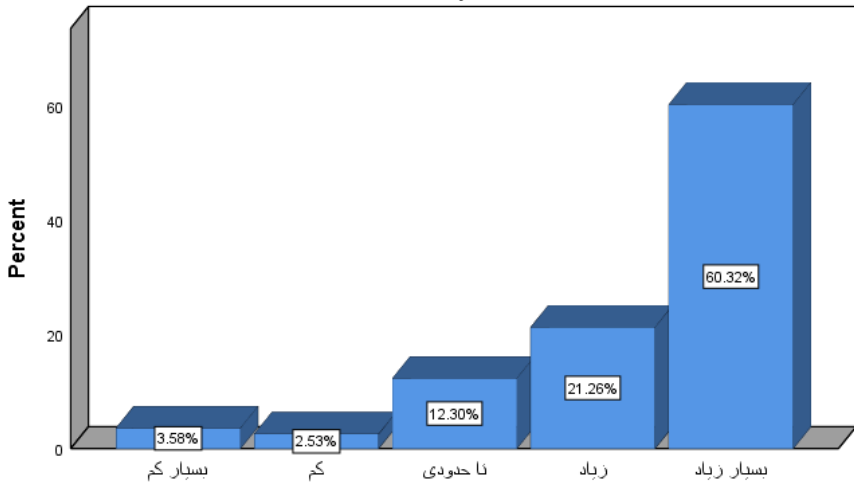
واقع‌بینانه و خردمندانه خواهد بود که با توجه به نتایج تحقیق و واقعیت فضای سیاسی و امنیتی کشور، به دور از منافع فردی و گروهی، با در نظر داشت منافع ملی و در جهت تامین امنیت عمومی؛ کارگزاران سیاسی و امنیتی کشور راهکارهای جدی مبارزه با گروه‌های افراطی را عملیاتی نمایند تا از حضور گروه‌های نیابتی استخباراتی و تروریسم بین‌المللی مثل داعش و القاعده در افغانستان جلوگیری به عمل آید و از طریق مذاکرات

میان‌افغانان، حاکمیت ملی و وقار جمعی به جامعه و شهردان افغانستان برگردانیده شود.

جدول (۴۲)

تبدیل شدن افغانستان به میدان جنگ‌های نیابتی از پیامدهای عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی است؟					
		تعداد	فیصدی	فیصدی معیاری	فیصدی تجمعی
شاخص‌ها	بسیار کم	58	3.6	3.6	3.6
	کم	41	2.5	2.5	6.1
	تا حدودی	199	12.3	12.3	18.4
	زیاد	344	21.3	21.3	39.7
	بسیار زیاد	976	60.3	60.3	100.0
	مجموع	1618	100.0	100.0	

نمودار (۴۲)

تبدیل شدن افغانستان به میدان جنگ‌های نیابتی از پیامدهای عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی است؟

”درختِ آزادی، بدون بار و همراهی همگانی،

ریشه نمی‌گیرد.“

حکیم ارد بزرگ

فصل پنجم

نتایج تحقیق و آرایهٔ راهکارها

کنفرانس‌های بزرگ فکر کنید (Think Big) در چارچوب برنامه‌ی کلپ آزادی به ابتکار موسسه‌ی مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان و همکاری سازمان بین‌المللی NED به منظور مبارزه با افراط‌گرایی در افغانستان به‌خصوص در دانشگاه‌های کشور، طی سال ۲۰۲۰م به صورت موفقانه در هشت ولایت افغانستان که به نظر می‌رسید بیشترین آسیب‌پذیری را از پدیده‌ای افراط‌گرایی دارند، با حضور مفید جوانان، استادان دانشگاه‌ها و مقامات محلی برگزار گردید.

یکی از اهداف اصلی برنامه، جمع‌آوری و بازتاب دیدگاه‌های جوانان افغانستان پیرامون عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان تعیین شده بود که این هدف نیز برآورده گردید.

در برآیند نهایی برنامه‌ی کلبِ آزادی (Liberty Club)، با توجه به دیدگاه‌های جوانان و نظریات اندیش‌مندان، موارد ذیل را می‌توان به عنوان نتیجه‌ی نهایی این کتاب در دو بخش عوامل و پیامدهای افراط‌گرایی مطرح نمود که با در نظرداشت یافته‌های تحقیق، تلاش صورت گرفته تا راهکارهای مناسب نیز تبیین گردد:

عوامل افراط‌گرایی در افغانستان

۱. به اساس یافته‌های تحقیق، اکثریت جوانان دیدگاه شان این است که سطح پایین سواد امامان مساجد نقش بسیار زیاد در افراط‌گرایی دارد. و به باور جوانان، سطح پایین سواد امامان مساجد موجب می‌گردد که نحله‌های فکری افراط‌گرایی در محیط زندگی افراد شکل گرفته و سپس خانواده‌ها و جامعه از آن تاثیر می‌پذیرد و سرانجام به خشونت و ستیزه‌جویی منتهی می‌شود.

۲. با توجه به یافته‌های این تحقیق، نبود دارالافتای واحد، به گونه‌ی جدی یکی از عوامل افراط‌گرایی دانسته شده است، و بر بنیاد دیدگاه اکثریت جوانان اشتراک‌کننده در کنفرانس‌های برنامه‌ی کلبِ آزادی-۲۰۲۰م،

ضرورت است که دارالافتای واحد به منظور وحدت نظر میان علما و برای جلوگیری از افراط‌گرایی در کشور، تاسیس شود.

۳. با توجه به یافته‌های تحقیق، می‌توان گفت که اکثریت جوانان (۸۱,۲ درصد)، گروه‌های متعدد مخالف دولت را عامل اصلی افراط‌گرایی می‌دانند و به این ضرورت تاکید می‌کند که پالیسی‌های موثر مبارزه با این گروه‌های افراط‌گرا روی دست گرفته شود.

۴. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۶۵,۸ درصد اشتراک‌کننده‌گان میزان نظارت حکومت بر مدارس دینی را، کم و بسیار کم دانستند.

بنابراین دیدگاه جوانان در این مورد آن است که جهت مبارزه‌ی موثر و سازمان‌یافته با افراط‌گرایی و نحله‌های فکری آن، حکومت افغانستان باید نظارت جدی را بر چگونگی فعالیت‌های مدارس روی دست گیرند تا به این ترتیب کارزار مبارزه با افراط‌گرایی به موفقیت و نتایج مطلوب دست یابد.

۵. با توجه به آمار به دست آمده، می‌توان اذعان نمود که اکثریت جوانان افغانستان (۶۷,۸ درصد)، نبود نظارت حکومت بر فعالیت‌های مدارس دینی را یکی از عوامل اصلی افراط‌گرایی دانسته و انتظار دارند که کارشیوه‌ی

مناسب برای نظارت بر مدارس دینی جهت مبارزه‌ی موثر با افراط‌گرایی روی دست گرفته است.

۶. برآیند این پژوهش نشان می‌دهد که ۴۵,۵ درصد اشتراک‌کننده‌گان، افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور را ناشی از عوامل دینی می‌دانند.

لذا با توجه به این ارقام و به منظور نجات نظام اعتقادی کشور از ملوث شدن به اندیشه‌های افراط‌گرایانه، الزامیست که حکومت افغانستان و جامعه‌ی علمی و دینی کشور، ریشه‌های افراط‌گرایی در دانشگاه‌های افغانستان را از لحاظ دینی مورد بررسی قرار داده و راهکارهای موثر را در راستای از بین بردن آن عملی نمایند.

۷. یافته‌های پژوهش در مورد نقش مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام در افراط‌گرایی نشان می‌دهد که اکثریت جوانان (۵۹,۸ درصد) این نقش را بسیار برجسته دانستند.

بنابراین، باورمندی جوانان به نقش مدارس دینی با قرائت سخت‌گیرانه از اسلام در افراط‌گرایی در جمهوری اسلامی افغانستان، تبیین‌کننده‌ای این اصل است که مردم افغانستان با توجه به خصوصیت اعتقادی و مذهبی

خویش، در نتیجه‌ی ترویج قرائت‌های سخت‌گیرانه و غیر قابل انعطاف از اسلام، به افراط‌گرایی مواجه می‌شود.

۸. با توجه به یافته‌های تحقیق، می‌توان گفت که اکثریت جوانان (۶۸،۵ درصد)، برتری طلبی مذهبی و تکفیرِ دیگر مذاهب را یکی از عوامل عمده‌ی افراط‌گرایی در افغانستان می‌دانند. و نتایج تحقیق به این امر مهم تاکید دارد که رویکردِ تکفیرِ مذاهب باید از جامعه برداشته شود و به عوض آن تقریب مذاهب جاگزین گردد تا مردم افغانستان در کنارهم با همدیگر پذیری و اخوت زندگی بتوانند.

۹. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اکثریت اشتراک‌کننده‌گان (۸۴،۲ درصد) از جوانان فرهنگِ قومی و قوم‌گرایی را یکی از عواملِ عمده افراط‌گرایی می‌دانند.

با در نظر داشت نتایج یاد شده، می‌توان اذعان نمود که فرهنگ قوم‌گرایی و نفی وجودِ دیگر اقوام در کشور، زمینه‌ی افراطیت را فراهم نموده و موجب افراط‌گرایی در افغانستان شده است.

لذا این رسالتِ همه‌ی شهروندان است که با رویکرد همدیگرپذیری و اصلِ کثرت‌گرایی؛ فرهنگِ همدیگرپذیری را جاگزین فرهنگِ قوم‌گرایی نمایند تا ریشه‌ی پدیده‌ای افراط‌گرایی از جامعه برچیده شود.

۱۰. یافته‌های پژوهش در مورد نقش بی‌سوادی در افراط‌گرایی نشان می‌دهد که؛ ۷۸,۷ درصد از جوانان این نقش را برجسته می‌دانند.

بنابراین می‌توان گفت که به صورت کلی اکثریتِ جوانان، بی‌سوادی را یکی از عواملِ گرفتار شدن مردم در دام افراط‌گرایی می‌دانند و به این اصل تاکید دارند که با تقویت بنیه‌های آموزشی و زمینه‌سازی آموزشِ بهتر و رایگان، شهروندان کشور با بهره‌گیری از نعمتِ سواد از پدیده‌ای افراط‌گرایی نجات داده شود.

۱۱. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۵۷,۸ درصد جوانان به این باور است که چگونگی نصابِ درسی نهادهای تحصیلی، نقش عمده در افراط‌گرایی دارد.

بنابراین، بذر اندیشه‌های افراط‌گرایی از طریق دانشگاه‌ها و نهادهای تحصیلی، آینده‌ای ویرانگر را برای شهروندان کشور رقم خواهد زد.

لذا ضرورت اساسی این است که در قسمت نصابِ درسی نهادهای تحصیلی، تجدید نظر جدی صورت گیرد تا مواردی که به تولید اندیشه‌ی افراط‌گرایی کمک می‌کند، از نصابِ درسی حذف گردد و به عوض آن مضامینی که به صلح و همدیگرپذیری کمک می‌کنند، جایگزین گردد.

۱۲. بر بنیاد یافته‌های این تحقیق، ۷۵٫۷ درصد از جوانان نقشِ تبعیضِ قومی را در شکل‌گیری افراط‌گرایی؛ اثربخش دانستند.

بنابراین، با توجه به دیدگاه اشتراک‌کننده‌گان در هشت ولایتی که بیشتر از همه در معرض افراط‌گرایی قرار دارند و نتایج تحقیق در این مورد، می‌توان بیان نمود که تبعیضِ قومی موجبِ نفرتِ اجتماعی در جامعه شده و سرانجام به افراط‌گرایی می‌انجامد.

راهکار مناسب برای از میان برداشتن تبعیضِ قومی، پایان دادن به فرهنگِ سیاسی قومی است تا به این ترتیب کارگزارانِ سیاسی از عواملِ قومیت در راستای اهداف خویش استفاده نتوانند و سرانجام از دام افراط‌گرایی نیز نجات خواهیم یافت.

۱۳. یافته‌های تحقیق در مورد نقشِ نبود فرصت‌های شغلی در افراط‌گرایی نشان می‌دهد که ۶۷٫۱ درصد جوانان این نقش را بسیار زیاد موثر دانستند.

بنابراین با توجه به برآیند تحقیق، نبود فرصت‌های شغلی، شهروندان به‌خصوص جوانان را در تنگنای اجتماعی و اقتصادی قرار داده و سرانجام این مجبوریت آنها را بسوی افراط‌گرایی سوق می‌دهد.

راهکار مبارزه با این پدیده، تقویت آموزش‌های حرفه‌ای، حمایت از سکتور خصوصی و نهادهای کارآفرینی است که با مطالعه و نیازسنجی بازار کار افغانستان، زمینه‌ی اشتغال بیشتر را فراهم نمایند.

۱۴. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۸٫۵ درصد جوانان به این باور است که برتری طلبی قومی موجب افراط‌گرایی خواهد شد.

لذا با توجه به این یافته‌ها، می‌توان بیان داشت که برتری طلبی قومی، مسیر جامعه را بسوی افراط‌گرایی باز می‌کند و برآیند آن به همه مردم آسیب خواهد رسانید.

راه‌حل این چالش، عبور از روایت اکثریت قومی است و به عوض آن روایت شهروندی را با دیدگاه عدالت اجتماعی در جامعه نهادینه نماییم تا سرانجام از این معضل اجتماعی، رهایی میسر گردد.

۱۵. به اساس نتایج حاصله از تحقیق پیرامون نقش بی‌عدالتی و عقده‌های اجتماعی بر افراط‌گرایی، ۷۸٫۳ درصد از جوانان اشتراک‌کننده در تحقیق؛ این نقش را بسیار زیاد موثر دانستند.

با در نظر داشت آمار یادشده، به صراحت می‌توان گفت که یافته‌های تحقیق بیانگر روایت تلخ حرمان شهروندان از حقوق مدنی و شهروندی شان است که در نتیجه محرومیت از حقوق خویش، سطوح مختلف بی‌عدالتی را تجربه نموده است. و به این ترتیب تجربیات جوانان تبیین‌کننده‌ای این نکته اند که سرانجام حرمان از حقوق مدنی و اجتماعی و بی‌عدالتی در جامعه، افراط‌گرایی است.

لذا راهکار مناسب برای از بین بردن عقده‌های اجتماعی و زمینه‌های افراط‌گرایی از این زاویه، تامین و رعایت حقوق مدنی و اجتماعی شهروندان کشور است.

۱۶. یافته‌های این تحقیق پیرامون منشای اجتماعی و فرهنگی افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور نشان می‌دهد که اکثریت جوانان (۵۶٫۴) در صد به این باور است که عوامل فرهنگی و اجتماعی به نوبه خویش زمینه‌ساز افراط‌گرایی در دانشگاه‌های افغانستان است.

بنابراین با توجه به این نتایج می‌توان گفت که افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور ریشه‌ی عمیق فرهنگی و اجتماعی دارد که تداوم فرهنگ‌های افراط‌گرایانه و ناهمگون با ضرورت‌های جامعه امروزی، افراط‌گرایی و خارج شدن از جاده‌ی اعتدال و میانه‌روی را در پی دارد.

لذا آنچه که می‌تواند موجب تغییر فرهنگی و اجتماعی در جامعه شود و کشور را از افراط‌گرایی نجات دهد؛ تلاش و پشتکار روشنگرانه‌ای جوانان و مسوولان است که از این مسیر به همدیگرپذیری و فرهنگ میانه‌روی دست یابیم.

۱۷. بر بنیاد یافته‌های تحقیق و دیدگاه تاییدی ۷۰,۶ درصد از جوانان در این زمینه، می‌توان ادعا نمود که فقر اقتصادی یکی از عوامل بنیادین افراط‌گرایی است که از لحاظ اقتصادی شهروندان کشور را مجبور می‌کند تا در خدمت گروه‌های افراطی قرار گیرند.

۱۸. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۵,۴ درصد جوانان در مورد اثرگذاری بیکاری و نبود فرصت شغلی در افراط‌گرایی، به این باور است که این نقش خیلی موثر است.

لذا با توجه به این امر مهم که بی‌کاری و نبود فرصت شغلی، جوانان و شهروندان کشور را به سوی افراط‌گرایی سوق می‌دهند. رسالت مسوولان و همه کارگزاران و ساختارهای تاثیرگذار است که پالیسی‌های کارآفرینی را روی دست گرفته و به این ترتیب علی‌رغم تامین شغل مناسب برای شهروندان، آنان را از دام افراط‌گرایی نجات دهند.

۱۹. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۳,۴ درصد جوانان، توزیع ناعادلانه‌ی منابع اقتصادی در میان شهروندان کشور را یکی از عوامل مهم افراط‌گرایی دانسته است که شهروندان کشور در نتیجه حرمان از منابع اقتصادی کشور، از روش‌های افراط‌گرایانه برای به دست آوردن حق خویش اقدام می‌کنند.

لذا راهکار سهل آن است که با استفاده از مکانیزم‌های موثر، برای توزیع عادلانه‌ی منابع اقتصادی و تطبیق برنامه‌های توسعه‌ای در کشور، اقدامات اساسی انجام شود تا به دو هدف توسعه و همدیگرپذیری به طور هم‌زمان دست یابیم.

۲۰. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۴۳٫۸ درصد از جوانان به این باور است که وضع مالیات متعدد بر سکتور خصوصی یکی از عوامل عمده افراط‌گرایی بوده می‌تواند.

لذا با توجه به این نتایج می‌توان بیان داشت که وضع مالیات متعدد و غیرعادلانه بر شهروندان و سکتور خصوصی می‌تواند بنیاد حاکمیت را متزلزل نماید و آهسته آهسته به نارضایتی جمعی تبدیل می‌شود و در نهایت فروپاشی نظام را رقم خواهد زد.

۲۱. با در نظر داشت آمار تحقیق، می‌توان اذعان نمود که اکثریت جوانان افغانستان (۷۳٫۶ درصد) به این باور است که گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر در کنار سایر عوامل، یکی از عوامل عمده تمویل و ترویج افراط‌گرایی است. به دلیل اینکه فعالیت‌های گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر در ضعف حاکمیت و نبود قانون، رونق و بازار بهتر خواهد داشت.

۲۲. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که ۵۰ درصد اشتراک‌کنندگان به این باور می‌باشند که افراط‌گرایی در دانشگاه‌های کشور ریشه در عوامل اقتصادی دارد.

لذا به اساس یافته‌های پژوهش حاضر، رسالت اصلی کارگزاران و استادان دانشگاه است که دانش‌آموختگانی آشنا به مهارت و فنون بازار کار را در جامعه تقدیم نمایند تا دانشگاهیان برای تامین نیازمندی‌های اقتصادی خویش در دوران دانشگاه به گروه‌های افراطی که عوامل بیرونی هم در پشت صحنه آن قرار دارند، مراجعه نکنند. بلکه با چشم‌انداز روشن و فراگیری مهارت‌های اساسی، خود را برای فردای بهتر آماده نمایند. و نتایج این بخش تحقیق، ضرورت این مکانیزم اساسی را بیان می‌کند که بربنیاد آن باید کارآموزی و دانشجویی را در کنار هم قرار دهیم. تا محصلان در کنار درس دانشگاه عملاً توانایی تامین مالی خویش را داشته باشد و به این ترتیب از دامگه افراط‌گرایان رهایی خواهند یافت.

۲۳. با در نظر داشت یافته‌های تحقیق، می‌توان اذعان نمود که جوانان افغانستان (۶۶,۵ درصد) به این باور اند که حمایت‌های خارجی از مدارس دینی ریشه در استراتیژی‌های کلان منطقه‌ای و بین‌المللی دارند که سرانجام از مجرای مدارس دینی، افراط‌گرایی را در افغانستان، ترویج و گسترش می‌دهند تا به اهداف راهبردی خویش دست یابند.

بنابراین به منظور رهایی از برنامه های فرامرزی ساختن افراط‌گرایی کشورهای منطقه و جامعه بین‌المللی، نظارت جدی بر فعالیت مدارس دینی در کشور صورت گیرد و کمک های کشورهای را که عمق استراتژیک آنها توسعه تروریزم و افراطیت است؛ پذیرفته نشود.

۲۴. با در نظر داشت یافته‌های تحقیق می‌توان به این نتیجه رسید که اکثریت جوانان (۷۱,۴ درصد) از هشت ولایت افغانستان این واقعیت را بیان می‌دارد که احزاب سیاسی که به ترویج افراط‌گرایی تلاش می‌کنند بیشتر منابع تمویل خارجی دارند و این امر سبب تسری افراطیت در جامعه‌ی افغانستان شده است.

راهکار مناسب در این بخش، ثبت و راجستر احزاب بر بنیاد قانون احزاب و نهادهای سیاسی است که در پی آن از شفافیت مالی منابع تمویل حزب باید نظارت جدی صورت گیرد تا در پوشش احزاب سیاسی، اندیشه‌های افراط‌گرایی در جامعه ترویج نگردد.

۲۵. بر بنیاد یافته‌های تحقیق حدود ۶۹,۵ درصد از پاسخ‌دهنده‌گان تحقیق، نقش رقابت ایران و عربستان را بر افراط‌گرایی در افغانستان بسیار موثر می‌دانند.

لذا با توجه منافع متضاد و اهداف سیاست خارجی ناهمگون ایران و عربستان، الزامیست که کارگزاران سیاست خارجی کشور، با روش‌های دیپلماسی نوین و استراتژی‌های اثربخش، موازنه میان منافع این دو کشور را در افغانستان حفظ نمایند و از تسری نفوذ آنها در چارچوب گروه‌های افراطی جلوگیری به عمل آورند.

۲۶. بر اساس یافته‌های تحقیق ۱، ۷۰ در صد جوانان دیدگاه شان این است که رقابت هند و پاکستان در افغانستان، زیاد موجب افراط‌گرایی می‌شود. بنابراین با توجه به این آمار، دیدگاه جوانان نسبت به تاثیرگذاری رقابت هند و پاکستان بر افراط‌گرایی در افغانستان، ریشه در منازعه‌ی تاریخی این دو کشور دارد که همواره تلاش نموده است همدیگر را در فرامرزهای شان در جغرافیای به نام افغانستان مغلوب نمایند و بدون شک، در سیر تداوم این منازعه‌ی تاریخی و بنیادین، پیامدهای آن به جغرافیا و جامعه‌ی افغانستان نیز تسری یافته و بر بنیاد دیدگاه جوانان افغانستان این رقابت‌ها موجب افراط‌گرایی و تقویت گروه‌های افراطی در خاک افغانستان شده است. لذا راهکار رهایی از این امر، مکانیزمی است که در خصوص رقابت ایران و عربستان مطرح گردید.

۲۷. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد ۷۵,۲ در صد جوانان دیدگاه شان این است که رقابت میانِ قدرت‌های بزرگ در افغانستان، بسیار زیاد موجب افراط‌گرایی می‌شود.

بنابراین می‌توان ادعا نمود که حضور قدرت‌های بزرگ با اهداف راهبردی متفاوت در جغرافیای افغانستان، بدون شک به تقابل آن قدرت‌ها می‌انجامد و از سوی هم کارگزاران سیاست خارجی کشور، در مدیریت منافع قدرت‌های بزرگ و جلوگیری از تضاد آنها، کمتر موفق بودند و موازنه‌ی لازم را میان منافع این قدرت‌ها فراهم نتوانستند.

لذا تضاد منافع میان قدرت‌های بزرگ، سرانجام به بعضی برنامه‌های حمایت از گروه‌های مختلف افراط‌گرا می‌کشاند که پی‌آیند آن گسترش افراط‌گرایی در جغرافیای افغانستان است. و به نظر می‌رسد که مصداق عینی این تضاد را در چارچوب بیشتر از ۲۰ گروه افراطی در افغانستان مشاهده و تحلیل می‌توانیم.

راهکار موثر برای جلوگیری از تضاد منافع قدرت‌های بزرگ در افغانستان؛ استخدام کارگزاران سیاست خارجی دانشمند و صاحب اندیشه است که به

اساس نظریات جدید و استراتژی‌های کاربردی؛ آگاهانه توازن منافع میان قدرت‌های بزرگ را حفظ نمایند.

۲۸. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ۵۹,۶ درصد جوانان به موثریت نقش حضور نیروهای خارجی در افراط‌گرایی، باورمند است.

با در نظر داشت آمار متذکره، می‌توان گفت که حضور نظامی آمریکا و اعضای ناتو در افغانستان با تجهیزات بسیار مدرن اما ناکام در تامین امنیت، زمینه‌ی خوب را برای سربازگیری گروه‌های افراطی فراهم نمودند و افراط‌گرایان با استناد به حضور غیر موثر نیروهای خارجی که امنیت و رفاه را برای مردم افغانستان تامین نتوانستند و هرکشور به دنبال منافع ملی خود است، سربازان زیاد را به گروه خویش جذب نمودند. و به این ترتیب حضور نیروهای خارجی و در برخی موارد نقض حقوق بشری از سوی این نیروها، یکی از عوامل اساسی در شکل‌گیری افراط‌گرایی در افغانستان پنداشته می‌شود.

لذا با مسوولانه ساختن حضور این نیروها در افغانستان و الزام نمودن آنها برای مبارزه در برابر افراط‌گرایی، می‌توان از چالش‌های افراط‌گرایی در کشور نجات یافت.

۲۹. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۷۲,۶ درصد از جوانان نقش ضعف حکومتداری خوب را در افراط‌گرایی، موثر ارزیابی نمودند.

با در نظر داشت این آمار می‌توان گفت که ضعف حکومت‌داری خوب موجب ایجاد نارضایتی در جامعه شده و گروه‌های افراطی با استفاده از ضعف حکومت‌داری، افراد را برای پیوستن به گروه‌های شان جهت مبارزه با حاکمیتِ ضعیف تشویق و ترغیب می‌کنند.

۳۰. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که حدود ۷۷,۲ درصد از جوانان به این باور است که جنگ میان دولت و مخالفان مسلح آن، به تسری افراط‌گرایی در جامعه انجامیده است.

بنابراین با توجه به آمار متذکره می‌توان گفت که جنگ به عنوان عامل ناهنجار اجتماعی، زمینه‌ی شکل‌گیری و رشد افراط‌گرایی را در افغانستان فراهم نموده است. به‌ویژه زمانی که این جنگ آبش‌خور ایدیولوژیک فرامرزی در میان گروه‌های افراطی دارد.

از سوی هم نزدیک به چهار دهه جنگ در افغانستان، کانال‌های مختلف را میان گروه‌های افراطی و سازمان‌های استخباراتی منطقه‌ای و جهانی فراهم آورده است که تعدد گروه‌های افراطی با قرائت‌های مختلفی اکثراً

ایدیولوژیک در مقابل دولت نوین‌پاد افغانستان، پدیده‌ای افراط‌گرایی را بیش از هر زمان دیگر در این کشور عمیق و سازمان‌یافته نموده است. ۳۱. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۵۹,۲ درصد جوانان دیدگاه‌شان این است که نقش عوامل سیاسی و امنیتی در افراط‌گرایی به‌ویژه در دانشگاه‌ها، برجسته است.

بنابراین رویکردهای سیاسی و امنیتی در کشور با محوریت منافع اشخاص و گروه‌های خاص و بدون توجه به منافع ملی، موجب شده است که فعالیت‌های سیاسی و امنیتی در کشور، زمینه ساز شکل‌گیری و تسری افراط‌گرایی در جامعه باشد و تعدد عوامل سیاسی و امنیتی موجب ظهور گروه‌های افراطی متعدد در افغانستان شده است.

پیامدهای افراط‌گرایی در افغانستان

۳۲. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۵۸,۴ درصد جوانان دیدگاه‌شان این است که پیامدهای افراطی‌گرایی در عرصه دینی، موجب تقابل مذهبی خواهد شد.

بنابراین با در نظر داشت یافته‌های تحقیق به صراحت می‌توان ادعا نمود، بنیان جامعه‌ی افغانستان بر بنیاد اعتقادات مذهبی ساخته شده است.

افراط‌گرایی با قرائت مذهبی و هتک حرمت به مذاهب دیگر، در خوش‌بینانه‌ترین حالت تقابل مذهبی و تنش میان پیروان آن را به همراه خواهد داشت. و با در نظرداشتن این حقیقت، برای جلوگیری از تقابل مذهبی، نحله‌های تقریب مذاهب و اخوت اسلامی را تقویت نماییم تا به وسیله‌ی آن از گسترش افراط‌گرایی دینی در کشور جلوگیری بتوانیم.

۳۳. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اکثریت جوانان (۶۷،۷) درصد، باورمند براین امر است که عوامل دینی افراط‌گرایی در جغرافیای عمدتاً اعتقادی افغانستان، سبب جنگ شدید مذهبی خواهد شد.

بنابراین با در نظرداشتن نتایج تحقیق می‌توان گفت که نهادینه شدن عوامل دینی افراط‌گرایی در جامعه و ترویج قرائت‌های تکفیری در افغانستان، در آینده‌ای این سرزمین جنگ مذهبی را رقم خواهد زد. چنانچه مصداق‌های عینی جنگ مذهبی در نتیجه‌ی افراط‌گرایی را در جنوب آسیا و خاورمیانه نیز شاهد بودیم.

لذا در صورتی که برای از بین بردن عوامل دینی افراط‌گرایی در جامعه و در دانشگاه‌ها اقدامات راهبردی و موثر روی دست گرفته نشود، مردم ما

ناآگاهانه و آگاهانه در دو طیف اجتماعی و دانشگاهی به جنگ مذهبی کشانیده خواهد شد.

الزامیت مبارزه با افراط‌گرایی به‌ویژه از بین بردن عوامل دینی افراط‌گرایی حکم می‌کند که با ترویج همدیگر‌پذیری، اخوت اسلامی، تقریب میان مذاهب و اندیشه‌های صلح اجتماعی میان مردم افغانستان، از جنگ مذهبی جلوگیری کنیم.

۳۴. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اکثریت جوانان (۶۱٫۷ درصد) به صورت جدی باورمند است که منازعه‌ی قومی یکی از برآیندها و پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در افغانستان خواهد بود.

با توجه به آنچه یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد می‌توان ادعا نمود که دیدگاه جوانان آینه‌ای بازتاب حقایق جامعه است و در صورتیکه این دیدگاه‌ها جدی انگاشته نشود و در راستای رفع عوامل فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی؛ طوریکه در بخش عوامل به آنها اشاره شده است، توجه جدی صورت نگیرد، منازعه‌ی قومی و در نهایت جنگ میان اقوام این سرزمین را با مولفه‌های قومی شاهد خواهیم بود.

لذا، راهکارهای تامین عدالت اجتماعی و نهادینه نمودن روایت ملت واحد بر محوریت ارزش‌های ملی براساس جغرافیا و تامین حقوق و جایگاه درخور شان و شایسته‌ای اقوام مختلف، و ترویج کثرت‌گرایی قومی و فرهنگی، موجب خواهد شد که از پیامدهای فرهنگی و اجتماعی افراط‌گرایی در امان بمانیم.

۳۵. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۷۰٫۸ درصد جوانان که شامل اکثریت آنهاست به صورت جدی به این باور است که اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر که نوعی اقتصاد غیرواقعی و متزلزل است، در نتیجه‌ی عوامل اقتصادی افراط‌گرایی به وجود خواهد آمد.

بنابراین با توجه به آنچه نتایج تحقیق در مورد پیامدهای اقتصادی افراط‌گرایی نشان می‌دهد، می‌توان ادعا نمود که گسترش افراط‌گرایی زمینه‌ساز فعالیت گروه‌های مافیایی و کارتل‌های بزرگ مواد مخدر است که تعدد گروه‌های افراطی و جغرافیای ناامن، به خوبی در راستای منافع گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر فعالیت می‌کند.

لذا به این ترتیب در نتیجه تسلط گروه‌های مافیایی و کارتل‌های مواد مخدر بر اقتصاد کشور، اقتصاد مافیایی و وابسته به مواد مخدر در کشور شکل خواهد گرفت.

نهادینه نمودن شاخص‌های اقتصادی واقعی و همراه شدن با شاخص‌ها و الگوهای تعریف شده‌ی انکشاف پایدار و توسعه‌ی جهانی، مبارزه‌ی جدی با افراط‌گرایی را می‌طلبد که در این زمینه راهکارهای واقع‌بینانه باید روی دست گرفته شود.

۳۶. با در نظر داشت یافته‌های تحقیق و دیدگاه اکثریت جوانان (۳، ۶۶ درصد) می‌توان ادعا نمود که گروه‌های متعدد افراطی در میدان جنگ نیازمند تامین مالی است که این گروه‌ها بخشی از منابع مالی خویش را از منابع اقتصادی داخلی و فروش غیرقانونی معادن به دست می‌آورند. که به این ترتیب تعدد گروه‌های افراطی در مقابل دولت، موجب جنگ بر سر منابع اقتصادی و معادن شده است و به این لحاظ، بخشی از گسترش افراط‌گرایی ریشه در جنگ اقتصادی و عوامل آن دارد.

لذا برای مدیریت بهتر منابع اقتصادی کشور و استخراج معادن به صورت قانونی که نتیجه‌ی آن در دست‌رخوان مردم قابل ملاحظه باشد، باید

راهکارهای مبارزه با منابع اقتصادی گروه‌های افراطی، عملی شود. به این ترتیب یکی از عوامل اصلی حیات گروه‌های افراطی که منابع اقتصادی و معادن است، در صورتیکه از دسترس آنان خارج گردد؛ دیری نخواهد بود که این گروه‌ها در نتیجه‌ی کمبود منابع مالی، از درون خواهد فروپاشید.

۳۷. یافته‌های نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۷۳٫۹ درصد جوانان دیدگاه شان این است که پیامدهای سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی موجب ضعف حاکمیت ملی، نبود حاکمیت قانون و منازعه‌ی سیاسی در کشور شده است.

با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که طی دو دهه‌ی گذشته در پی رشد افراط‌گرایی و تعدد گروه‌های افراطی؛ زمینه‌ی بازی چند جانبه و دورویه برای استخبارات منطقه و بین‌المللی فراهم نمودند.

بنابراین در نتیجه‌ی گسترش جغرافیای افراط‌گرایی، عملاً حاکمیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان تضعیف گردید، قانون حاکمیت خویش را از دست داده و منازعه‌ی سیاسی بیش از هر زمان دیگر تشدید شده است.

لذا برای برگشتاندن عزت شهروندان افغانستان و حاکمیت ملی که در حقیقت مربوط مردم افغانستان است؛ راهکارهای جدی برای از میان

برداشتن عوامل سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی از سوی کارگزاران سیاسی و امنیتی کشور روی دست گرفته شود تا پیامد سیاسی و امنیتی پدیده‌ای افراط‌گرایی بیش از این عمیق نشود. در غیر آن، برآیند عمق افراط‌گرایی، فروپاشی نظام و بحران انسانی و اقتصادی را در کشور رقم خواهد زد.

۳۸. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۸۱,۶ درصد که بیانگر دیدگاه اکثریت جوانان است به این نکته به صورت جدی تاکید دارند که در نتیجه‌ی پیامد سیاسی و امنیتی افراط‌گرایی؛ افغان‌ستان به جغرافیای جنگ نیابتی مبدل خواهد شد.

بنابراین با در نظر داشت نتایج تحقیق، قاطعانه می‌توان گفت که در نتیجه‌ی افراط‌گرایی و تعدد گروه‌های افراطی در افغانستان، آغاز جنگ نیابتی دور از انتظار نیست.

واقع‌بینانه و خردمندانه خواهد بود که با توجه به نتایج تحقیق و واقعیت فضای سیاسی و امنیتی کشور، به دور از منافع فردی و گروهی، با در نظر داشت منافع ملی و در جهت تامین امنیت عمومی؛ کارگزاران سیاسی و امنیتی کشور راهکارهای جدی مبارزه با گروه‌های افراطی را عملیاتی نمایند تا از حضور گروه‌های نیابتی استخباراتی و تروریسم بین‌المللی مثل

داعش و القاعده در افغانستان جلوگیری به عمل آید و از طریق مذاکرات میان افغانان، حاکمیت ملی و وقار جمعی به جامعه و شهروندان افغانستان برگردانیده شود.

منابع و مأخذ

منابع فارسی:

- (۱) موحد، مجید، برومندزاده، محمدرضا، فخری‌زاده، حسن، (۱۳۹۱)، رویکرد جامعه‌شناختی بر بینادگرایی یا افراط‌گرایی در ادیان، فصل‌نامه‌ی تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی-واحد شوشتر، سال ششم، شماره (۱۷)، تابستان ۱۳۹۱.
- (۲) عطایی، فرهاد، شهوند، شهراد، (۱۳۹۱)، افراط‌گرایی فرقه‌ای در پاکستان (۱۹۷۹-۲۰۰۱)، دانش سیاسی، سال هشتم، شماره‌ی دوم- (پیاپی ۱۶)، خزان و زمستان ۱۳۹۱.
- (۳) کاوه، علی احمد، عرفانی، سهیلا، فقیری، سید محمد، نوینی، عبدالوهاب، (۱۳۹۷)، افراط‌گرایی و مدارس دینی، هرات: انجمن مطالعات صلح پوهنتون هرات.
- (۴) آدمی، علی، مرادی، عبدالله (۱۳۹۴)، چیستی افراط‌گرایی در اسلام سیاسی: ریشه‌های هویتی و کش هنجاری، فصل‌نامه‌ی علمی-پژوهشی، انجمن مطالعات جهان اسلام، سال پنجم، شماره‌ی سوم، پاییز ۱۳۹۴.
- (۵) اسدی، علی و غلامی، طهمورث، (۱۳۹۰)، واکاوی بینادگرایی اسلامی در خاورمیانه، مجله‌ی اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۲۸۳.
- (۶) آریا، سروش، (۱۳۸۹)، گرفتاری در زنجیر خشم، جستاری در ریشه‌ها و زمینه‌های بنیادگرایی اسلامی، گزارش، آبان ۸۹، شماره ۲۲۲.
- (۷) موثقی، احمد، (۱۳۸۸)، فراز و فرود بنیادگرایی، بازتاب اندیشه، شماره‌ی ۹۷، ص ۱۱۲-۱۰۹.
- (۸) رشید، احمد، (۱۳۷۹)، طالبان، اسلام، نفت و بازی بزرگ جدید، ترجمه: اسدالله شفایی و صادق باقری، ناشر: دانش هستی، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۹.

۹) محمدزاده، الهام، نیرومند، رضا، (۱۳۹۶)، مغالطات ابن تیمیه زمینه ساز بروز افراط‌گرایی، مجموعه مقالات همایش ملی واکاوی قرائت‌های افراطی از دین، دانشکده‌ی شهید مدنی آذربایجان، ۳۰ مهرماه ۱۳۹۶.

۱۰) غبار، میرغلام محمد، (۱۹۶۵)، افغانستان در مسیرتاریخ، کابل.

۱۱) نهر، جواهرلعل، (۱۹۶۷)، نگاهی به تاریخ جهان، (دری) جلد دوم.

۱۲) کاکر، حسن، (۱۹۷۸)، سقوط رژیم شاهی افغانی در سال ۱۹۷۳، ژورنال بین‌المللی مطالعات شرق میانه، انگلستان، ص ۲۰۲.

۱۳) سادات، میر عنایت‌الله، (۱۹۸۸) ندیم، شاهد، "مصاحبه ای اختصاصی"، د هیرالد، پاکستان، می ۱۹۸۸

۱۴) "ترور، رویارویی، زمینه ساز تربیه‌ای افراطیون شد"، لاس انجلس تایمز، چهارم اگست ۱۹۹۶، صفحه ۲۱

۱۵) ختک، افراسیاب، (دوشنبه، ۱۳ ثور ۱۳۹۵)، پروژه‌ی طالبان، ترجمه: فهیم رسا، روزنامه ۸صبح، قابل دسترس در:

<http://8am.af/1395/02/13/project-taliban-afghanistan/> .a

۱۶) امیری، علی، افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها، خبرگزاری جمهور، قابل دسترس:

17) <http://www.iomhornews.com/fa/news/115288/>

۱۸) رفعت، ضیا، افراط‌گرایی در دانشگاه‌ها، خبرگزاری جمهور، قابل دسترس:

19) <http://www.iomhornews.com/fa/news/115288/>

۲۰) امیری، علی، بررسی ریشه‌های افراط‌گرایی در افغانستان نوین، موسسه‌ی مطالعات راهبردی شرق، قابل دسترس در:

21) <http://www.iess.ir/home/eastern%۳۵/easterniran.com/fa/interview/۸۵۹>

(۲۲) سجادی، عبدالقیوم، متقی، ابوبکر، سمینار « افراط‌گرایی در منطقه، عوامل و راه‌های حل»، وزارت امور خارجه ج.ا.ا، قابل دسترس:

23) <https://avapress.com/fa/20668/>

24) English References:

- 25) Das, Veena; Kleiman, Arthur; Ramphela, Mamphela and Reynilds, Pamela; (2000). Violence and Subjectivity; University of California; Cerkeley, Ca.
- 26) Douran, Daniel (1997), systems theory, translated by Mohammad Yamin dose, Magenta, Ezatallah. (1998), geopolitical, Tehran: Publication side. (INPERSIAN)
- 27) Bishvn, Joan and Joel both Rosen (1981), methods, systems thinking, translated by Amir Hossein Jhanblgv, Tehran: Publication advance.
- 28) Douyrty, James and Robert Faltzgraf (1983), conflicting theories in international relations, translated by Alireza Tayyeb and great Vahid, Tehran: Publication Ghomes.

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Thing Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

تصاویر از جریان کنفرانس‌های جوانان (بزرگ فکر کنید)

Pictures from Youth Conferences progress (Think Big)

YOUTH & ENLIGHTENMENT

THE CAUSES AND CONSEQUENCES OF EXTREMISM IN AFGHANISTAN

ABDUL QAHER BEHESHTI & AELSO RESEARCH TEAM

این کتاب نتیجه زحمات تیم متعهد و مسئولیت‌پذیر موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان و سایر جوانان و نخبه‌گان کشور است؛ که بدون ترس به بیشتر از ده ولایت افغانستان در شرایط و فضای خیلی دشوار جنگ و ناامیدی سفر نموده‌اند و با برگزاری یک سلسله نشست‌ها، سمپوزیم‌ها و کنفرانس‌های بزرگ علمی؛ آزادی را بر بردگی، صلح را بر جنگ، خرد را بر جهل و استقلالیت فکری را بر وابسته بودن ارجحیت دادند و در راستای نهادینه سازی و آموزش ارزش‌های انسانی و روشنگری در جامعه به‌ویژه در میان جوانان گام برداشتند.

در تدوین این کتاب، ما بی‌نهایت کوشش نموده‌ایم تا به نوعی خود در افغانستان بی‌بدیل باشد و باورمندیم که با مطالعه‌ی آن هر جوان افغانستان در هر سطح و سویه‌ای که باشد می‌تواند توسط اندیشه‌ها و دیدگاه‌های تبیین شده در این کتاب که مجموعه نظریات جوانان از سراسر کشور است؛ بیشتر بیاموزد و در راستای ترویج و آموزش ارزش‌های روشنگری گام بردارد و خود مدافع ارزش‌های انسانی باشد و در برابر جهل و افراط‌گرایی مبارزه کند. این کتاب می‌تواند برای همه خصوصاً آنانی که در مخالفت با ارزش‌های آزادی و روشنگری هستند، یک نقش کلیدی و مهمی را بازی کند، تا به شکل واقعی و با مثال‌های زنده و خوب از جامعه افغانی آنان را به درک خوب‌تر و دقیق‌تر ارزش‌های آزادی و روشنگری برساند. بخوانید تا افغانستان را تغییر بدهیم.

محمد خالد رامزی

رئیس اجراییه موسسه مطالعات اقتصادی و حقوقی افغانستان (AELSO)

ISBN 978-9936-1-0296-5

9 789936 102965

"OUTCOME OF LIBERTY CLUB PROGRAM-2020"